

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

Salminen Suvi

**Osakeyhtiön hallituksen huolellisuusvelvollisuus ympäristöasioissa –
huolimattomuus yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun
perusteena**

Pro gradu -tutkielma
Yritysjuridiikka
Tampere 2018

Tiivistelmä

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

SALMINEN, SUVI: Osakeyhtiön hallituksen huolellisuusvelvollisuus ympäristöasioissa – huolimattomuus yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun perusteena

Pro gradu -tutkielma: XIII + 76 s.

Ohjaaja: Vahtera, Veikko

Yritysjuridiikka

Tammikuu 2018

Lainopillisia menetelmiä hyödyntäen tutkielmassa tarkastellaan osakeyhtiölain (21.7.2006/624) 1:8 §:n sisältämää johdon huolellisuusvelvollisuutta. Pyrkimyksenä on selvittää, mitä kyseisellä huolellisuusvelvollisuudella tarkoitetaan ja miten se tulisi erityisesti hallitustyöskentelyssä yhtiön ympäristötoimien osalta huomioida. Johdon huolellisuusvelvollisuus liittyy läheisesti osakeyhtiölain 22 luvun sisältämiin vahingonkorvaussäännöksiin – velvoitteen laiminlyöminen voi perustaa johdon jäsenen yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun.

Toisinaan yhtiön toiminnasta voi aiheutua ympäristöllistä vahinkoa, jolloin arvioitavaksi nousevat vahingonkorvausvastuukysymykset. Lähtökohtaisesti yhtiön katsotaan olevan korvausvastuussa toiminnasta aiheutuneesta ympäristövahingosta tuottamuksestaan riippumatta. Tästä huolimatta yhtiön johto voi osaltaan joutua korvausvastuuseen, mikäli esimerkiksi yhtiö tai yhtiön ulkopuolinen vahingonkärsijä kohdistaa korvausvaatimuksensa yhtiön johtoon. Tällöin johdon yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun arvioinnissa kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, kuinka huolellisesti johdon jäsen on arvioitavana olevan ympäristötoimen osalta menetellyt.

Tutkielmalla etsitään vastausta siihen, kuinka osakeyhtiön hallituksen tulisi huolellisuusvelvoitteen mukaan toimia, jotta se voisi välttää ympäristövahingoista arvioitavaksi tulevan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun. Tutkielmassa tarkastellaan yhtiön ympäristövastuullisuuden toteutumista johdon kannalta keskittyen hallituksen jäsenten ja yhtiön toimitusjohtajan keskinäiseen työskentelyyn ja heidän lainsäädännöllisiin velvoitteisiinsa, sillä niillä voidaan katsoa olevan vaikutusta arvioitavaksi tulevien johdon vastuukysymysten osalta. Se, miten erityisesti hallituksen tulisi huolellisuusvelvoitteen mukaan toimia, määräytyy pitkälti tapauskohtaisesti.

Johdon vastuuarviointiin on vaikutusta esimerkiksi ympäristötoimen luonteella – toimen luonne määrää, katsotaanko toimen kuuluvan hallituksen vai yhtiön toimitusjohtajan toimivaltaan. Erityisesti tutkielmassa käsiteltävillä oikeustapauksilla on pyritty luomaan näkemys siitä, miten tapauksen olosuhteet vaikuttavat vastuun määräytymiseen hallituksen ja toimitusjohtajan välillä suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen vahingonkärsijään. Hallituksen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ympäristöluvanvaraisten toimien huolelliseen järjestämiseen, sillä niiden merkittävyys – niin yhtiön kuin yhteiskunnan kannalta – korostaa niiden osalta toteutettavan huolellisuuden merkitystä.

Tutkielman lopulla pohditaan muun muassa johdon vastuun lisäämisen vaikutuksia johdon toimintaan ja edelleen yhtiön ympäristövastuullisuuden toteutumiseen.

Sisällys

Lähteet.....	V
Oikeuskäytäntö.....	XII
Lyhenteet.....	XIII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusaihe.....	1
1.2 Tutkimustavoite.....	3
1.3 Aiheen rajaukset.....	5
1.4 Käsitteiden taustoitus	7
1.5 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto.....	8
1.6 Tutkielman rakenne.....	10
2 YHTIÖN YMPÄRISTÖVASTUULLINEN TOIMINTA.....	11
2.1 Johdon asema ympäristövastuun toteuttamisessa.....	11
2.2 Yhtiön ympäristövastuullisuus	12
2.2.1 Ympäristövastuun turvaaminen	12
2.2.2 Vastuullisuuden toteuttaminen.....	14
2.2.3 Itsenäisesti toteutetun vastuullisuuden merkitys.....	16
2.3 Ympäristönsuojelun lainsäädännölliset lähtökohdat	19
2.3.1 Lainsäädännön merkityksestä	19
2.3.2 Ympäristönsuojelulaki	21
2.3.3 Ympäristövahinkolaki.....	23
3 JOHDON HUOLELLISUUSVELVOLLISUUS YMPÄRISTÖASIOISSA.....	26
3.1 Johdon huolellisuusvelvollisuus.....	26
3.1.1 Huolellisuusvelvoite osana fidusiaarisia velvollisuuksia.....	26
3.1.2 Huolellisuusvelvoitteen taustaa.....	28
3.1.3 Huolellisen toiminnan arviointi	29
3.2 Huolellisuus ympäristövahingon vaaraa sisältävissä toimissa	31
3.3 Johdon toiminnasta.....	33

3.3.1 Toimiaseman luomat velvoitteet.....	33
3.3.2 Toimitusjohtajan työskentelyn lähtökohdat	34
3.3.3 Hallitustyöskentelyn lähtökohdat.....	36
3.3.4 Johdon keskinäisestä työskentelystä	38
4 HUOLIMATTOMUUS YHTIÖOIKEUDELLISEN VAHINGONKORVAUSVASTUUN PERUSTEENA	41
4.1 Ympäristövahingoista määräytyvä yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu	41
4.1.1 Vahingonkorvausvastuun lähtökohdat	41
4.1.2 Johdon korvausvastuun määräytyminen	43
4.1.3 Tuottamusolettama vastuun määrääjänä	45
4.2 Johdon vastuu yhtiön ympäristöasioissa	49
4.2.1 Ympäristöasioista annettava informaatio.....	49
4.2.2 Ympäristötoimien organisointi- ja järjestämisvelvollisuus.....	51
4.2.3 Luvanvaraisten toimien hoitaminen.....	54
4.3 Tehtävänjaon ja sen osalta toteutuneen huolellisuuden vaikutus vastuuseen	57
4.3.1 Tehtävänjaon toteutus	57
4.3.2 Hallituksen vastuu tehtävänjaon oikeellisuudesta.....	61
4.3.3 Vastuun kohdistamiseen liittyvät rajanveto-ongelmat.....	64
5 LOPUKSI.....	67
5.1 Tutkimuksen keskeiset havainnot	67
5.2 Pohdintaa.....	69
5.2.1 Ympäristölainsäädännön tärkeys	69
5.2.2 Johdon vastuun lisäämisen vaikutukset	72
5.2.3 Johdon vastuu suhteessa vahingonkärsijään	73
5.2.4 Hallituksen ja toimitusjohtajan vastuu	75

Lähteet

Kirjallisuus

Airaksinen – Jauhiainen 1997

Airaksinen, Manne – Jauhiainen, Jyrki: Osakeyhtiölaki. Helsinki 1997.

Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2007

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa: Osakeyhtiölaki II. Helsinki 2007.

Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa: Osakeyhtiölaki I. 2. uudistettu painos. Helsinki 2010.

Erma – Rasila – Virtanen 2014

Erma, Juhani – Rasila, Tommi – Virtanen, Olli V.: Hyvä hallitustyö. 4. uudistettu painos. Helsinki 2014.

Haapanen – Lainema – Lehtinen – Lähdesmäki 2002

Haapanen, Mikko – Lainema, Matti – Lehtinen, Lasse – Lähdesmäki, Tuomo: Hallitus. Omistajan asialla – Johdon tukena. Porvoo 2002.

Hannula – Mäki 2014

Hannula, Antti – Mäki, Tia: Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu. Helsinki 2014.

Hemmo 2008

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden oppikirja. 2. uudistettu painos. Helsinki 2008.

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Hirvonen – Niskakangas – Steiner 2003

Hirvonen, Ahti – Niskakangas, Heikki – Steiner, Maj-Lis: Corporate governance. Hyvä omistajaohjaus ja hallitustyöskentely. Juva 2003.

Hollo 2016

Hollo, Erkki J.: Mitä on lupa, mihin se tarvitaan ja mihin se oikeuttaa? Ympäristöjuridiikka 2–3/2016, s. 3–5.

Holmström – Lindholm 2005

Holmström, Tommy – Lindholm, Tomas: Innebörden av aktiebolags styrelsemedlems s.k. fiduciary duty enligt finsk rätt – särskilt med hänsyn till offentliga köpebud. JFT 2005, s. 278–294.

Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeudellisten kirjallisten töiden laatijoille. Tampere 2008.

Immonen – Nuolimaa 2012

Immonen, Raimo – Nuolimaa, Risto: Osakeyhtiöoikeuden perusteet. Helsinki 2012.

Kaisto 2005

Kaisto, Janne: Lainoppi ja oikeusteoria: Oikeusteorian perusteista aineellisen varallisuusoi-
keuden näkökulmasta. Helsinki 2005.

Koski – af Schultén 1991

Koski, Pauli – af Schultén, Gerhard: Osakeyhtiölaki selityksin II. 3. uudistettu painos. Hel-
sinki 1991, luvut 10–16.

Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2015

Kyläkallio, Juhani – Irola, Olli – Kyläkallio, Kalle: Osakeyhtiö I. Helsinki 2015.

Laakso 2012

Laakso, Seppo: Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampere 2012.

Mähönen 2013

Mähönen, Jukka: Corporate Governance: Nordic tradition with American spices. Teoksessa
Fleckner, Andreas M. – Hopt, Klaus J. (toim.): Comparative Corporate Governance: A Func-
tional and International Analysis. Cambridge University Press 2013, s. 393–443.

Mähönen – Villa 2010

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö III – Corporate Governance. 2. uudistettu painos.
Helsinki 2010.

Mähönen – Villa 2013

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiöoikeus käytännössä. Helsinki 2013.

Mähönen – Villa 2015

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö I – Yleiset opit. 3. uudistettu painos. Helsinki
2015.

Niskala – Pajunen – Tarna-Mani 2013

Niskala, Mikael – Pajunen, Tomi – Tarna-Mani, Kaisa: Yritysvastuu: Raportointi- ja laskenta-
periaatteet. Helsinki 2013.

Nyström 2016

Nyström, Patrik: Osakeyhtiön hallituksen fidusiaariset velvollisuudet. Helsinki 2016.

Salo 2015

Salon, Marika: Hyvä liiketoimintapäätös ja johdon vastuu. Helsinki 2015.

Savela 2015

Savela, Ari: Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. 3. uudistettu painos. Helsinki 2015.

Ståhlberg – Karhu 2013

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2013.

Toiviainen 1988

Toiviainen, Heikki: Yritysjuridiikka-sarja: osakeyhtiön hallituksesta. Helsinki 1988.

Toiviainen 2004

Toiviainen, Heikki: Yrityksen yhteiskuntavastuu ja corporate governance. Näkökulmia suuren yrityksen legitimitettiin ja kilpailukykyyn 21. vuosisadalla. Teoksessa Kolehmainen, Esa (toim.): Business Law Forum 2004, s. 389–435.

Tuomainen 2001

Tuomainen, Jouko: Vastuu saastuneesta ympäristöstä. Vantaa 2001.

Vahtera 2011

Vahtera, Veikko: Osakeomistuksen riski ja sääntely. Helsinki 2011.

Villa 2001

Villa, Seppo: Hallituksen jäsenen esteellisyys vastapuolina olevissa osakeyhtiöissä. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Yhteisöoikeudellisia kirjoituksia I. Turku 2001, s. 89–108.

Virtanen 2011

Virtanen, Pertti: Vahingonkorvaus – laki ja käytännöt. Helsinki 2011.

Sähköiset lähteet

Aluehallintovirasto: Ympäristöluvut.

Saatavilla www-muodossa: <<https://www.avi.fi/web/avi/ymparisto#.Wct7n7JJbIU>>.

Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (Aluehallintovirasto)

Analyysi: Fortum ei saisi ostettua halvalla priimaa – saksalaisfirman puolikas toisi mukanaan ison hiilitahran. Yle uutiset 20.9.2017.

Saatavilla www-muodossa: <<https://yle.fi/uutiset/3-9842467>>.

Sivustolla vierailtu 10.11.2017. (Yle uutiset 9/2017)

Cooter, Robert – Freedman, Bradley J.: The Fiduciary Relationship: Its Economic Character and Legal Consequences. New York University Law Review 1991, s. 1045–1075.

Saatavilla www-muodossa: <<http://scholarship.law.berkeley.edu/facpubs/1330/>>.

Haettu 14.1.2017. (Cooter – Freedman 1991)

European Commission: Corporate Social Responsibility.

Saatavilla www-muodossa: <http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en>.

Päivitetty 23.1.2018.

Sivustolla vierailtu 24.1.2018. (Corporate Social Responsibility)

Gallarza, Martina G. – Gil-Saura, Irene – Holbrook, Morris B.: The value of value: Further excursions on the meaning and role of customer value. Journal of Consumer Behaviour volume 10. July/August 2011, s. 179–191.

Saatavilla www-muodossa sivustolta: <www.wileyonlinelibrary.com>.

Haettu 24.11.2017. (Gallarza – Gil-Saura – Holbrook 2011)

Global Compact Suomessa. The Global Compact – Network Nordic Countries 2018.

Saatavilla www-muodossa: <<https://gcnordic.net/about-the-nordic-network/countries/finland/>>.

Sivustolla vierailtu 29.12.2017. (Global Compact)

Iso-Markku, Outi: PK-yrityksen hallituksen jäsen voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen yrityksen toiminnassa tapahtuneesta ympäristörikoksesta. HPP asianajotoimisto artikkeli 5.10.2016. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.hpp.fi/2016/pk-yrityksen-hallituksen-jasen-voi-joutua-rikosoikeudelliseen-vastuuseen-yrityksen-toiminnassa-tapahtuneesta-ymparistorikoksesta/>](http://www.hpp.fi/2016/pk-yrityksen-hallituksen-jasen-voi-joutua-rikosoikeudelliseen-vastuuseen-yrityksen-toiminnassa-tapahtuneesta-ymparistorikoksesta/). Sivustolla vierailtu 15.12.2017. (*Iso-Markku* 2016)

Järvinen, Eija: Ympäristönsuojelulaki uudistui. Ympäristö-lehti 4/2014. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/Ymparisto-lehti/2014/Ymparistonsuojelulaki_uudistui\(31154\)>](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/Ymparisto-lehti/2014/Ymparistonsuojelulaki_uudistui(31154)>). Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (*Järvinen* 2014)

Kalastajat nostivat verkoista silmättömiä silakoita, Töölönlahti lillui vihreänä vellinä – Siitä ei ole kauan, kun Suomen vesistöt olivat aivan pilalla. Helsingin Sanomat 17.9.2017. Saatavilla [www-muodossa: <https://www.hs.fi/paivanlehti/17092017/art-2000005371125.html>](https://www.hs.fi/paivanlehti/17092017/art-2000005371125.html). Sivustolla vierailtu 21.9.2017. (Helsingin Sanomat 9/2017)

Lautjärvi, Kari: Yhteiskuntavastuun merkitys osakeyhtiön johdon päätöksenteossa. Edilex artikkeli 21.3.2016. Saatavilla [www-muodossa: <https://www.edilex.fi/artikkelit/16273>](https://www.edilex.fi/artikkelit/16273). Haettu 29.9.2017. (*Lautjärvi* 2016)

Mähönen, Jukka: Ei-taloudellinen informaatio ja corporate governance. Defensor Legis No. 4/2013, s. 566–578. Saatavilla [www-muodossa: <https://www.edilex.fi/defensor_legis/10945>](https://www.edilex.fi/defensor_legis/10945). Haettu 12.10.2017. (*Mähönen* DL 2013)

OECD Guidelines for Multinational Enterprises 2011 Edition. Suomenkielinen käännös TEM raportteja 5/2012. Saatavilla Työ- ja elinkeinoministeriön sivustolta [www-muodossa: <http://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>](http://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet). Päivitetty 14.4.2015. Haettu 10.10.2017. (TEM raportteja 5/2012)

Porter, Michael E. – Kramer, Mark R.: Creating Shared Value: How to reinvent capitalism - and unleash a wave of innovation and growth. Harvard Business Review January-February 2011. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.creativeinnovationglobal.com.au/wp-content/uploads/Shared-value-Harvard-business-review.pdf>](http://www.creativeinnovationglobal.com.au/wp-content/uploads/Shared-value-Harvard-business-review.pdf). Haettu 1.11.2017. (*Porter – Kramer* 2011)

Principles for Responsible Investment (PRI). Saatavilla [www-muodossa: <https://www.unpri.org/about>](https://www.unpri.org/about). Sivustolla vierailtu 14.11.2017. (Principles for responsible investment (PRI))

Rankinen, Juho: KKO 2016:58 – Tuottamusopin katvealueilla. Oikeustapauskommentti 9.11.2016. Saatavilla [www-muodossa: <https://www.edilex.fi/artikkelit/17117>](https://www.edilex.fi/artikkelit/17117). Haettu 1.2.2017. (*Rankinen* 2016a)

Rankinen, Juho: Talvivaara – Kainuun käräjäoikeuden tuomio 16/119685. Oikeustapauskommentti 14.6.2016. Saatavilla [www-muodossa: <https://www-edilex-fi.helios.uta.fi/artikkelit/16576>](https://www-edilex-fi.helios.uta.fi/artikkelit/16576). Haettu 10.11.2017. (*Rankinen* 2016b)

Ruohonen, Janne: Oikeustapauskommentti ratkaisusta KKO 2016:58. Defensor Legis No 6/2016, s. 1021–1034.

Saatavilla www-muodossa: <https://www-edilex-fi.helios.uta.fi/defensor_legis/17226.pdf>.

Haettu 4.2.2017. (*Ruohonen DL 2016*)

Sopu jäi syntymättä: Valtiokaan ei suostu korvaamaan Talvivaaran ympäristötuhoja. Yle uutiset 12.12.2017.

Saatavilla www-muodossa: <<https://yle.fi/uutiset/3-9970856>>.

Sivustolla vierailtu 29.12.2017. (Yle uutiset 12/2017)

Stubbs, Wendy – Cocklin, Chris: Conceptualizing a ”Sustainability Business Model”. Organization & Environment volume 21 number 2. Sage Publications June 2008.

Saatavilla www-muodossa: <http://edge.sagepub.com/sites/default/files/W%20STUBBS%20-%20Conceptualizing%20a%20sustainability%20business%20model_3.pdf>

Haettu 21.11.2017. (*Stubbs – Cocklin 2008*)

Suomen YK-liitto: Vastuullinen kuluttaminen.

Saatavilla www-muodossa: <<http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen/vastuullinen-kuluttaminen>>.

Sivustolla vierailtu 15.12.2017. (Suomen YK-liitto: Vastuullinen kuluttaminen)

Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu.

Saatavilla www-muodossa: <<http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen/yritysten-yhteiskuntavastuu>>.

Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu)

Talvivaaran kipsisakka-altaan vuoto oli tietoista riskinottoa. Yle uutiset 3.2.2014.

Saatavilla www-muodossa: <<https://yle.fi/uutiset/3-7065969>>.

Sivustolla vierailtu 10.11.2017. (Yle uutiset 2/2014)

Terrafamea on elvytettävä ympäristöasiat edellä. Savon Sanomat 11.11.2017.

Saatavilla www-muodossa: <<http://www.savonsanomat.fi/paakirjoitukset/Terrafamea-on-elvytett%C3%A4v%C3%A4-ymp%C3%A4rist%C3%B6asiat-edell%C3%A4/1068078>>.

Haettu 14.11.2017. (Savon Sanomat 11/2017)

Työ- ja elinkeinoministeriö. Yritys-Suomi: Ympäristövastuullinen yritys.

Saatavilla www-muodossa: <<https://yrityssuomi.fi/ymparistovastuullinen-yritys>>.

Sivustolla vierailtu 16.1.2017. (Yritys-Suomi: Ympäristövastuullinen yritys)

Ympäristö.fi: Ympäristölupiin liittyvä lainsäädäntö.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Ymparistolupa/Lainsaadanto>.

Päivitetty 24.1.2017.

Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (Ympäristö.fi)

Ympäristöministeriö: Kestävä kehitys.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys>.

Päivitetty 28.6.2016.

Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (Kestävä kehitys)

Ympäristöministeriö: Lainsäädäntö ja ohjeet ympäristönsuojelussa – Ympäristönsuojelun ohjaus. Saatavilla www-muodossa: <http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet>. Päivitetty 16.9.2016.

Sivustolla vierailtu 2.11.2017. (Lainsäädäntö ja ohjeet ympäristönsuojelussa)

Ympäristöministeriö: Uusi YVA-laki voimaan. Uutinen 16.5.2017.

Saatavilla www-muodossa: <[http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset/Uusi_YVALaki_voimaan\(43087\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset/Uusi_YVALaki_voimaan(43087))>.

Sivustolla vierailtu 12.11.2017. (Uusi YVA-laki voimaan)

Ympäristövastuusta viestitään varovaisesti. Kauppalehti 22.1.2018.

Saatavilla www-muodossa sivustolta: <www.kauppalehti.fi>.

Haettu 22.1.2018. (Kauppalehti 1/2018)

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

HE 27/1977 vp – Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 165/1992 vp – Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ympäristövahinkojen korvaamisesta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 94/1993 vp – Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 309/1993 vp – Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 109/2005 vp – Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 214/2013 vp – Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 8/2017 vp – Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta.

Muut viranomaislähteet

EY N:o 1606/2002 – Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002, annettu 19 päivänä heinäkuuta 2002, kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta.

KOM (2011) 206 – Euroopan komission sisämarkkinoiden toimenpidepaketti.

KOM (2011) 681 – Euroopan komission tiedonanto yritysten yhteiskuntavastuuta koskevasta uudistuksesta.

LaVM 22/1994 vp – Lakivaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

Oikeusministeriön arviomuistio 20/2016 – Oikeusministeriön arviomuistio osakeyhtiölain muutostarpeista.

YM038:00/2011 – Valtioneuvoston ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamishanke.

2003/51/EY – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/51/EY, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2003, yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden, pankkien ja muiden rahoituslaitosten sekä vakuutusyriyten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annettujen direktiivien 78/660/ETY, 83/349/ETY, 86/635/ETY ja 91/674/ETY muuttamisesta.

2012/2098 (INI) – Euroopan parlamentin oikeudellisten asioiden valiokunnan mietintö: Corporate Social responsibility: accountable, transparent and responsible business behaviour and sustainable growth.

Oikeuskäytäntö

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2017:76

Ympäristönsuojelu – Ympäristölupa – Lupamääräysten tarkistaminen – Hakemuksen osittainen hylkääminen

Korkein oikeus

KKO 1931 II 450

Osakeyhtiö – Johdon korvausvelvollisuus – Korvausvastuu yhtiölle – Valvontavastuu

KKO 1987:122

Yhdistys – Hallituksen jäsenen vastuu – Valvontavelvollisuus

KKO 1989:7

Vahingonkorvaus – Todistustaakka

KKO 1993:80

Todistustaakka – Vahingonkorvaus – Syy-yhteys

KKO 1999:124

Ympäristövahinko – Vahingonkorvaus – Korvauksen sovittelu

KKO 2001:86

Kirjanpitorikos – Rikokseen osallisuus

KKO 2007:62

Asunto-osakeyhtiö – Hallituksen jäsenen vastuu

KKO 2008:33

Rangaistusvastuu – Ympäristörikos – Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

KKO 2011:62

Vahingonkorvaus – Ankaruusvastuu – Ympäristövahinko

KKO 2016:58

Osakeyhtiö – Hallituksen jäsen – Ympäristörikos – Ympäristön turmeleminen – Korvausvastuu

Käräjäoikeus

Kainuun käräjäoikeus 16/119685

Osakeyhtiö – Ympäristörikos – Johdon huolellisuus – Korvausvastuu

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
JäteL	Jätelaki (17.6.2011/646)
KaivosL	Kaivoslaki (10.6.2011/621)
KirjPA	Kirjanpitoasetus (30.12.1997/1339)
KirjPL	Kirjanpitolaki (29.12.2016/1376)
KirjPLM	Laki kirjanpitolain muuttamisesta (30.12.2004/1304)
KKO	Korkein oikeus
LSA	Luonnonsuojeluasetus (14.2.1997/160)
LSL	Luonnonsuojelulaki (20.12.1996/1096)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OYL	Osakeyhtiölaki (21.7.2006/624)
PL	Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
VahL	Vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412)
VesiL	Vesilaki (27.5.2011/587)
VOYL	Kumottu osakeyhtiölaki (29.9.1978/734)
VYSL	Kumottu ympäristönsuojelulaki (4.2.2000/86)
YmpVahL	Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (19.8.1994/737)
YSA	Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojelusta (4.9.2014/713)
YSL	Ympäristönsuojelulaki (27.6.2014/527)
YVAL	Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (5.5.2017/252)

1 JOHDANTO

”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”

Perustuslaki 2:20 § 1 momentti.

1.1 Tutkimusaihe

Yhtiöiden toiminnalla on moninaisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Viime vuosina erityistä huomiota ovat saaneet yhtiöiden ympäristölliset vaikutukset, sillä ympäristön hyvinvoinnin turvaaminen on noussut merkittäväksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi. Ympäristönsuojelun toteutumisessa lainsäädännöllä on tärkeä asema, millä pyritään sekä ennalta ehkäisemään ympäristövahinkojen aiheutuminen, korjaamaan aiheutuneet ympäristölliset haitat kuin myös korvaamaan vahingonkärsijälle aiheutuneet vahingot¹. Yhtiön tulisikin toimia ympäristövastuullisuutta edistävien lainsäädännöllisten periaatteiden mukaisesti, jotta yhteiskunnalliset ympäristötavoitteet toteutuisivat.

Osakeyhtiölain (21.7.2006/624, jäljempänä OYL) 6:2 §:n mukaan yhtiön johdon – erityisesti hallituksen – tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Tämän tehtävän voidaan katsoa ulottuvan yhtiöön kohdistuvien ympäristölainsäädännöllisten velvoitteiden huomioimiseen ja toteuttamiseen. Johdon lainsäädännöllisenä tehtävänä on OYL 1:8 §:n mukaan *huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua*, minkä tulisi puolestaan toteutua yhtiöön kohdistuvien ympäristövelvoitteiden huomioimisen osalta. Kyseisellä huolellisuusvelvoitteella voi nimittäin olla vaikutusta johdon jäsenen vahingonkorvausvastuuseen², minkä vuoksi johdon tulisi aina pyrkiä toimimaan riittävän huolellisuuden puitteissa.

Toisinaan yhtiöiden toiminnasta voi aiheutua ympäristöllistä vahinkoa, jolloin yhtiön katsotaan olevan ensisijainen korvausvastuuvollinen. Ympäristövahinkojen vahingonkorvausta koskeva ympäristövahinkolaki (Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta 19.8.1994/737, jäljempänä YmpVahL) perustuu *ankaraan vastuuseen*. Ankaran vastuun vuoksi yhtiö on aina velvollinen korvaamaan toiminnastaan aiheutuneen vahingon yhtiön ulkopuoliselle, sillä korvausvastuun syntyminen on tuottamuksesta riippumatonta. On kuitenkin mahdollista, että yhtiön johto voi osaltaan joutua korvausvastuuseen yhtiön toiminnasta aiheutuneesta ympäristövahingosta suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen. Tällöin arvioitavaksi tulee johdon jäsenen huolellisuus, joka sisältyy edellä mainittuun OYL

¹ Ks. YSL 1 §. Ks. lisäksi Lainsäädäntö ja ohjeet ympäristönsuojelussa.

² Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

1:8 §:än. Pykälän sisältämän yleisen huolellisuusvelvoitteen vastainen toiminta voi täten johtaa johdon jäsenen vahingonkorvausvastuun syntymiseen³.

Yhtiön johdon huolellisuusvelvollisuus sitoutuu hyvin läheisesti johdon lainsäädännöllisiin tehtäviin. Kuten mainittu, yhtenä johdon tärkeänä tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Tämä tehtävä koskee esimerkiksi yhtiöön kohdistuvien ympäristölainsäädännöllisten velvoitteiden huomioimista ja niiden asianmukaista organisointia. Mikäli ympäristövahingon osalta katsotaan, että johto on laiminlyönyt toiminnan organisointia koskevan tehtävänsä, voidaan sen katsoa laiminlyöneen myös huolellisuusvelvoitteensa, jonka rikkominen puolestaan riittää perustamaan johdon korvausvastuun yhtiölle. Se, millaista huolellisuutta arvioitavana olevan ympäristötoimen osalta vaaditaan, määräytyy pitkälti tapauskohtaisesti. Pohdittavaksi nouseekin, miten johdon tulisi järjestää yhtiön ympäristötoiminta, jotta se voisi välttää ympäristövahingoista arvioitavaksi tulevan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun.

Tutkielma yhdistää johdon huolellisuusvelvollisuuden, yhtiön ympäristövastuullisuuden sekä ympäristövahingoista muodostuvat vahingonkorvausvastuukysymykset yhdeksi kokonaisuudeksi. Tutkielman aihe voidaan kiteyttää seuraavasti: osakeyhtiön hallituksen huolellisuusvelvollisuus yhtiön ympäristöasioissa – huolimattomuus yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun perusteena. Yhtiön ympäristötoimien, niissä huomioitavan hallituksen huolellisuusvelvollisuuden sekä johdon yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun yhtäaikainen tarkastelu on luonut oman haasteensa tutkielman toteuttamiselle. Ympäristölliset seikat ovat kasvavassa määrin tämän päivän liiketoiminnan keskiössä, minkä vuoksi yhä useammin yhtiöiden toiminnassa kiinnitetään huomiota johdon vastuukysymyksiin⁴. Tarkoituksenmukaista onkin selvittää, miten huolellisesti hallituksen tulisi yhtiön ympäristöasioiden osalta toimia, jotta vastuutilanteet olisivat vältettävissä.

Tutkielman aihe sai alkunsa korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2016:58, jossa arvioitavana olivat juuri osakeyhtiön johdon jäsenten vastuukysymykset aiheutuneesta ympäristön turmeltumisesta. Kyseisessä oikeustapauksessa perunahiutaleita valmistaneen osakeyhtiön tuotantolaitokselta oli päästetty ympäristöön perunamultalietettä, joka oli aiheuttanut ympäristön pilaantumista. Arvioinnin kohteeksi nousi ensisijaisesti kysymys siitä, olivatko hallituksen jäsenet syyllistyneet ympäristön turmelamiseen laiminlyömällä velvollisuutensa osakeyhtiön hallituksen jäseninä. Tapauksessa tarkasteltiin

³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

⁴ Esimerkiksi vuonna 2012 Talvivaaran kaivostoiminnasta aiheutuneiden – vesistöihin kohdistuneiden – ympäristövahinkojen osalta arvioinnin kohteeksi nousi johdon vastuu. Ks. Kainuun käräjäoikeuden tuomio 16/119685. Myös korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 2016:58 arvioitiin johdon vastuuta.

erityisesti hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäistä työskentelyä sekä heidän toiminnassa toteutunutta huolellisuutta.⁵

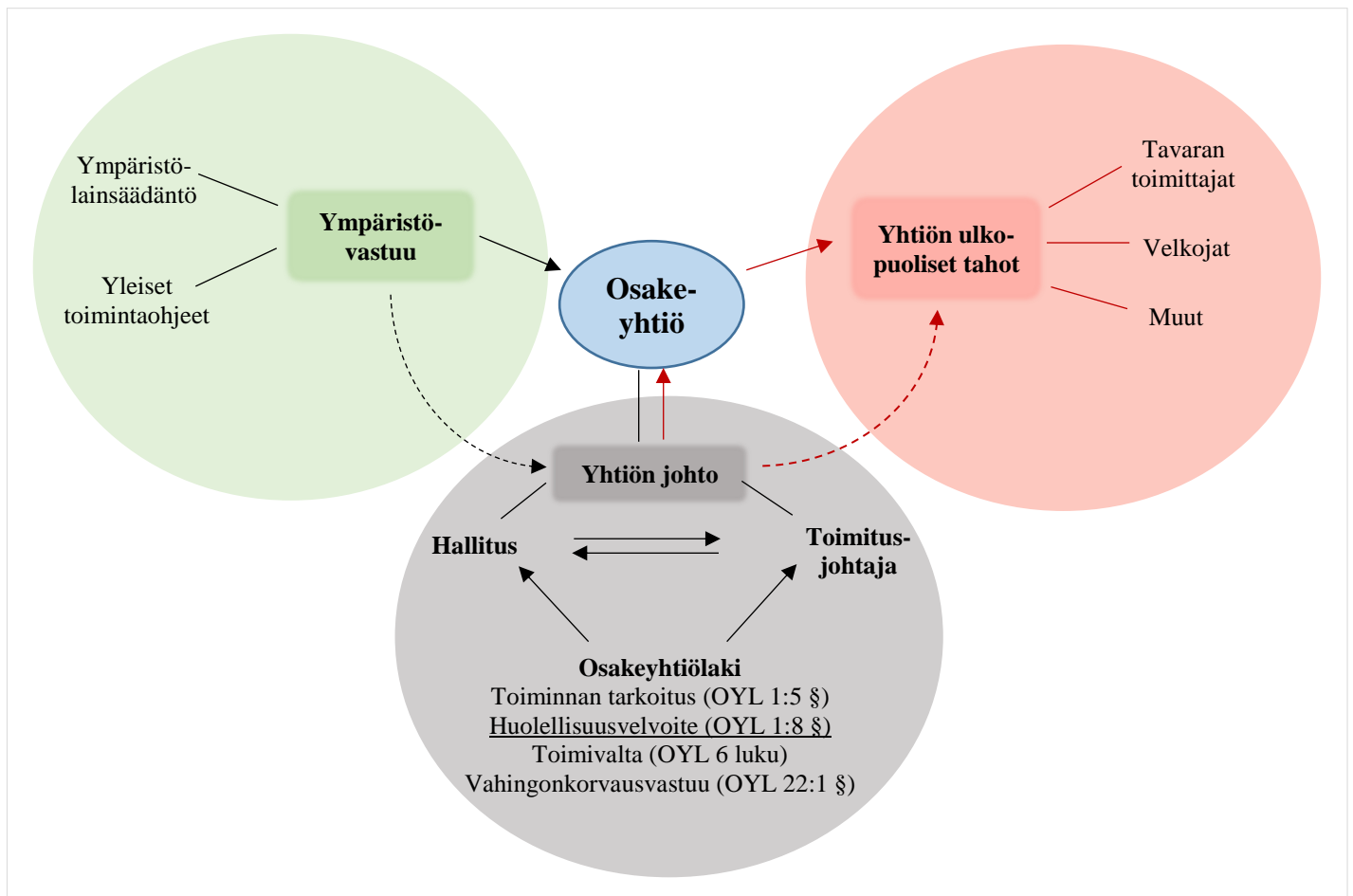
Kyseisellä KKO 2016:58 tapauksella voidaan katsoa olevan merkittävää ennakkopäätösarvoa, sillä kyseisenkaltaisia oikeustapauksia ei ole juurikaan esiintynyt. Yhtiön toiminnasta aiheutuneet ympäristövahingot eivät vaikuta ainoastaan yhtiöön ja sen taloudelliseen asemaan, vaan ympäristövahingoilla voi olla moninaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tämän vuoksi on ajankohtaista tarkastella sitä, miten yhtiön toiminnassa erityisesti yhtiön hallituksen tulisi ympäristölliset asiat huomioida, jotta ympäristövahinkojen aiheutuminen voitaisiin ensisijaisesti välttää. Mikäli kuitenkin toiminnasta ympäristöllistä vahinkoa aiheutuu, on tärkeää käsitellä sitä, miten johdon vastuu suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen voi osakeyhtiölain vahingonkorvaussäännösten perusteella muodostua.

1.2 Tutkimustavoite

Tutkielman kohteena on edellä mainittu OYL 1:8 §:n sisältämä johdon huolellisuusvelvollisuus. Tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan, mitä huolellisuusvelvollisuudella tarkoitetaan ja miten se tulisi erityisesti hallitustyöskentelyssä huomioida. Pyrkimyksenä on etsiä vastausta seuraavaan pääkysymykseen: *kuinka osakeyhtiön hallituksen tulisi huolellisuusvelvoitteen mukaan toimia, jotta se voisi välttää ympäristövahingoista arvioitavaksi tulevan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun?* Tämä tutkimuskysymys keskittyy siis selvittämään, miten yhtiön johdon tulisi järjestää yhtiön ympäristötoiminta, jotta sen katsottaisiin olevan riittävän asianmukaista.

Jotta tutkielmalle asetettuun pääkysymykseen on mahdollista löytää vastaus, on sen sisältöä avattava muun muassa seuraavien tukikysymysten avulla: *miksi yhtiön johdon tulisi toiminnassaan huomioida yhtiöön kohdistuvat ympäristölainsäädännölliset velvoitteet? Miten ympäristövahingoista muodostuvia yhtiöoikeudellisia vahingonkorvausvastuita arvioidaan? Miten yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan välinen tehtävänjako – ja sen osalta toteutunut huolellisuus – voi vaikuttaa johdon jäsenen korvausvastuun määräytymiseen?* Tutkielmassa käsiteltäviä seikkoja ja niiden keskinäisiä liityntöjä on pyritty havainnollistamaan seuraavan kuvion avulla:

⁵ Ks. KKO 2016:58. Toisena mielenkiintoisena tapauksena toimii parhaillaan Rovaniemen hovioikeudessa käsiteltävänä oleva ”Talvivaara-tapaus”, jossa arvioidaan Talvivaara Sotkamo Oy:n johdon vastuuta aiheutuneista ympäristövahingoista. Talvivaara-tapaus muodostaa juridiselta kannalta laajan ja monimutkaisen toimintakokonaisuuden, jonka arviointi tulee asiantuntijoiden mukaan kestäväksi vielä pitkään. Myös tapauksen ratkaisulla tulee varmasti olemaan merkittävää ennakkopäätösarvoa sen moninaisten arvioitavaksi tulevien kysymysten vuoksi. Ks. tapauksesta ja käräjäoikeuden päätöksestä lisää Rankinen 2016b.

Kuvio 1 – Tutkielmassa tarkasteltavat seikat ja niiden keskinäiset liitynnät

Ympäristövastuuta koskevat lainsäädännölliset velvoitteet sekä yleisesti vaikuttavat toimintaperiaatteet kohdistuvat ensisijaisesti yhtiöön ja ovat näin yhtiötä velvoittavia. Tästä huolimatta kyseisten velvoitteiden huomioiminen voidaan katsoa kuuluvan yhtiön johdon toimikenttään sen lainsäädännöllisten tehtävien ja vastuiden vuoksi⁶. Koska johto vastaa yhtiön toiminnan järjestämisestä, tulisi sen yhtiötä koskevassa päätöksenteossa huomioida esimerkiksi sellaiset ympäristönsuojelulain (27.6.2014/527, jäljempänä YSL) sisältämät säännökset, joiden voidaan katsoa olevan yhtiön toiminnan kannalta keskeisiä. Tällaiset huomioitavat säännökset määräävät esimerkiksi yleisestä toiminnanharjoittajan *selvilläolovelvollisuudesta*⁷.

Yhtiö on vastuussa sen toiminnasta aiheutuneesta ympäristövahingosta, sillä ympäristövahinkolain *ankara vastuu* kohdistuu toiminnanharjoittajaan – tässä tapauksessa yhtiöön. Ankaran vastuun vuoksi

⁶ Erityisesti OYL:n säännökset 1:8, 6:2 ja 6:17 § määräävät johdon toiminnasta. Yhtiön ympäristövastuuta koskevien velvoitteiden ulottumista johdon toimintaan on kuviossa havainnollistettu katkoviivalla.

⁷ Ks. YSL 6 §.

yhtiö on aina velvollinen korvaamaan ympäristövahingon yhtiön ulkopuoliselle. YmpVahL:n perustuva korvausvastuu ei täten voi suoraan kohdistua yhtiön johdon jäseniin. Johdon jäsenen yhtiöoikeudellinen korvausvastuu suhteessa yhtiöön, sen osakkeenomistajiin tai yhtiön ulkopuoliseen voi muodostua ainoastaan OYL 22:1 §:n sisältämien määräysten pohjalta. Vastuu yhtiölle ja yhtiön ulkopuoliselle muodostuu säännöksen mukaan eri perustein, mutta molemmissa tilanteissa lähtökohtaisena vastuun arviointiperusteena on jäsenen huolellisuus.

Arvioitaessa johdon jäsenen huolellisuutta ja yhtiön edun mukaisuutta tulee huomio kiinnittää johdon tehtäviin sekä yhtiön toiminnan tarkoitukseen⁸. Näin hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäisellä työskentelyllä sekä heidän toimintaansa vaikuttavilla osakeyhtiöoikeudellisilla velvoitteilla ja periaatteilla on merkitystä yhtiöoikeudellisten vastuukysymysten arvioinnissa. Tarkasteltaessa yhtiön ympäristöasioita huomio kiinnittyy erityisesti ympäristöasioiden asianmukaiseen järjestämiseen. Erityisesti huolellisuusvelvoitteella on läheinen liityntä yhtiön toiminnan järjestämistä koskeviin johdon velvoitteisiin, sillä kyseisten velvoitteiden laiminlyöminen johtaisi suoraan myös huolellisuusvelvollisuuden laiminlyömiseen.

1.3 Aiheen rajaukset

Keskeisimmät yhtiöoikeudelliset periaatteet sisältyvät OYL 1 lukuun, jonka voidaan katsoa korostavan niiden merkitystä oikeusperiaatteina eli oikeudellisesti velvoittavina säännöksinä⁹. Osakeyhtiölain 1 luvun periaatteiden tarkoituksena on erityisesti turvata yhtiön osakkeenomistajien ja velkojien asemaa yhtiön johdon ja määräävien osakkeenomistajien opportunistia vastaan. Tärkeimpinä periaatteina toimivat juuri yhtiön OYL 1:5 §:n mukainen yhtiön toiminnan tarkoituksen periaate sekä johdon OYL 1:8 §:n sisältämät *fidusiaariset*¹⁰ velvollisuudet, jotka toimivat tämän tutkielman keskiössä¹¹.

Tutkielmassa johdon huolellisuusvelvoitteen tarkastelu toteutetaan yhtiön ympäristötoimien näkökulmasta. Johdon huolellisuusvelvollisuuden voidaan katsoa sisältävän velvollisuuden toimia huolellisesti kuin myös velvollisuuden toimia lojaalisti¹². Vaikka niin kutsutulla lojaliteettivelvollisuudella voidaankin nähdä olevan läheinen liityntä huolellisuusvelvoitteeseen, on sen tarkastelu rajattu tämän

⁸ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 17.

¹⁰ Fidusiaarisilla velvoitteilla tarkoitetaan huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitetta. Ks. esim. *Mähönen – Villa 2015*, s. 365–366.

¹¹ Ks. lisää HE 109/2005 vp, s. 18. Lisäksi *Mähönen – Villa 2013*, s. 33.

¹² Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

tutkielman ulkopuolelle, sillä lojaliteettivelvollisuuden voidaan katsoa muodostavan oman laajan kokonaisuutensa.

Arvioitavien vastuutilanteiden kannalta toimitusjohtajan ja hallituksen lainsäädännöllisten toimivaltojen sekä toteutettavan työnjaon selkeyttäminen on erityisen tärkeää¹³. Tarkoituksenmukaista ei ole kuitenkaan käsitellä yksityiskohtaisesti hallituksen ja toimitusjohtajan lainsäädännöllisiä tehtäviä, vaan esittää ainoastaan niin kutsutut *yleistoimivallat*. Toimivaltojen määrittelyn lisäksi tutkielmassa tarkastellaan hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäistä suhdetta – suhteen muodostamia lainsäädännöllisiä velvoitteita sekä tehtävänjaon oikeellisuutta. Tarkasteltaessa johdon tehtävänjakoa esitetään osakeyhtiölainsäädännöllisten periaatteiden rinnalla tärkeimpiä rikoslaisillisia – työnjakoa koskevia – periaatteita. Vaikka tutkimus ei keskitykään johdon rikosoikeudellisen vastuun määrittämiseen, voidaan tästä huolimatta rikoslaisillisia periaatteita hyödyntää käsiteltäessä sitä, miten yhtiön ympäristötoimet tulisi asianmukaisesti organisoida. Lisäksi osakkeenomistajilla katsotaan olevan melko laaja mahdollisuus määrätä yhtiöjärjestyksessä toimielinten välisistä suhteista, tehtävänjaosta ja toimivalta¹⁴. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan keskitytä siihen, miten yhtiöjärjestyksellä voidaan vaikuttaa johdon toimintaan ja johdon jäsenen vastuuseen.

Tarkasteltaessa johdon yhtiöoikeudellista vahingonkorvausvastuuta painotetaan OYL 22:1 §:än sisältyviä vahingonkorvaussäännöksiä, jotka määrittävät yhtiön johtohenkilön korvausvastuusta yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle. Tämän yhteydessä kiinnitetään huomiota ainoastaan hallituksen ja toimitusjohtajan vastuuseen. Koska tutkielman keskiössä ovat juuri ympäristövahingoista määräytyvä korvausvastuu, on yhtiöoikeudellisten vahingonkorvaussäännösten lisäksi perusteltua tuoda esille ympäristövahinkolakiin sisältyviä vahingonkorvausperiaatteita, joilla on merkitystä yhtiön korvausvastuun kannalta. Yhtiön vastuun tarkastelu toteutetaan kuitenkin ainoastaan ympäristövahinkolain osalta, sillä yhtiön oma vastuu määräytyy lähtökohtaisesti yleisten vahingonkorvausoikeudellisten ja sopimusoikeudellisten säännösten mukaan – näiden käsittelyä ei ole tämän tutkielman kannalta tarkoituksenmukaista toteuttaa¹⁵.

Tutkielmassa pyritään selvittämään, miten korvausvastuu voi johdon jäsenten välillä muodostua suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen vahingonkärsijään. Tarkastelu perustuu kotimaiseen normistoon, sillä ainakaan toistaiseksi yritysjohdon vahingonkorvausvastuusta ei ole säännelty esimerkiksi EU-tasolla¹⁶. Johdon vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää tuottamusta. Tässä tutkielmassa

¹³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 19, 40–41, 79–80, 82.

¹⁴ Ks. lisää *Mähönen – Villa* 2010, s. 214, 273–274.

¹⁵ Ks. esim. *Savela* 2015, s. 215–231.

¹⁶ Ks. *Savela* 2015, s. 5.

ei kuitenkaan tarkastella tuottamuksen asteita (lievä, tavallinen, törkeä tai tahallisuus), sillä lieväkin tuottamus riittää synnyttämään hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuun suhteessa yhtiöön. Tuottamuksen aste-eroilla on lähinnä vaikutusta vahingonkorvauksen suuruuteen.¹⁷ Tutkielmassa ei myöskään tarkastella vastuunrajoittamistilanteita – esimerkiksi vastuuvapauden vaikutusta hallituksen ja toimitusjohtajan vastuuseen¹⁸.

Yhtiön toimintaan vaikuttavat ympäristölainsäädännön määräykset ovat pitkälti sidonnaisia yhtiön toimialaan sekä siihen, mikä on yhtiön suhde sen ympäristöön. Tämän vuoksi tutkielmassa ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti perehtyä eri toimialoja koskeviin ympäristölainsäädännön määräyksiin.¹⁹ Tarkoituksenmukaista on ainoastaan esittää ympäristölainsäädännön keskeisimmät periaatteet – lainsäädännön tarkoitus sekä yleiset ympäristönsuojelua edistävät lainsäädännölliset seikat.

Tutkielmassa tuodaan esille yhtiön yhteiskuntavastuuseen sisältyvän ympäristövastuun merkitys niin yhtiön kuin myös yhteiskunnan näkökulmista. Moninaisten yhteiskunnallisten vaikutustensa vuoksi yhtiöiden yhteiskunta- ja ympäristövastuullisuutta on pyritty edistämään sekä maakohtaisin säännöksin kuin myös kansainvälisin asetuksin ja toimintaperiaattein.²⁰ Tutkimusaiheen kannalta on tarkoituksenmukaista lähteä taustoittamaan tutkielman aihetta avaamalla yhtiön ympäristövastuun sisältöä. Tutkielmassa ei ole kuitenkaan olennaista keskittyä yksityiskohtaisesti yhteiskunta- ja ympäristövastuuta määrittäviin kansallisiin ja kansainvälisiin periaatteisiin ja toimintaohjeisiin, vaan esittää yleisellä tasolla huomioita yhtiön vastuullisuudesta – sen merkityksestä sekä yhtiön että yhteiskunnan näkökulmista.

1.4 Käsitteiden taustoitutus

Yhtiön *johdolla* tarkoitetaan yhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan muodostamaa toimielintä, jolla on toimivalta vahvistaa yrityksen strategia ja tavoitteet sekä velvollisuus valvoa ja seurata yhtiön toimintaa ja sen osalta tehtyä päätöksentekoa. Täten johto ei käsitä yhtiössä mahdollisesti vaikuttavaa hallintoneuvostoa ja sen jäsenistöä, vaikka yhtiöoikeudellisessa lainsäädännössä sen katsotaankin olevan osa johtoa²¹.

¹⁷ Ks. lisää *Savela* 2015, s. 62–65.

¹⁸ Ks. vastuuvapaudesta esim. *Savela* 2015, luvut 7.1 ja 11.

¹⁹ Tällaisia eri toimialoja koskevia säädöksiä ovat esimerkiksi jätelaki (17.6.2011/646, JäteL), kaivoslaki (10.6.2011/621, KaivosL) sekä vesilaki (27.5.2011/587, VesiL), mitkä sisältävät yksityiskohtaisempia määräyksiä. Lisäksi esimerkiksi luonnonsuojelulaki (20.12.1996/1096, LSL) ja -asetus (14.2.1997/160, LSA) huomioivat yksityiskohtaisemmin kansainvälisesti vaikuttavat periaatteet.

²⁰ Muun muassa yhtiöiden koko, toiminnan laajuus ja kansainvälisyys vaikuttavat yhtiön yhteiskuntasuhteisiin ja yhteiskuntavastuun sisältöön ja laajuuteen. Ks. esim. *Lautjärvi* 2016a, s. 116.

²¹ Ks. OYL 6:1 §.

Ympäristövahingolla viitataan ympäristön pilaantumiseen sekä luonnon monimuotoisuuden köyhtymiseen. Ympäristövahingolla tarkoitetaan lähtökohtaisesti vesistöihin, metsiin, maaperään tai ilmaan kohdistuneita vahinkoja.²² Ympäristövahingoilla ei täten suoranaisesti viitata sellaisiin toimintaympäristövahinkoihin, jotka kohdistuvat esimerkiksi henkilöihin ja heidän hyvinvointiinsa. Puolestaan yhtiön toiminnassa huomioitavilla *ympäristöseikoilla* ja *ympäristöasioilla* viitataan lähtökohtaisesti sellaisiin toimiin, jotka sisältävät ympäristövahingon aiheutumisen vaaran. Ympäristölainsäädännössä viitataan hyvin usein *toiminnanharjoittajaan*, jolla tässä tarkastelussa tarkoitetaan yhtiötä ja sen toimintaa. Puhuttaessa toiminnanharjoittajan *kestävästä toiminnasta* tarkoitetaan tällä kestävä kehityksen päämäärien toteuttamista – nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvän elämisen mahdollisuuksien turvaamista.²³

1.5 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto

Tutkielman tavoitteeseen pyritään löytämään vastaus lainopillisin keinoin hyödyntämällä ensisijaisesti lainsäädäntöä, lain esitöitä ja oikeuskäytäntöä, jotka painottuvat lähtökohtaisesti osakeyhtiöoikeuteen. Metodiltaan tutkielma on täten lainopillinen, minkä tarkoituksena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö²⁴. Oikeusdogmaattisen näkökulmansa vuoksi tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on esittää, miten hallituksen huolellisuusvelvollisuutta on lähestytty kotimaisessa yhtiöoikeudellisessa lainsäädännössä, lain esitöissä sekä oikeuskäytännössä. Lainopillisten lähteiden lisäksi oikeuskirjallisuudella on tärkeä asema, sillä sitä on hyödynnetty erityisesti yhtiön ja sen johdon toimintaa koskevien periaatteiden tarkastelussa.

Koska lainoppi tutkii oikeudellisia tekstejä – lainsäädäntöä, lainvalmisteluaineistoa sekä oikeuskäytäntöä – katsotaan sen metodien ilmentävän tulkinnallisia menetelmiä, joita hyödyntämällä pyritään selvittämään, millaista informaatiota jokin oikeusnormi sisältää²⁵. Tutkimuksen kannalta keskeisimmät oikeusnormit liittyvät yhtiön johdon toimintaa sekä sen vahingonkorvausvastuuta sääntelevään osakeyhtiölainsäädäntöön. Oikeusjärjestyksen sisällön määrittämisessä tutkielmassa noudatetaan vaikiintunutta oikeuslähdeoppia, johon perustuen aiheen tarkastelu aloitetaan vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden avulla²⁶.

²² Tutkielmassa ympäristövahingolla viitataan ensisijaisesti ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevan lain (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 5.5.2017/252, YVAL) 2 §:n 1 b kohdassa mainittuihin ympäristövaikutuksiin.

²³ Ks. Kestävä kehitys.

²⁴ Ks. esim. *Husa – Mutanen – Pohjolainen* 2008, s. 23; *Hirvonen* 2011, s. 22.

²⁵ Ks. esim. *Hirvonen* 2011, s. 36.

²⁶ Ks. lisää oikeuslähteistä ja niiden velvoittavuudesta esim. *Kaisto* 2005, s. 345.

Tutkielman tavoitetta jäsenetään oikeusdogmaattisen ajattelun lähtökohdista selvittäen, mitä johdon huolellisuusvelvoitteella tarkoitetaan ja miten johdon tulisi sen mukaan ympäristöasioiden osalta toimia, jotta se välttäisi mahdollisen vahingonkorvausvastuun²⁷. Lainopin keskeistä tavoitetta – voimassa olevan oikeuden sisällön määrittämistä – pyritään tutkimuksessa toteuttamaan oikeusnormien tulkinnalla ja niiden systematisoinnilla. Tässä tehtävässään lainopille on tyypillistä esittää väitteitä oikeusnormeista niin kutsuttuina normi- ja tulkintakannanottoina. Normikannanottojen voidaan yksinkertaisesti katsoa olevan väitteitä siitä, mitkä oikeusnormit kuuluvat voimassa olevaan oikeuteen. Tulkintakannanotto etenee puolestaan syvemmälle, sillä se väittää jotain tarkasteltavana olevan oikeusnormin sisällöstä.²⁸ Täten lainopin tarkoituksena on tutkia, mikä on voimassa olevaa oikeutta ja millainen merkitys lakiin ja muihin oikeuslähteisiin sisältyvällä materiaalilla on. Näitä lainopillisia menetelmiä ja periaatteita tullaan soveltamaan juuri johdon huolellisuusvelvollisuuden merkityssisällön löytämisessä – velvoitteen merkityssisältöä pyritään konkretisoimaan lain esitöillä sekä relevanteilla oikeustapauksilla²⁹.

Puhuttaessa lainopillisesta systematisoinnista keskiöön nousevat säännösten soveltamistilanteet, joissa on kysymys erilaisten ongelmatilanteiden hahmottamisesta. Tällaisten tilanteiden hahmottamisen jälkeen tulisi puolestaan selvittää, mikä on oikeusjärjestyksen sisältö konkreettisten oikeustapausten perusteella.³⁰ OYL:n yksityiskohtaiset säännökset ovat pääosin periaatteiden tapauskohtaista soveltamista, mitkä ohjaavat lain yksityiskohtaisten säännösten tulkintaa. Näin tutkielmassa esitetyt periaatteita tullaan tarkastelemaan kokonaisuutena arvioimalla niiden suhdetta toisiinsa ja toisaalta suhteessa lain yksityiskohtaiseen sääntelyyn.³¹ Tutkimuksessa juuri tähän kiinnitetään huomiota huolellisuusvelvollisuuden tarkastelussa: johdon huolellisuutta peilataan yhtiön toiminnan tarkoituksen periaatteeseen kuin myös johdon toiminnassa huomioitaviin muihin vastuisiin ja velvoitteisiin. Näitä yhtiön ja sen johdon toimintaa koskevia säännöksiä pyritään puolestaan jäsentämään niin, että on mahdollista esittää johdonmukainen näkemys siitä, miten yhtiön johdon tulisi käytännössä huolellisuusvelvoitteen mukaan organisoida yhtiön ympäristöasiat.

Kuten aiemmasta on havaittavissa, oikeudenalajaottelultaan tutkimus on lähtökohtaisesti osakeyhtiöoikeudellinen. Osakeyhtiöoikeudellisen lähdeaineiston lisäksi tutkielmassa kuitenkin hyödynnetään ympäristöoikeuden, rikosoikeuden sekä ympäristövahinkoja koskevan vahingonkorvausoikeuden

²⁷ Ks. esim. *Laakso* 2012, s. 17.

²⁸ Ks. lisää *Hirvonen* 2011, s. 22.

²⁹ Ks. esim. *Hirvonen* 2011, s. 21–22.

³⁰ Ks. lisää *Kaisto* 2005, s. 343–344.

³¹ HE 109/2005 vp, s. 37–38.

muodostamaa lainopillista pohjaa. Lainopillisten lähteiden sekä aihepiiriin liittyvän oikeuskirjallisuuden lisäksi oikeudenalan asiantuntijoiden lausunnot ja yhtiöiden ympäristötoimia koskevat uutisartikkelit tukevat osaltaan tutkimustavoitteen toteuttamista ja sen konkretisointia – ne ovat mahdollistaneet käytännönläheisemmän tarkastelun yhtiön sekä sen johdon toiminnan osalta.

1.6 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu viidestä pääluvusta. Johdantoluvun jälkeisessä toisessa pääluvussa käsitellään yhtiön yhteiskunnallista asemaa sekä sen ympäristövastuullisuutta. Käsittely keskittyy erityisesti siihen, millainen merkitys yhtiön ympäristövastuullisella toiminnalla on niin yhtiön kuin myös yhteiskunnan kannalta. Ympäristölainsäädännöllä on olennainen vaikutus yhtiön ympäristövastuullisuuteen, minkä vuoksi luvussa on perusteltua tuoda esille ympäristölainsäädännön yleisimpiä periaatteita. Luvussa tarkastellaan muun muassa sitä, kuinka yhtiön ympäristövastuullisuus tulisi suhteuttaa OYL 1:5 §:n sisältämään yhtiön toiminnan tarkoituksen periaatteeseen. Tämä tarkastelu toteutetaan juuri yhtiön johdon näkökulmasta.

Kolmannessa pääluvussa tarkastelu siirtyy yhtiön johdon toimintaan ja toiminnassa huomioitavaan huolellisuusveloitteeseen. Koska johdon huolellisuusvelvollisuus liittyy läheisesti hallituksen ja toimitusjohtajan lainsäädännöllisiin tehtäviin, on merkityksellistä käsitellä kyseisten tahojen toimivaltoja – heidän lainsäädännöllisiä vastuitaan ja velvollisuuksiaan. Pääluvun ensisijaisena kohteena on kuitenkin johdon huolellisuusvelvollisuus, jota tullaan tarkastelemaan erityisesti hallituksen näkökulmasta. Luvussa pyritään esittämään, mitä huolellisuusvelvollisuudella tarkoitetaan – mitä sen asettamisella on pyritty turvaamaan. Neljäs pääluku keskittyy johdon yhtiöoikeudelliseen – OYL 22:1 §:n mukaiseen – vahingonkorvausvastuuseen. Luvussa käsitellään johdon vastuuta yhtiön ympäristötoimien järjestämisen osalta. Luku keskittyy erityisesti siihen, miten hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäinen työnjako tulisi ympäristötoimien osalta huolellisuusveloitteen mukaan toteuttaa.

Viidennen pääluvun tavoitteena on luoda johdonmukainen yhteenveto tutkielman keskeisimmistä havainnoista, minkä tarkoituksena on kokoavasti vastata tutkielman alussa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän lisäksi viides pääluku sisältää pohdinnallisen osion, jossa tutkimuksen laatija esittää omia perusteltuja näkemyksiään aihepiiriin liittyvistä seikoista – erityisesti KKO 2016:58 tapaukseen liittyvästä ratkaisukäytännöstä. Pohdinnassa keskitytään tarkastelemaan, millaisia vaikutuksia esimerkiksi ympäristölainsäädännön tai osakeyhtiölain johdon vahingonkorvausvastuuta koskevien säännösten muutoksilla voisi olla yhtiön johdon toimintaan ja sen vastuuseen sekä edelleen yhtiön ympäristövastuun toteutumiseen.

2 YHTIÖN YMPÄRISTÖVASTUULLINEN TOIMINTA

2.1 Johdon asema ympäristövastuun toteuttamisessa

Osakeyhtiölain keskeisenä piirteenä on korostaa osakeyhtiön tarkoitusta osakkeenomistajille tuotettavan hyvinvoinnin välineenä³². OYL 1:5 §:n mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on voiton tuottaminen osakkeenomistajille, jollei tästä yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Voiton tuottaminen ei kuitenkaan tarkoita velvollisuutta tuottaa mahdollisimman suurta määrää voitonjakokelpoisia varoja lyhyellä aikajaksolla, vaan voiton tuottamista tulisi tarkastella pidemmällä aikavälillä.³³ Osakkeenomistajakeskeinen ajattelu ilmenee niin OYL:n yksityiskohtaisissa säännöksissä kuin myös lain perusteluissa. Tällaista kehitystä pidetään siirtymisenä kohti angloamerikkalaista yhtiökäsitystä.³⁴

Samaa siirtymää kuvaa osakeyhtiölaissa aiempaa korostuneempi käsitys yhtiön johdon *fidusiaaristen velvollisuuksien* merkityksestä osakkeenomistajien suojaamiseksi³⁵. OYL 1:8 §:n mukaan yhtiön johdon on *huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua*. Toimiminen huolellisesti yhtiön edun mukaisesti tarkoittaa yhtiön johdolle asetetun *huolellisuus-* ja *lojaliteettivelvollisuuden* toteuttamista yhtiötä ja viimekädessä kaikkia yhtiön osakkeenomistajia kohtaan. Yhtiön edun mukaan toimiminen sisältää toimimisen yhtiön tarkoituksen mukaisesti – lähtökohtaisesti siis toimimista niin, että edellä esitetyn voiton tuottamisen tarkoitus toteutuisi.³⁶

Yhteiskunnallisella tasolla osakeyhtiö nähdään yhteiskuntaa palvelevana instituutiona, jonka toiminnan tarkoituksena pidetään hyödyn tuottamista yhteiskunnan intressissä. Näin osakkeenomistajien edunmukaisuuden rinnalla yhtiön toiminnassa tulisi huomioida myös muiden sidosryhmien edunmukaisuus. Yhteiskunnallisten intressien toteutuminen on lähtökohtaisesti riippuvaista siitä, miten osakkeenomistajien intressit toteutuvat: osakkeenomistajien intressien toteutuessa toteutuvat yhtiön ulkopuolisten intressitahojen intressit sekä näin osakeyhtiön yhteiskunnallinen tehtävä.³⁷ Hyvin usein osakeyhtiön yhteiskunnalliset vaikutukset nähdään ainoastaan taloudellisina. On kuitenkin korostettava, että niiden toiminnalla voi olla taloudellisten vaikutusten rinnalla merkittäviä ympäristöllisiä vaikutuksia³⁸.

³² Mähönen – Villa 2013, s. 32.

³³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 38–39.

³⁴ Ks. Mähönen – Villa 2013, s. 32.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40. Lisäksi Mähönen – Villa 2013, s. 32.

³⁷ Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 157–158; Vahtera 2011, s. 148.

³⁸ Ympäristövahinkojen vaikutuksista ympäristön hyvinvointiin ks. esim. Yle uutiset 2/2014; Helsingin Sanomat 9/2017.

Yhtiöiden yhteiskunnalliset vaikutukset jaotellaan usein taloudellisiin, sosiaalisiin sekä ympäristöllisiin riippuen muun muassa yhtiön toiminnan laajuudesta ja harjoitettavan toiminnan luonteesta. Moninaisten vaikutustensa vuoksi yhtiöiden tulisi pyrkiä toimimaan sekä lainsäädännön että yleisesti hyväksytyjen periaatteiden ja toimintatapojen mukaisesti. Yhteiskuntamme hyvinvoinnin kannalta onkin tärkeää pyrkiä turvaamaan kestävä kehitys edistävien toimintaperiaatteiden ja käytänteiden toteutuminen sekä luomaan yhtenäisempi toimintakulttuuri yhteiskunnan toimijoiden välille.³⁹

Ympäristövastuullista toimintaa edistävä ympäristölainsäädäntö kohdistuu lähtökohtaisesti toiminnanharjoittajaan – yhtiöön. Yhtiöllä on lainsäädännöllinen velvollisuus huolehtia ympäristönsuojelun asianmukaisuudesta sekä olla selvillä omaa toimialaansa koskevista ympäristösäädöksistä sekä yleisesti huomioitavista toimintaperiaatteista.⁴⁰ Vaikka ympäristölainsäädäntö ja toimintaperiaatteet velvoittavat ensisijaisesti yhtiötä, niiden asianmukainen toteuttaminen kuuluu yhtiön johdolle sen lainsäädännöllisten velvoitteiden vuoksi⁴¹. Yhtiön johdon tulisikin huomioida yhtiötä koskevassa päätöksenteossään ympäristönsuojelua koskevat tavoitteet ja niiden asianmukainen toteutuminen.

2.2 Yhtiön ympäristövastuullisuus

2.2.1 Ympäristövastuun turvaaminen

”Ympäristövaikutusten arviointi on usein yrityksen ensimmäinen kontakti toimintaympäristönsä asukkaisiin ja muihin toimijoihin. Oikein toimien se on hyvä mahdollisuus osoittaa, että yritys on vastuullinen toimija, jonka ympäristöjalanjälki on mahdollisimman pieni.”⁴²

- Ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen

Keskusteltaessa yhtiön yhteiskuntavastuusta viitataan lähtökohtaisesti yhtiön asemaan yhteiskunnassa sekä sen vastuuseen toimintaympäristöstään⁴³. Yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan kestäväan kehitykseen liittyvien päämäärien sekä periaatteiden huomioista ja toteuttamista. Yhtiöiden koko, yhtiömuoto ja kansainvälisyys vaikuttavat yhtiön yhteiskuntasuhteisiin ja näin yhteiskuntavastuun sisällön sekä laajuuden määräytymiseen.⁴⁴

³⁹ Ks. Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu; Yrityssuomi: Ympäristövastuullinen yritys.

⁴⁰ Ks. Yrityssuomi: Ympäristövastuullinen yritys.

⁴¹ Ks. OYL 1:8 §, 6:2 §:n 1 momentti ja 6:17 §. Tämä näkemys pohjautuu johdon toimivaltaan – hallituksen ja toimitusjohtajan *yleistoimivaltoihin*.

⁴² Ks. Uusi YVA-laki voimaan.

⁴³ Ks. Corporate Social Responsibility. Euroopan Unionin tarkasteluissa yhtiön yhteiskuntavastuuseen viitataan Corporate Social Responsibility (CSR) -käsitteellä.

⁴⁴ Ks. Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu. Yritysvastuun määrittelystä yleisesti esim. *Niskala – Pajunen – Tarna-Mani* 2013, s. 17–18; *Toiviainen* 2004, s. 389–435.

Yhtiön yhteiskuntavastuu muodostuu yhtiön taloudellisesta, ekologisesta sekä sosiaalisesta osa-alueesta, joista erityistä painoarvoa on viime aikoina saanut ekologisuuden osa-alue. Ekologisuuden voidaan tuttavallisemmin viitata ympäristövastuullisuuden käsitteellä.⁴⁵ Ympäristövastuun mukaan yrityksen tulee tuntee toimintaansa liittyvät ympäristövaikutukset sekä niiden hallintakeinot⁴⁶. Käytännön yhtiötoiminnassa ympäristövastuullisuudella viitataan esimerkiksi energiatehokkuuteen ja ympäristöystävällisen – päästöjä vähentävän – teknologian hyödyntämiseen, säästäväiseen luonnonvarojen käyttöön, jätteiden oikeanlaiseen käsittelyyn sekä kierrättämiseen.⁴⁷

Euroopan komission mukaan yhteiskuntavastuun tärkeyttä voidaan perustella sekä yhtiön että yhteiskunnan näkökulmista niin kansainvälisesti kuin myös kansallisesti. Yhtiölle yhteiskuntavastuu luo hyötyjä muun muassa riskien hallintaan, kustannustehokkuuteen, asiakassuhteisiin sekä yhtiön kykyyn innovoida. Nämä yhtiöiden yhteiskuntavastuulliseen toimintaan liitettävät innovoivuuden ja toiminnan kestävyiden elementit puolestaan edesauttavat Euroopan Unionin taloudellisen kestävyiden kehittymistä. Kansallisella tasolla yhtiöiden yhteiskuntavastuu luo puolestaan arvopohjan, jolle on mahdollista rakentaa yhtenäisempi yhteiskunta sekä perustaa siirtyminen kestävämpään talousjärjestelmään.⁴⁸

Yhtiöiden yhteiskuntavastuu toteutuu yhtäältä erityislainsäädännön ja toisaalta yleisen mielipiteen välityksellä⁴⁹. Vaikka vastuullisuus on suurissa määrin itsenäisesti toteutettavaa, voidaan kuitenkin havaita, että erityisesti yhtiöiden ympäristövastuullisuus on pyritty turvaamaan lainsäädännöllisin keinoin⁵⁰. Julkisella vallalla onkin olennainen rooli sen suhteen, miten yhteiskuntavastuullisuuden taso määräytyy. Ympäristövastuun konkreettisen sisällön ja laajuuden muodostumiseen vaikuttavat niin kansalliset kuin myös kansainväliset säännökset ja toimintaperiaatteet⁵¹.

Tämän hetkisenä kehityssuuntana näyttäisi olevan lainsäädännöllisten velvoitteiden lisääntyminen, sillä esimerkiksi Euroopan Unionissa on valmisteltu yhtiöiden vastuullisuusraportointiin liittyvää direktiiviä. Tämän direktiivin tavoitteena oli saada vuodesta 2017 lähtien kaikki Euroopassa toimivat suuret yritykset raportoimaan vastuullisuudestaan. Myös Yhdistyneiden Kansakuntien esittämä *Glo-*

⁴⁵ Ks. Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu.

⁴⁶ Ks. Yritys-Suomi: Ympäristövastuullinen yritys.

⁴⁷ Ks. Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu.

⁴⁸ Ks. Corporate Social Responsibility.

⁴⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 36.

⁵⁰ Ks. esim. YSL, YmpVahL, VesiL ja LSL.

⁵¹ Ks. esim. Mähönen 2013, s. 393–443, jossa on kattava esitys Suomen *corporate governance* -sääntelystä ja vastuullisuudesta.

bal Compact -aloite toimii esimerkkinä yritys- ja erityisesti ympäristövastuullisuutta ajavista kehityssuunnista kansainvälisellä kentällä.⁵² Global Compactin sisältämät periaatteet luovat hyvän lähtökohdan muun muassa ympäristövastuulliselle toiminnalle. Sen sisältämien ympäristöä koskevien periaatteiden mukaan yritysten tulee:

- tukea varovaisuusperiaatetta ympäristöasioissa,
- tehdä aloitteita, jotka edistävät vastuullisuutta ympäristöasioissa, sekä
- kannustaa ympäristöystävällisen teknologian kehittämistä ja levittämistä.⁵³

Kansainvälinen Global Compact -aloite tarjoaa yrityksille keinon arvioida yritystoiminnan vaikutuksia kansainvälisellä tasolla sekä kehittää riskienhallintaa. Tällä hetkellä Suomessa on yli 60 aktiivista yritystä, joihin kuuluu monia kansainvälisesti tunnettuja yhtiöitä kuten esimerkiksi Cargotec, Metso, Metsäliitto, Outokumpu, UPM ja StoraEnso.⁵⁴

OECD:n (Organisation of Co-operation and Development) laatimat toimintaohjeet ovat puolestaan olleet osana kansainvälistä yrityskenttää jo monien vuosien ajan. OECD:n laatimien toimintaohjeiden mukaan yritysten tulisi kansallisten lakien, asetusten ja hallinnollisten käytäntöjen ohella huomioida kansainvälisesti vaikuttavat sopimukset, periaatteet, tavoitteet ja normit, joiden tavoitteena on turvata ympäristön hyvinvointi.⁵⁵ Edellä mainittujen kansainvälisten yhteiskuntavastuuta ajavien periaatteiden lisäksi on monia muita yhtiötoimintaan vaikuttavia aloitteita ja standardeja, joiden pyrkimyksenä on edistää liiketoiminnan vastuullisuutta⁵⁶. Ympäristönsuojeluun liitettävien tavoitteiden toteutumisen vuoksi lainsäädännön ajantasaistaminen sekä kehittäminen ovat tärkeässä asemassa. Kasvava säännöstely lisää kuitenkin yhtiöön kohdistuvia toimintavelvoitteita, jotka puolestaan johdon tulisi yhtiötä koskevassa päätöksenteossaan huomioida.

2.2.2 Vastuullisuuden toteuttaminen

Yhteiskuntavastuun keskeisenä osana katsotaan olevan normien noudattamisvastuu⁵⁷. Käytännössä normien noudattamisvastuu tarkoittaisi yhtiön toiminnassa huomioitavan ympäristölainsäädännön säännösten ja yleisesti ympäristövastuullisuuteen liittyvien toimintaperiaatteiden huomioimista – niin kotimaisella kuin myös kansainvälisellä tasolla. Yhtiön yhteiskuntavastuun toteuttamisen katsotaan

⁵² Lisää Global Compact -aloitteesta ja siihen liittyvistä 10 vastuullisuutta tukevasta periaatteesta ks. Global Compact; Suomen YK-liitto: Yritysten yhteiskuntavastuu. Lisäksi *Mähönen* DL 2013, s. 572.

⁵³ Ks. Global Compact; *Mähönen* DL 2013, s. 572 alaviitteet.

⁵⁴ Ks. lisää Global Compact.

⁵⁵ Ks. TEM raportteja 5/2012, s. 32.

⁵⁶ Ks. lisää *Mähönen* DL 2013, s. 572–573.

⁵⁷ Ks. *Lautjärvi* 2016, s. 118.

lähtökohtaisesti kuuluvan osakeyhtiössä niille henkilöille, jotka voivat vaikuttaa yhtiön toimintaan päätöksenteon kautta⁵⁸. Tämän pohjalta olennaisessa asemassa ovat yhtiön johtoon kuuluvat henkilöt – hallituksen jäsenet sekä yhtiön toimitusjohtaja.

Tarkasteltaessa yhtiön ympäristövastuuta yhtiöoikeudellisessa kontekstissa on OYL 1 luvun yleisillä periaatteilla keskeinen merkitys. Tämä sen vuoksi, että niillä on välittömiä oikeusvaikutuksia ja lisäksi ne ohjaavat OYL:n tulkintaa.⁵⁹ Yhteiskuntavastuun toteuttamisella on aina kiinteä yhteys yhtiön toiminnan tarkoituksen sekä toiminnan jatkuvuuden toteutumiseen⁶⁰. Toimiasemansa vuoksi yhtiön johdon tulisikin tarkastella vastuullisuuden toteuttamista kyseisten periaatteiden kannalta. Nämä seikat puolestaan luovat kiinteän yhteyden johdon toiminnassa huomioitavien huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuksien noudattamiseen ja tulkintaan. Huomio kiinnittyy siihen, miten yhtiön toiminnan tarkoitus ja yhtiön edunmukaisuus tulisi ymmärtää sekä siihen, miten näiden edistäminen tulisi suhteuttaa yhtiön vastuulliseen toimintaan. Epäselvyyttä herättää muun muassa se, keitä sidosryhmiä OYL:n yleisten periaatteiden voidaan katsoa suojaavan.⁶¹

OYL:ssa yhtiön johdon vastuut ja velvoitteet suhteessa yhtiön osakkeenomistajiin on määritelty melko selkeästi. Yhtiön yhteiskunta- ja ympäristövastuun liittyessä kuitenkin laajempaan sidosryhmäkeskeiseen ajatteluun ongelmallisuutta luo vastuiden ja velvoitteiden yksilöinti, joita yhtiön johdolla voidaan OYL:n säännösten perusteella nähdä välillisesti olevan yhtiön muille sidosryhmille.⁶² Keskeisessä asemassa on tällöin se, miten yhtiön tarkoitus ja etu tulisi ymmärtää ja miten niiden edistäminen tulisi suhteuttaa ympäristövastuuseen sekä miten *corporate governance* niiden väliset suhteet määrittelee. Yhtiön toiminnan tarkoitusta sääntelevää OYL 1:5 §:n säännöstä tulisi täten tarkastella kestävän kehityksen vaatimusten valossa, huomioiden erityisesti OYL 1:8 §, joka sisältää johdon huolellisen toiminnan vaatimuksen.⁶³

Yhtiötä koskevassa päätöksenteossa ja päätösten toimeenpanossa yhtiön johdon tulee toimia OYL:n sisältämien yleisten periaatteiden asettamissa rajoissa ja niiden rikkomuksista aiheutuvien seuraamusten valossa. Esimerkiksi yhtiön varojen jakoon ja käyttöön liittyviä toimia tulisi aina pystyä pe-

⁵⁸ Ks. *Toiviainen* 2004, s. 430.

⁵⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 36–37.

⁶⁰ Ks. *Lautjärvi* 2016, s. 121.

⁶¹ Ks. *Lautjärvi* 2016, s. 120. Esimerkiksi ympäristövastuullisuuden osalta tarkoituksena olisi pyrkiä huomioimaan toimintaympäristön hyvinvointi ja näin yhtiön ulkoiset sidosryhmät. Arvioitavaksi kuitenkin nousee, voiko ympäristövastuullisuus joissakin tapauksissa loukata yhtiön osakkeenomistajien asemaa ja täten toiminnan tarkoitusta.

⁶² *Lautjärvi* 2016, s. 121; *Mähönen* DL 2013, s. 568.

⁶³ Ks. *Mähönen* DL 2013, s. 568.

rustelemaan liiketaloudellisilla seikoilla, jollei tällaisista toimista ole nimenomaisesti yhtiöjärjestyksessä määrätty.⁶⁴ Esimerkiksi ympäristövastuullisuutta ajavat toimet olisivat liiketoiminnallisesti perusteltavissa toiminnan tarkoituksella – niistä tulevaisuudessa saatavalla taloudellisella hyödyllä. Osakeyhtiölain varojenjako koskeva säännös⁶⁵ määrittääkin puitteet johdon ympäristövastuun toteuttamiselle⁶⁶.

On nähtävissä, että ympäristövastuullisuudessa yhtiön ulkoisten sidosryhmien huomioiminen toteutuu automaattisesti ympäristölainsäädännön noudattamisen myötä. Näin normien noudattaminen toimii niin osakkeenomistajien kuin myös yhtiön muiden sidosryhmien kannalta hyödyllisenä. Tilanne voi kuitenkin olla toinen, kun kyseessä on yhtiön omatoimisesti toteutettava vastuullisuus. Tällöin yhtiön johdon on pohdittava, missä määrin itsenäisesti toteutettava ympäristövastuullisuus toimii yhtiön toiminnan tarkoitusta tukevana.⁶⁷

2.2.3 Itsenäisesti toteutetun vastuullisuuden merkitys

Ympäristöjohtaminen on yhä merkittävämpänä yhtiön velvollisuutena⁶⁸. Yhtiön yhteiskuntavastuun periaatetta ei ole suoranaisesti sisällytetty osakeyhtiölakiin, mutta se voidaan huomioida lain voiton tuottamistarkoitusta koskevan säännöksen aineellisessa sisällössä⁶⁹. Toiminnan tarkoitusta koskevan OYL 1:5 §:n perusteluissa todetaan, ettei säännös tarkoita velvollisuutta tuottaa mahdollisimman suurta määrää voitonjakokelpoisia varoja lyhyellä ajalla, vaan voiton tuottamista tulee tarkastella pidemmällä aikajaksolla⁷⁰. Lisäksi perusteluissa todetaan voiton tuottamisen ja osakkeen arvon kasvattamisen pitkällä tähtäyksellä edellyttävän usein yhteiskunnallisesti hyväksyttävien menettelytapojen noudattamista myös silloin, kun lainsäädäntö ei siihen pakota. Tämän yhteydessä korostetaan yhtiön julkisesta kuvasta huolehtimisen merkitystä yhtiön toiminnan ja sen osakkeiden arvon kannalta.⁷¹ Täten omatoimisesti toteutettu ympäristövastuu ei ainoastaan kasvata yhteiskunnallista hyvinvointia, vaan se tukee lisäksi yhtiön taloudellista kestävyyttä ja kehitystä.

⁶⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 123–124. Liiketaloudellista perustetta arvioitaessa olennaista ei ole kuitenkaan se, osoittautuuko liiketoimi jälkikäteen yhtiölle tappiolliseksi, vaan se, millä perusteella kyseinen toimi on tehty – onko tarkoitus ollut alun perin liiketaloudellinen.

⁶⁵ OYL 13:1 §.

⁶⁶ Ks. *Lautjärvi* 2016, s. 121.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Ks. TEM raportteja 5/2012, s. 32.

⁶⁹ Ks. *Mähönen* DL 2013, s. 569–571.

⁷⁰ Ks. HE 109/2005, s. 38.

⁷¹ Ks. HE 109/2005 vp s. 39. Julkisen kuvan merkityksestä ks. esim. *Salo* 2015 s. 94–98. Lisäksi käytännön esimerkkinä yhtiön kaavailemien toimien vaikutuksista yhtiön sidosryhmiin ks. *Yle uutiset* 9/2017.

Ainoastaan ympäristövastuullisuuden liittyvien – yhtiötä velvoittavien – lainsäädännösten noudattaminen ei siis välttämättä toimi yhtiön taloudellisen arvon maksimoimisen kannalta parhaana mahdollisena keinona. Yhtiön johdon tulisikin huomioida omatoimisen vastuullisuuden vaikutus toiminnan tarkoituksen periaatteen toteutumiseen⁷². Kuten edellä mainittiin, yhtiön ympäristövastuullisuutta edistävien toimien ja pääoman käytön osalta tarkastelussa on pitkälti huomioitava aikaulottuvuus: yhtiön ympäristövastuullisuutta edistävät johdon päätökset ja niiden pohjalta tehtävät toimet voivat vaikuttaa heikentävästi yhtiön voitontuottamiseen lyhyellä aikajaksolla, mutta voivat olla yhtiön voitontuottamiskyvyn jatkuvuuden kannalta perusteltuja pitkällä tähtäimellä.

Esimerkiksi yhtiön tuotantokoneiston uusiminen ja kehittäminen ympäristöystävällisemmän teknologian suuntaan voi muodostua suureksi investoinniksi, jolloin yhtiön taloudellisten resurssien vähentyminen saattaa vaikuttaa osakkeenomistajille jaettaviin osinkoihin. Tällaiset johdon investointipäätökset voivat kuitenkin pidemmällä tähtäimellä kehittää monin eri tavoin yhtiön taloudellista kasvua. Ympäristövastuuta lisäävien johdon toimien perusteltavuutta puoltaa esimerkiksi niistä yhtiölle muodostuvat myönteiset mainevaikutukset. Tehdyt toimet voivat lisäksi olla tulevaisuudessa yhtiöltä edellytettävien menettelytapojen näkökulmasta jopa välttämättömiä, jolloin niiden perusteltavuus kasvaa entisestään.⁷³ Lisäksi vanhentuneen tuotantokoneiston päivittäminen voi toimia ennalta ehkäisevänä tekijänä ympäristövahinkojen syntymisen suhteen, jolloin puolestaan vahingonkorvaustilanteilta voidaan välttyä kokonaan. Ympäristövastuuta lisäävien toimien vaikutukset yhtiön talouteen eivät siis välttämättä ilmene välittömästi. Yhtiöön kohdistuvien vaikutusten lisäksi niillä on moninaisia vaikutuksia yhtiön ulkopuolisiin sidosryhmiin ja kokonaisvaltaisesti yhteiskuntaan.

Vaikka ympäristöjohtamisen katsotaan viime vuosina saaneen yhä merkittävemmän aseman yrityksen vastuullisessa toiminnassa⁷⁴, on tästä huolimatta useissa yhtiöissä ympäristövastuuajattelu yhä erotettuna yhtiön ydinliiketoiminnasta ja strategiasta⁷⁵. Asiantuntijat ovat lisäksi maininneet, että erityisesti suomalaisten yhtiöiden ympäristötoimia koskeva viestintä – erityisesti markkinointi – on vielä hyvin varovaista, vaikka se voisi toimia yhtiöiden kilpailuvalttina. Osoitukset yhtiön ympäristötoeista jäävät pitkälti vastuullisuusraportoinnin tasolle.⁷⁶ Ympäristövastuuseen liittyviä seikkoja ei tulisi yhtiössä nähdä ainoastaan toimintaa rasittavina velvoitteina, vaan kilpailuasemaa kohentavina

⁷² Ks. esim. *Mähönen* 2013, s. 270–271, jossa käsitellään yhtiön toiminnan voitontuottamistarkoituksen ja jatkuvuuden suhdetta yhtiön yhteiskuntavastuuseen. Ks. lisäksi *Lautjärvi* 2016, s. 122–123.

⁷³ Ks. *Lautjärvi* 2016, s. 122–123; *Mähönen* DL 2013 s. 570–571.

⁷⁴ Ks. TEM raportteja 5/2012, s. 32.

⁷⁵ Ks. esim. *Porter – Kramer* 2011, s. 4–5. Puolestaan kestävä kehityksen implementoinnista osaksi yhtiön toimintaa ks. *Stubbs – Cocklin* 2008.

⁷⁶ Ks. Kauppalehti 1/2018.

liiketoimintamahdollisuuksina⁷⁷. Taloustieteellisessä tarkastelussa onkin katsottu vastuullisen toiminnan olevan keskeisenä osana yhtiön taloudellista kehitystä: yhteiskuntavastuullisuus on osa ansaintalogiikkaa, jossa yhtiön toiminnan tarkoitus määrittyy uudelleen jaetun arvon luomiseksi myös yhtiön ulkopuolisille sidosryhmille.⁷⁸ Täten vastuullisuus ei ainoastaan keskity voiton tuottamiseen yhtiön osakkeenomistajille.

Yhtiön johdon tulisi implementoida ympäristövastuullisuutta edistävät toimet osaksi yhtiön strategiaa, jotta yllä mainittu ansaintalogiikka toteutuisi. On havaittu, että erityisesti yhtiön omatoimisesti toteuttama vastuullisuus vaikuttaa suoraan yhtiön sidosryhmien ajatteluun ja toimintaan. Esimerkiksi useat institutionaaliset sijoittajat ovat sitoutuneet vastuullisen sijoittamisen periaatteisiin (*Principles for Responsible Investment*, PRI), joissa annetaan suosituksia niin yhtiöiden ympäristöllisestä, sosiaalisesta kuin myös *corporate governance* -vastuusta⁷⁹. Näin vastuullisuutta kannustavat sijoittajat voivat valita sijoituskohteensa esimerkiksi sen mukaan, miten yhtiö huomioi ympäristöön kohdistuvat kestävä kehityksen periaatteet⁸⁰. Yhtiön toiminnan kannalta merkittävin vaikutus on kuitenkin yhtiön asiakkaiden käyttäytymisellä, sillä ilman asiakkaita ei yksinkertaisesti olisi liiketoimintaa, jota harjoittaa⁸¹. Tämän vuoksi yhtiön toiminnassa tulisikin erityisesti huomioida asiakasintressit, sillä asiakkaiden kulutustottumusten on katsottu siirtyneen yhä vastuullisempaan suuntaa⁸².

Itsenäisesti toteutettavan ympäristövastuullisuuden merkitystä voidaan siis perustella monilla seikoilla yhtiön ja yhteiskunnan näkökulmista⁸³. Missä määrin ympäristövastuullisuutta yhtiössä toteutetaan, on pitkälti riippuvaista yhtiön johdon toiminnasta – sen päätöksenteosta, päätösten toimeenpanosta sekä toimien toteutumisen valvonnasta. Yhtiön johdon tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten omatoimisesti toteutettu vastuullisuus olisi perusteltavissa yhtiöoikeudellisten periaatteiden kannalta. Ensisijaisena tavoitteena olisi tietenkin pyrkiä ennalta ehkäisemään ympäristövahinkojen syntyminen, sillä tämän tavoitteen toteutuminen on sekä yhtiön että yhteiskunnan intressinä.

Ympäristövastuun liittyessä laajempaan sidosryhmäajatteluun mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee, missä määrin yhtiön johdon tulisi huomioida yhtiön ulkopuolisten sidosryhmien edunmukaisuus.

⁷⁷ Ks. TEM raportteja 5/2012, s. 32.

⁷⁸ Ks. *Porter – Kramer* 2011, s. 4–5; *Lautjärvi* 2016, s. 117.

⁷⁹ Ks. *Mähönen* DL 2013, s. 573.

⁸⁰ Lisää vastuullisesta sijoittamisesta ks. *Principles for Responsible Investment (PRI)*.

⁸¹ Ks. esim. *Gallarza – Gil-Saura – Holbrook* 2011, jossa käsitellään asiakkaiden merkitystä yhtiön toiminnalle.

⁸² Ks. esim. Suomen YK-liitto: *Vastuullinen kuluttaminen*.

⁸³ Vastuullisuuden vaikutuksista ks. esim. *Lautjärvi* 2016; *Stubbs – Cocklin* 2008. Hyvänä käytännön esimerkkinä ympäristövastuun laiminlyönnin taloudellisista vaikutuksista toimii Talvivaara Sotkamo Oy, joka ajautui konkurssiin lähtökohtaisesti toiminnasta aiheutuneen ympäristövahingon seurauksena.

Tällöin puhutaan niin kutsutusta *shareholder-stakeholder*-ajattelusta⁸⁴. Kun tarkastellaan yhtiön ympäristötoimia ja niiden suhteuttamista yhtiön toiminnan tarkoitukseen, on sidosryhmäajattelun toteuttaminen hieman haastavampaa. Ympäristövastuuta lisäävien toimien voidaan katsoa lisäävän yhteiskunnallista hyvinvointia paremman ympäristönsuojelun kautta. Yhtiön osakkeenomistajien taloudelliset intressit eivät kuitenkaan välttämättä toteudu samoissa määrin, sillä investoinnit voivat vaikuttaa heikentävästi osingonjakoon, jolloin osakkeenomistajaintressit voivat jäädä hetkellisesti toiseen asemaan. Johdon ympäristövastuuta koskevien päätösten suhteuttaminen yhtiön toiminnan tarkoituksen periaatteeseen ja yhtiön sidosryhmien intressien toteutumiseen voikin osittain olla ongelmallista.

2.3 Ympäristönsuojelun lainsäädännölliset lähtökohdat

2.3.1 Lainsäädännön merkityksestä

Ympäristövahinkojen ennaltaehkäisemisessä lainsäädännöllä on tärkeä rooli. Ympäristövahinkoja koskevan vahingonkorvausoikeuden taustalla olevat tavoitteet järjestyksestä ja turvallisuudesta yhteiskunnassa ovat läheisessä yhteydessä perusoikeuksiin. Perusoikeuksien loukkausten hyvittäminen vaikuttaa osaltaan turvallisuuden ja järjestyksen toteutumiseen yhteiskunnassa.⁸⁵ Esimerkiksi Suomen perustuslain (11.6.1999/731, jäljempänä PL) 2:20 §:n 1 momentti säättää ympäristöä koskevasta vastuusta. Sen tavoitteena on pyrkiä turvaamaan jokaisen perusoikeus nauttia terveellisestä ja hyvinvoivasta ympäristöstä, jonka toteutumisessa jokaisella yhteiskunnan toimijalla on merkityksellinen asema. Yhtiön toiminnan osalta tämä tarkoittaisi sitä, että yhtiön johdon tulisi kiinnittää huomiota ympäristölainsäädännöllisten periaatteiden toteutumiseen.

PL 2:20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä sekä kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Pykälän 2 momentti säättää julkisen vallan velvollisuudesta pyrkiä turvaamaan yhteiskunnassa kaikille oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuuden vaikuttaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Pykälän 1 momentti käsittää yhteiskunnan kaikki toimijat. Kyseisen säännöksen taustalla on ajatus luonnon itseisarvon turvaamisesta sekä tulevien sukupolvien oikeuksien ulottuvuudesta, johon vaatimus luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä katsotaan läheisesti liittyvän. 2 momentilla puolestaan pyritään turvaamaan jokaisen oikeus nauttia terveellisestä ja hyvinvoivasta ympäristöstä.⁸⁶ Kuten 2 momentista voidaan havaita, näiden perusoikeuksien turvaamisessa julkisella vallalla on keskeinen asema.

⁸⁴ Ks. määrittelystä lisää *Vahtera* 2011, s. 147–156.

⁸⁵ Ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 27.

⁸⁶ Ks. HE 309/1993 vp, s. 9–10.

Ympäristölainsäädäntö sisältää yhteiskunnan kannalta tärkeitä periaatteita, jotka toimivat yhtiö- ja yritystoiminnan reunaehtoina⁸⁷. Ympäristölainsäädännön tarkoituksena onkin turvata toiminnanharjoittajien *kestävä toiminta*⁸⁸, jonka mukaan toiminnanharjoittajan tulisi huolehtia toimintansa asianmukaisesta järjestämisestä, jotta toiminnan kestävyys toteutuisi. Tämä käsittää esimerkiksi toiminnalle vaadittavien ympäristölupien hankintaa ja niiden ehtojen noudattamista sekä toiminnan suunnittelua muuten ennakkoon siten, että ympäristövahingot saataisiin minimoitua.⁸⁹

Ympäristölainsäädännöllä on keskeinen asema ympäristönsuojelun moninaisten tavoitteiden saavuttamisessa, minkä vuoksi säädöksiä tulee jatkuvasti kehittää vastaamaan yhteiskunnan muutosten luomia tarpeita⁹⁰. Kansallisen tason ympäristölainsäädännön kehittäminen on vahvasti sidoksissa kansainväliseen kehitykseen, esimerkiksi EU-lainsäädäntöön⁹¹. Yhtenä keskeisimmistä toiminnanharjoittajan ympäristötoimia koskevista ohjauskeinoista toimii vuonna 2000 voimaan tullut ympäristönsuojelulaki, joka ajantasaistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2014. Ympäristönsuojelulain lisäksi erityistä merkitystä yhtiön kannalta on ympäristövahinkoja koskevilla vahingonkorvaussäännöksillä, jotka sisältyvät jo aiemmin mainittuun YmpVahL:in. Kyseisen säädöksen ensisijaisena tavoitteena pidetään oikeussuojan luomista. Näin ollen vahingonkorvaussäännösten lähtökohtaisena pyrkimyksenä ei ole ainoastaan tiettyjen ympäristöpoliittisten päämäärien saavuttaminen, vaikka niiden soveltaminen sisältää ympäristön turmeltumista ennaltaehkäiseviä piirteitä.⁹²

Ympäristölainsäädäntöön sisältyvien yleisten velvollisuuksien ja lupamenettelyjen lähtökohtaisena tavoitteena on pyrkiä minimoimaan haitat, joita toiminnasta voi aiheutua ympäristölle sekä yksityisille eduille.⁹³ Ympäristövahingoista aiheutuvia haittoja ei täten tulisi tarkastella ainoastaan yhtiön näkökulmasta, vaan laajemmin yhteiskunnan kannalta. Se, miten ympäristötoimet tulevat huomioitua yhtiön toiminnassa on vahvasti sidoksissa yhtiön johdon toimintaan, sillä johto vastaa yhtiön ympäristötoiminnan organisoinnista. Tämä koskee esimerkiksi edellä mainittujen ympäristölupien hankintaa ja niiden sisältämien määräysten toteuttamista, joita käsitellään tarkemmin seuraavassa.

⁸⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 36.

⁸⁸ Ks. lisää Kestävä kehitys.

⁸⁹ Ks. HE 214/2013 vp, s. 89.

⁹⁰ Ks. HE 214/2013 vp, s. 1.

⁹¹ Ks. Lainsäädäntö ja ohjeet ympäristönsuojelussa.

⁹² Ks. lisää HE 165/1992 vp, s. 3. Lisäksi Tuomainen 2001, s. 378.

⁹³ Ks. Tuomainen 2001, s. 28.

2.3.2 Ympäristönsuojelulaki

Yhtiöllä katsotaan olevan lainsäädännöllinen velvollisuus huolehtia siitä, että sen ympäristönsuojelu on järjestetty asianmukaisella tavalla.⁹⁴ Edellä esiteltyjen perustuslaillisten perusoikeuksia turvaavien periaatteiden rinnalla yhtiön tulisi toiminnassaan huomioida myös muut ympäristönsuojelua edistävät lainsäädännölliset periaatteet. Keskeisimmät huomioitavat säännökset sisältyvät ympäristönsuojelulakiin ja -asetukseen (Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojelusta 4.9.2014/713, YSA), joissa mainitaan toiminnanharjoittajan yleisistä velvollisuuksista, periaatteista ja kielloista ympäristön suhteen⁹⁵. YSL on ympäristönsuojelua koskeva yleislaki, joka sisältää säännöksiä maaperän, ilman ja vesien suojelusta⁹⁶. Ympäristönsuojelulain lähtökohtaisena tavoitteena on ehkäistä ympäristön pilaantumista, vähentää päästöjä⁹⁷ sekä ennaltaehkäistä ympäristövahinkoja. Lisäksi sen tavoitteena on edistää kestävästä kehityksestä sekä torjua ilmastonmuutosta.⁹⁸

YSL 20 § on yhtiön toiminnan kannalta keskeinen, sillä se sisältää toiminnanharjoittajan yleiset periaatteet liittyen ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttaviin toimiin. Pykälän ensimmäisen kohdan mukaan toiminnanharjoittajan tulisi harjoittaa toimintaansa toiminnan laadun edellyttämällä huolellisuudella ja varovaisuudella ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi sekä ottaa huomioon toiminnan aiheuttaman pilaantumisen vaaran todennäköisyyden, onnettomuusriskin sekä mahdollisuuden vaikuttaa onnettomuuksien estämiseen ja niiden vaikutusten rajoittamiseen. Näitä periaatteita nimitetään toiminnanharjoittajan *varovaisuus- ja huolellisuusperiaatteiksi*. Pykälän toisessa kohdassa mainitaan ympäristön kannalta *parhaan käytännön periaate*, jolla viitataan siihen, että toiminnassa noudatetaan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita eri toimien yhdistelmiä.⁹⁹

Varovaisuus- ja huolellisuusperiaatteiden lisäksi YSL 6 § määrää toiminnanharjoittajan *selvillä olovelvollisuudesta*. Kyseisen velvollisuuden mukaan toiminnanharjoittajan tulisi olla selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista¹⁰⁰, ympäristöriskeistä ja niiden hallinnasta sekä haitallisten vaikutusten vähentämismahdollisuuksista. Selvillä olovelvollisuus toimii osana edellä mainittua huolellisuusperi-

⁹⁴ Ks. Yritys-Suomi: Ympäristövastuullinen yritys.

⁹⁵ Ks. YSL 2 luku. Ks. lisäksi HE 214/2013 vp, s. 89–90.

⁹⁶ HE 214/2013 vp, s. 86. Ks. lisäksi Ympäristö.fi.

⁹⁷ *Päästöillä* tarkoitetaan ympäristönsuojelulain 1:5 §:n mukaista ihmisen toiminnasta aiheutuvaa aineen, energian tai haju- ja hajun päästämistä, johtamista tai jättämistä suoraan tai epäsuorasti ilmaan, veteen tai maaperään.

⁹⁸ Ks. YSL 1 §.

⁹⁹ Ks. HE 214/2013 vp, s. 98.

¹⁰⁰ *Ympäristövaikutus* määritellään toiminnan aiheuttamaksi muutokseksi ympäristössä, joka voi aiheutua esimerkiksi jätevesien tai jätteiden vuoksi. Ks. HE 214/2013 vp, s. 89.

aatetta ja sen katsotaan koskevan laajasti toiminnan ympäristövaikutuksia, jotka voivat aiheutua esimerkiksi päästöistä, kemikaaleista tai muiden aineiden käytöstä, käsittelystä tai säilytyksestä¹⁰¹. Tämän lisäksi lain 7 §:ssä säädetään toiminnanharjoittajan keskeisimmästä perusvelvollisuudesta ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista. Tämä perusvelvollisuus tunnetaan *ennaltaehkäisyn ja haittojen minimoinnin -periaatteena*. Käytännössä periaate koskee toiminnan suunnittelua ennakkoon niin, että ympäristövahingot voitaisiin välttää tai ainakin pyrkiä minimoimaan mahdollisesti syntyvä vahinko.¹⁰² YSL 7 §:n 2 momentissa viitataan muihin toiminnassa noudatettaviin säädöksiin, joista toiminnanharjoittajan tulisi toimialastaan riippuen olla tietoinen¹⁰³.

Lähtökohtaisesti ympäristön pilaantumisen vaaraa sisältäville toiminnoille tarvitaan YSL:n mukainen lupa¹⁰⁴. Ympäristölupamenettelyt ovat olennaisena elementtinä turvattaessa ympäristön hyvinvointi ja yhtiön toiminnan asianmukaisuus. Lupamenettelyt koskevat vain joitakin toimialoja ja ovat näin riippuvaisia luonnollisesti siitä, mikä on yhtiön toiminnan suhde sen ympäristöön. YSL:n lisäksi erityisesti vesilaki sisältää määräyksiä siitä, millaiset toiminnot tarvitsevat luvan. Aluehallintoviraston tehtävänä on ratkaista kyseisiin säädöksiin liittyviä lupa-asioita.¹⁰⁵ Lähtökohtaisena periaatteena on, että yhtiön tulisi itse olla selvillä omaa toimialaansa koskevista määräyksistä ja toimintaperiaatteista, kuten juuri toimialaa koskevista ympäristölupamenettelyistä¹⁰⁶. Tämän periaatteen ilmentämä selvilläolovelvollisuus ulottuu puolestaan koskemaan erityisesti hallituksen toimintaa, sillä hallituksen vastuulla on yhtiön toiminnan asianmukainen järjestäminen¹⁰⁷.

Ympäristölupajärjestelmän kannalta tarkasteltuna YSL:ssä mainittu selvilläolovelvollisuus viittaa yhtiön velvollisuuteen seurata päästöjen vaikutusta ympäristön tilaan. Tämän lisäksi se tarkoittaa erilaisia tarkkailu- ja mittausvelvoitteita. Velvollisuuden ei voida kuitenkaan katsoa suoranaisesti velvoittavan yhtiötä *tuottamaan* yleistä ympäristötietoa toiminnastaan.¹⁰⁸ Selvilläolovelvollisuuden sisältö konkretisoituu silloin, kun yhtiö hakee toiminnanharjoittamiselle vaadittua lupaa. Jotta luvan myöntäminen voisi tulla kyseeseen, tulisi tiettyjen luvan myöntämistä koskevien edellytysten täytyttyä yhtiön toiminnasta annettavilla tiedoilla.¹⁰⁹ Tämä ilmenee esimerkiksi seuraavasta tapauksesta:

¹⁰¹ Ks. HE 214/2013 vp, s. 89.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Momentissa viitataan esimerkiksi jätelain 2 luvun sisältämiin yleisiin velvollisuuksiin sekä periaatteisiin.

¹⁰⁴ Ks. YSL 4 luku.

¹⁰⁵ Ks. Aluehallintovirasto. Aluehallintovirasto on esittänyt esimerkinomaisen luettelon toiminnoista, jotka edellyttävät luvan.

¹⁰⁶ Ks. HE 214/2013 vp, s. 89. Lisää luvanvaraisiin toimiin liittyvistä periaatteista ja lupamenettelyistä ks. HE 214/2013 vp, s. 101–103.

¹⁰⁷ Ks. OYL 6:2 §.

¹⁰⁸ Ks. HE 214/2013 vp, s. 89.

¹⁰⁹ Ibid.

KHO 2017:76 Yhtiö oli hakenut Talvivaaran kaivoksen ympäristö- ja vesitalouslupan lupamääräysten tarkistamista sekä ympäristölupaa toiminnan olennaisen muuttamisen vuoksi. Aluehallintovirasto oli myöntänyt toistaiseksi voimassa olevan ympäristöluvan kaivoksen koko toiminnan olennaiseen muuttamiseen, mutta hylännyt hakemuksen siltä osin kuin se koski avolouhoksen toimintaa. Avolouhoksen osalta luvan myöntämisedellytysten ei voitu katsoa täyttyvän, minkä vuoksi hakemus hylättiin.

Ympäristöluvassa annetaan toiminnanharjoittajalle määräyksiä muun muassa päästöistä ja niihin kohdistuvista vähennystoimista¹¹⁰. Valvontaviranomaisella on aina velvollisuus ryhtyä toimiin, mikäli ympäristölupaa ei noudateta. Toimenpiteet päätetään tilanteen vakavuuden – tilanteeseen liittyvien syiden ja seurausten – perusteella.¹¹¹ Luvan myöntämisedellytyksenä on ensisijaisesti se, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa tai merkittävää ympäristöpilaantumista tai sen vaaraa.¹¹² YSL:n rinnalla ympäristönsuojeluasetus sisältää yksityiskohtaisempia säännöksiä lupamenettelyistä: lupaviranomaisten toiminnasta, lupahakemuksista ja luvanvaraisten toimien valvonnasta ja seurannasta. Sen voidaan katsoa täydentävän YSL:n luvanvaraisia toimia koskevia periaatteita.

Ympäristölainsäädännön uudistaminen on katsottu ajankohtaiseksi monesta syystä. Ympäristön hyvinvoinnin turvaamisen vuoksi lainsäädännön kehittämisellä on tarkoituksena pyrkiä myös jatkossa huolehtimaan ympäristönsuojelun korkeasta tasosta sekä kansalaisten oikeuksista ja oikeusturvasta.¹¹³ Ympäristönsuojelulainsäädäntö onkin ollut muutoskohteiden alaisena viime vuosina. Säädöksiä koskeva uudistushanke (Ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamishanke YM038:00/2011) laitettiin vireille vuoden 2011 marraskuussa, jonka myötä kaavailut uudistustoimet ovat tulleet voimaan vaiheittain¹¹⁴. Toimilla on pyritty vastaamaan Euroopan unionin uudistuneeseen lainsäädäntöön kuin myös luomaan yhtenäisyyttä perustuslain säännösten kehittyneeseen tulkintaan.¹¹⁵ Merkittävimmät viimeaikaiset muutoskohteet ovat liittyneet ympäristönsuojelun valvontaan ja toimialakohtaisesti vaadittaviin lupamenettelyihin¹¹⁶.

2.3.3 Ympäristövahinkolaki

Ympäristövahinkolain tarkoituksena on määrätä vahingonkorvausvelvollisuudesta, mikäli ympäristölle on aiheutunut vahinkoa. YmpVahL:in liitettävän vahingonkorvauksen katsotaan ilmentävän *ankaraa vastuuta*. Ankaralla vastuulla tarkoitetaan sitä, että mikäli yhtiön toiminnasta on aiheutunut

¹¹⁰ Ks. HE 214/2013 vp, s. 89.

¹¹¹ Ks. Aluehallintovirasto.

¹¹² Ks. HE 214/2013 vp, s. 89. Puolestaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä ks. YVAL.

¹¹³ Ks. HE 214/2013 vp, s. 7.

¹¹⁴ Lisää uudistushankkeesta ks. Valtioneuvosto.

¹¹⁵ Ks. HE 214/2013 vp, s. 1.

¹¹⁶ Ks. HE 8/2017 vp, s. 1–2.

vahinkoa ympäristölle, ei tällöin yhtiö voi lähtökohtaisesti välttää vahingonkorvausvastuutaan. Täten toiminnanharjoittaja vastaa aiheutuneesta ympäristövahingosta *tuottamuksestaan riippumatta*. Tämä ilmenee YmpVahL 7 §:stä, jonka mukaan vahingonaiheuttajalla on korvausvelvollisuus myös silloin, kun vahinkoa ei ole aiheutettu *tahallisesti* tai *huolimattomuudella*. Täten huolellisuudella ei lähtökohtaisesti katsota olevan vaikutusta yhtiön vahingonkorvausvastuuseen – yhtiö on aina velvollinen korvaamaan aiheutuneen ympäristövahingon.

Ympäristövahinkolaki on ympäristövahinkojen korvaamista koskeva yleislaki. Se toimii osana yksityisoikeudellista vahingonkorvaussääntelyä, minkä ensisijaisena tavoitteena on antaa aiempaa parempaa oikeussuojaa vahingonkärsijälle. Tämän tavoitteen turvaamiseksi säädös perustuu juuri tuottamuksesta riippumattomaan korvausvastuuseen.¹¹⁷ Vaikka YmpVahL:n ensisijaisena tavoitteena ei olekaan ympäristön tilan – vaan vahingonkärsijän aseman – parantaminen, voidaan sillä tästä huolimatta nähdä olevan välillistä vaikutusta ympäristön hyvinvointiin. Toiminnanharjoittajalle asetettu ankarampi korvausvastuu voi nimittäin näkyä tarkempana ympäristölainsäädännön noudattamisena.¹¹⁸

Ympäristövahinkolain pohjalta määräytyvä korvausvastuu kohdistuu aina toiminnanharjoittajaan eli yhtiöön. Näin yhtiön johdon yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu yhtiön toiminnasta aiheutuneesta ympäristövahingosta ei voi määräytyä suoraan YmpVahL:n pohjalta. Johdon vastuu voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun yhtiö vaatii yhtiön ulkopuoliselle korvaamansa vahingon yhtiön johdolta. Tällöin johdon jäsenen vahingonkorvausvastuun arvioinnissa huomio kiinnitetään OYL 22:1 §:n sisältämien säännösten tapauskohtaiseen soveltamiseen. Jotta yhtiö ja yhtiön johto voisivat ensisijaisesti vahingonkorvausvastuutilanteet välttää, tulisi johdon huolehtia siitä, että erityisesti edellä mainitut yleiset ympäristölainsäädännölliset periaatteet huomioitaisiin asianmukaisin tavoin.

Ympäristövahinkolain 8 §:n mukaan korvausvelvollisten katsotaan olevan lähtökohtaisesti yhteisvastuullisia aiheutuneista ympäristövahingoista. Arvioitaessa kuitenkin johdon jäsenten yhtiöoikeudellista korvausvastuuta johto ei välttämättä ole yhteisvastuussa aiheutuneesta vahingosta, vaan johdon jäsenten korvausvastuu suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen voi määräytyä eri tavoin. Lähtökohtana ei ole siis se, että esimerkiksi hallitus olisi kollektiivisesti vahingonkorvausvastuussa aiheutuneesta ympäristövahingosta, vaan vastuu perustuu individuaaliseen tuottamusarvioon¹¹⁹. Tuottamusarvioinnissa huolellisuudella on vaikutusta siihen, miten johdon korvausvastuu suhteessa yhtiöön

¹¹⁷ Ks. Tuomainen 2001, s. 377–378.

¹¹⁸ Ks. Tuomainen 2001, s. 378.

¹¹⁹ Ks. Savela 2015, s. 60–61.

tai yhtiön ulkopuoliseen määräytyy.¹²⁰ Merkitystä voi olla muun muassa sillä, miten ympäristötoimia koskeva tehtävänjako on yhtiössä toimeenpantu – arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota työnjaon asianmukaisuuteen, jolloin tarkastelun keskiöön nousee juuri toiminnassa toteutuneen huolellisuuden määrittäminen¹²¹.

¹²⁰ Ks. *Savela* 2015, s. 11–12.

¹²¹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82. Työnjaossa toteutuneen huolellisuuden vaikutus johdon jäsenten korvausvastuuseen käy ilmi juuri KKO 2016:58 tapauksesta.

3 JOHDON HUOLELLISUUSVELVOLLISUUS YMPÄRISTÖASIOISSA

3.1 Johdon huolellisuusvelvollisuus

3.1.1 Huolellisuusvelvoite osana fidusiaarisia velvollisuuksia

Osakeyhtiön riskinjako- ja hallintojärjestelmä on mahdollistanut sen, että osakkeenomistaja on voinut sijoittaa varallisuuttaan osakeyhtiöön ilman henkilökohtaista toimimisvelvollisuutta yhtiön johdossa. Lisäksi tämä on mahdollistanut, että omistajan ei tarvitse pelätä sitä, että yritysriskin realisoituessa hän voisi joutua henkilökohtaiseen velkavastuuseen yrityksen velvoitteista. Osakkeenomistajaa ei voida pakottaa toimimaan yhtiön johdossa ilman hänen suostumustaan, eivätkä osakeyhtiön velkojat voi periä saamiaan osakkeenomistajalta ilman hänen nimenomaista sitoumustaan.¹²²

Tyypillisesti osakkeenomistajat tarvitsevat ammattilaisia johtamaan yhtiön toimintaa haluttuun suuntaan. Yhtiön omistuksen ja johdon eriytymistä onkin pidetty osakeyhtiön tunnusomaisena piirteenä jo 1930-luvulta lähtien. Omistuksen ja johdon eriytyminen on kuitenkin johtanut osakkeenomistajien riskin lisääntymiseen siitä, että johto käyttää valta-asemaansa ja yhtiön omaisuutta väärin tavoitellen ainoastaan omaa etuaan yhtiöintressin tavoittelun sijaan.¹²³

Yhtiön sisäisiin luottamussuhteisiin liittyvien ongelmien poistamiseksi ja välttämiseksi on syntynyt lähtökohtaisesti kaksi yhtiön johdolle kuuluvaa velvoitetta, joiden pyrkimyksenä on rajoittaa johdon jäsenen itsemääräämisoikeutta¹²⁴. Kotimaisessa oikeudessa kyseiset velvollisuudet ilmenevät jo aiemmin mainitusta OYL 1:8 §:stä. Tässä pykälässä mainitun johdon tehtävän voidaan katsoa olevan kaksiosainen – ensinnäkin sen katsotaan sisältävän *velvollisuuden toimia huolellisesti* ja toiseksi *velvollisuuden toimia yhtiön edun mukaisesti*. Ensiksi mainittu vaatimus huolellisesta toiminnasta liittyy luonnollisesti huolellisuusvelvollisuuteen. Velvollisuuksista jälkimmäisen katsotaan sisältävän hallituksen *lojaliteettivelvollisuuden* suhteessa yhtiöön ja sen osakkeenomistajiin.¹²⁵ Näitä edellä mainittuja velvollisuuksia – huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuutta – kutsutaan johdon *fidusiaarisiksi velvollisuuksiksi*¹²⁶.

¹²² Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 240–241.

¹²³ Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 241.

¹²⁴ Ks. Nyström 2016, s. 51. Puolestaan suhteisiin liitettävästä ongelmallisuudesta ks. Cooter – Freedman 1991, s. 1046–1047.

¹²⁵ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40. Lisäksi Mähönen – Villa 2010, s. 217.

¹²⁶ Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 365–366.

Johdon fidusiaarisista velvollisuuksista keskusteltaessa tarkastelun keskiöön nousevat yhtiön sisäiset suhteet. Tämä on nostettu esille osakeyhtiölain perusteluissa, joissa todetaan, että johdon aseman voidaan nähdä sisältävän piirteitä osakkeenomistajiin kohdistuvasta asiainhuollosta.¹²⁷ Tarkasteltaessa yhtiön johdon toimintaa, kyseessä on asemaan perustuva luottamussuhde: hallituksen jäsenet toimivat osakkeenomistajien puolesta tarkoituksenaan kasvattaa osakkeenomistajien etua¹²⁸. Suhteen taustalla vaikuttaa yhtiötoiminnassa tunnettu *päämies-agenttiteoria*¹²⁹.

Fidusiaariset velvollisuudet nähdään täten keinoina suojata osakkeenomistajia johdon opportunistiselta toiminnan harjoittamiselta luomalla kannustimia molemmille tahoille: osakkeenomistajat uskaltautuvat luovuttamaan varallisuuttaan hallituksen hoidettavaksi, jolloin puolestaan hallitus pyrkii toteuttamaan osakkeenomistajien intressiä käsitellessään heiltä saatua varallisuutta asianmukaisin toimin.¹³⁰ Fidusiaarisuhteessa kyseessä on korostettu toisen sopijapuolen aseman huomioonottamisvelvollisuus, missä toimeksisaajan tulee yksiselitteisesti asettaa päämiehen etu oman etunsa edelle. Mikäli toimeksisaaja rikkoo velvollisuuttaan, vastaa hän aiheuttamastaan vahingosta. Huolellisuusvelvollisuuden rikkominen johtaakin osakeyhtiölain vahingonkorvaussäännösten tulkittamiseen.¹³¹

Tarkasteltaessa kyseisiä velvollisuuksia ja niiden suhdetta yhtiön johdon toimintaan on olennaista huomioida kaksi seikkaa. Ensinnäkin huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus koskee yhtiön johdon jäsenen toimia vain tässä ominaisuudessaan¹³². Toiseksi, velvollisuuksien pohjalta suoritettava arviointi tulee toteuttaa henkilön tosiasiallisen, ei muodollisen, aseman perusteella. Täten esimerkiksi kaupparekisterimerkinnällä on ainoastaan todisteluvaikutus.¹³³ Vaikka huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuksilla on läheinen yhteen liityntä, on niiden pyrkimyksenä kuitenkin ollut puuttua hieman erilaisiin väärinkäytöstilanteisiin¹³⁴. Niiden lähtökohtaisena tavoitteena on kuitenkin johdon oikeellisen toiminnan turvaaminen, mikä perustuu edellä mainittuihin yhtiön sisäisiin fidusiaarisuhteisiin ja johdon edustusasemalliseen luonteeseen¹³⁵.

¹²⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 41, 194.

¹²⁸ Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 241–243.

¹²⁹ Teoriasta lisää ks. Mähönen – Villa 2015, luku V.

¹³⁰ Ks. Mähönen – Villa 2015, s. 241–243.

¹³¹ Ks. Mähönen – Villa 2013, s. 45–46.

¹³² Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

¹³³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194.

¹³⁴ Ks. lisää Nyström 2016, s. 132 ja lisäksi alaviitteet.

¹³⁵ Ks. Mähönen – Villa 2013, s. 124–126, 138–139, 341–342; Cooter – Freedman 1991, s. 1045–1049; Villa 2001, s. 91.

3.1.2 Huolellisuusvelvoitteen taustaa

Huolellisuusvelvollisuus on ollut jo pitkään osana kotimaista osakeyhtiölainsäädäntöä, sillä se ilmenee jo vanhemmasta osakeyhtiölaista ja kyseisen lain esitöistä.¹³⁶ Vuoteen 1978 pohjautuvan osakeyhtiölain (Kumottu osakeyhtiölaki 29.9.1978/734, jäljempänä VOYL) doktriinin pohjalta yhtiön johdolta odotettiin hyvän ja asianmukaisen liiketavan toteuttamista¹³⁷. Doktriinin mukaan johdon edellytettiin pyrkivän *kaikin tavoin edistämään yhtiön etua*¹³⁸. Yhtiön edunmukaisuuden tavoittelussa tuli kuitenkin jo tuolloin huomioida huolellisuuden toteutuminen. VOYL:in pohjautuva huolellisuusvelvollisuus tarkoitti huolellisuutta johdon toimien valmistelussa, niistä päättämisessä ja niiden suorittamisessa. Toiminnassa oli huomioitava myös asianmukaisesti toteutettava liikkeenjohtotapa, jolla viitattiin johdon valvontavastuuseen ja sen osalta toteutuneeseen huolellisuuteen. Velvollisuutena oli toisin sanoen toimia yleisesti hyväksytyyn liiketavan sekä liikkeenjohtotavan mukaisesti.¹³⁹

Yritystoiminnan tappiollisuus ei lähtökohtaisesti aina tarkoittanut johdon huolellisen toiminnan laiminlyömistä. Tämä pohjautui siihen, että yritystoiminnan harjoittamisen olennaisena osana katsottiin olevan riskillisuus. Tästä syystä liiketoiminnallisia päätöksiä arvioitiin johdon toimintaan liitettävän *riittävän huolellisuuden* toteutumisen pohjalta. Johto ei siis vastannut liiketoiminnallisista virheistä, mikäli päätös oli tehty huolellisesti.¹⁴⁰ Nämä aiempaan lainsäädäntöön liittyneet seikat näkyvät vahvasti myös nykyisessä, vuonna 2006 voimaan tulleessa, osakeyhtiölaissa sekä kyseisen lain esitöissä¹⁴¹. On katsottu, että johdon toimintaan liittyvien velvoitteiden ajantasaistaminen ja selventäminen on tärkeää, jotta pystyttäisiin vastaamaan tämän päivän yhtiötoiminnan tuomiin muutoksiin¹⁴².

Osakeyhtiölainsäädännöllisten seikkojen pohjalta voidaan havaita, että yhtiön toiminnan tarkoitus sekä hallituksen huolellisuusvelvollisuus ovat kiistatta sidoksissa toisiinsa. Ilman asetettuja velvolli-

¹³⁶ Ks. *Mähönen – Villa* 2013, s. 39. Vaikka varsinaista mainintaa ei tätä aikaisemmassa lainsäädännössä huolellisuusvelvoitteesta ole ollut, voidaan sen silti havaita olleen esillä johdon toiminnassa. Tämä periaate ilmenee esimerkiksi vuoden 1977 osakeyhtiölain valmisteluaineistosta, jossa mainitaan, että noudatettavat periaatteet käyvät ilmi jo tuolloin voimassa olleesta lainsäädännöstä, mutta niitä pyritään uudistustoimilla yksityiskohtaistamaan. Ks. HE 27/1977 vp, s. 49, 52.

¹³⁷ Ks. HE 27/1977 vp, s. 52.

¹³⁸ Ks. HE 27/1977 vp, s. 52. Ks. lisäksi *Mähönen – Villa* 2013, s. 39, jossa todetaan, että yhtiön edun edistämisessä oli kuitenkin huomioitava, että hallituksen jäsen ei saanut pyrkiä edistämään yhtiön etua käyttämällä hyväkseen jonkin toisen tahon asemaa tai laiminlyömällä muita velvoitteitaan.

¹³⁹ Ks. HE 27/1977 vp, s. 52. Lisäksi *Mähönen – Villa* 2013, s. 39.

¹⁴⁰ Ks. HE 27/1977 vp, s. 52, 109. Ks. lisäksi *Koski – af Schultén* 1991, s. 363–364; *Airaksinen – Jauhiainen* 1997, s. 57, 193; *Mähönen – Villa* 2013, s. 39; *Savela* 2015, s. 59–62.

¹⁴¹ Ks. OYL 1:8 §; HE 109/2005 vp, s. 40–41.

¹⁴² Ks. Oikeusministeriön arviomuistio 20/2016, s. 26, jossa mainitaan erityisesti OYL 1:8 §:n sisältyvän lojaliteettivelvollisuuden selventämistarpeesta.

suuksia hallituksella olisi rajoitukseton oikeus määrittää yhtiön toiminnan tarkoitus ja sen toimintatapa.¹⁴³ Kun tarkastellaan yhtiön ympäristöasioita, fidusiarisista velvollisuuksista etenkin huolellisuusvelvollisuudella voidaan nähdä olevan olennaista merkitystä, sillä se liittyy läheisesti OYL 6:2 §:n sisältämään hallituksen yleiseen tehtävään yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä, mikä tarkoittaisi yhtiön ympäristötoimien asianmukaista järjestämistä. Jotta yhtiön johto noudattaisi toiminnassaan kyseistä huolellisuusvelvoitetta, voi sen laiminlyöminen seurauksena olla jäsenen yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu suhteessa yhtiöön¹⁴⁴.

3.1.3 Huolellisen toiminnan arviointi

Sellaisenaan OYL 1:8 §:ssä mainittu huolellisuusvelvoite ei tuo varsinaisesti esille harjoitettavan huolellisuuden sisällöllistä pohjaa tai sen liityntää harjoitettavaan toimintaan. Jotta huolellisen toiminnan määrittäminen olisi mahdollista, tulee selvittää, mitä huolellisuusvelvollisuudella on lähtökohtaisesti pyritty tavoittelemaan. Johdon huolellisuusvelvoitteen voidaan nähdä rakentuvan yhtäältä johdon tehtävien sekä yhtiön toiminnan tarkoituksen varaan.¹⁴⁵

Suomen osakeyhtiöiden hallituksille ja toimitusjohtajille määrätyn huolellisuusvelvollisuuden sisältö vastaa hyvin pitkälle muualla Euroopassa sekä Yhdysvalloissa noudatettavaa huolellisuusstandardia¹⁴⁶. Arvioitaessa johdon jäsenen huolellisuutta, olennaisena huolellisuuden tason määrittämiseen vaikuttavana oppina toimii Yhdysvalloista lähtöisin oleva *business judgement rule* -periaate, joka tunnetaan kotimaisessa oikeuskäytännössä *liiketoimintapäätöseriaatteena*¹⁴⁷. Kyseistä periaatetta hyödyntämällä voidaan arvioida periaatteen mukaisen riittävän huolellisuuden toteutumista.

Periaatteen mukaan riittävänä huolellisuutena on pidettävä sitä tiedollista pohjaa, joka voidaan hankkia hyvän liiketavan edellyttämässä laajuudessa¹⁴⁸. Toisin sanoen huolellisuusvaatimus on täytetty, kun ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, jonka pohjalta on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi. Tämän lisäksi päätöksen tai muun toimen tekoon ei ole saanut vaikuttaa johdon jäsenten eturistiriidat.¹⁴⁹ On huomattava, että huolellisuusvelvoitteen vastaisena toimintana voidaan pitää myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä¹⁵⁰.

¹⁴³ Ks. Nyström 2016, s. 51.

¹⁴⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ks. Holmström – Lindholm 2005, s. 278-294.

¹⁴⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 195. Lisäksi Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010, s. 47; Mähönen – Villa 2013, s. 40.

¹⁴⁸ Ks. Airaksinen ym. 2010, s. 47.

¹⁴⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 195. Lisäksi Mähönen – Villa 2013, s. 40.

¹⁵⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40. Tämä käy hyvin ilmi KKO 2016:58 tapauksesta, jossa hallitus ei ollut laisinkaan pyrkinyt järjestämään yhtiön ympäristöasioiden hoitoa.

Arvioitaessa johdon jäsenen huolellisuutta arviointi pyritään ensisijaisesti toteuttamaan objektiivisista lähtökohdista. Tämän mukaan johdon jäsenen tulisi toimia siten kuin huolellinen henkilö toimisi vastaavissa olosuhteissa. Tehtävään arviointiin ei täten saisi olla vaikutusta johdon jäsenen henkilökohtaisilla kyvyillä tai sillä, miten hän hoitaa omia asioitaan.¹⁵¹ Huolellisuuden arvioinnissa on lisäksi huomioitava liiketoimintapäätöksiin luontaisesti sisältyvä riski; johdon jäsenen on usein tehtävä liiketoiminnallisia päätöksiä epävarmuuden vallitessa, jolloin jonkinasteinen riskin ottaminen kuuluu johdon toimintaan. Riskin ja vaadittavan huolellisuuden tason katsotaan kuitenkin korreloivan keskenään – huolellisuusvaatimus korostuu päätökseen tai toimeen liittyvän riskin kasvaessa.¹⁵² Huolellisuusvaatimus korostuu myös silloin, kun toimen vastapuolella on henkilön lähipiiriin kuuluva taho. Lisäksi on painotettava sitä, että periaatteella ei voi saada suojaa lainvastaisten toimien osalta.¹⁵³

Edellä esitetyn mukaan huolellisuusveloitteen rikkomiseen liittyvältä vahingonkorvausvelvollisuudelta on mahdollista välttyä sillä, että tehty päätös on perustunut olosuhteiden ja tilanteen mahdollistamassa määrin asianmukaisesti selvityksiin sekä objektiiviseen harkintaan¹⁵⁴. Täten liiketoiminnallisesti epäonnistunut päätös ei johda automaattisesti johdon jäsenen korvausvelvollisuuteen¹⁵⁵. Periaatteen lähtökohtaisena tarkoituksena onkin ollut turvata erityisesti hallituksen jäsenille laaja harkintavalta ja mahdollisuus riskinottoon¹⁵⁶.

Hallituksen huolellisuutta arvioidaan luonnollisesti aina jälkikäteen vahingon jo aiheuduttua. Tämän vuoksi yhtiön toiminnassa tulisi kiinnittää huomiota toimintaa koskevan dokumentoinnin merkitykseen, jotta jälkikäteen todistelu kunkin johdon jäsenen osalta olisi mahdollisimman totuudenmukaista. Dokumentoinnin tulisi koskea niin päätösten tekoa, niiden toimeenpanoa kuin myös tehtävänkajoa ja yhtiön sisäisiä vastuusuhteita ympäristötoimien osalta.¹⁵⁷ Erityisesti hallituksen osalta dokumentoinnin merkitys korostuu sen asemaa liittyvien vastuiden ja velvoitteiden vuoksi¹⁵⁸. Hallituksen voidaan esimerkiksi katsoa olevan viime kädessä vastuussa ympäristötoimien asianmukaisesta järjestämisestä, mikäli kyseisten toimien ei ensisijaisesti ole katsottu kuuluvan esimerkiksi toimitusjohtajan yleistöimivaltaan.

¹⁵¹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40–41. Kuitenkin Savela toteaa, että yritysjohtajan huolellisuusvelvollisuuden voidaan katsoa vaativan sekä subjektiivista että objektiivista huolellisuutta. Ks. *Savela* 2015, s. 84.

¹⁵² Ks. HE 109/2005 vp, s. 40–41. Ks. lisäksi *Mähönen – Villa* 2013, s. 39.

¹⁵³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 41. Ks. lisäksi *Airaksinen ym.* 2010, s. 47.

¹⁵⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 41.

¹⁵⁵ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194–195. Ks. lisäksi *Erma – Rasila – Virtanen* 2014, s. 74.

¹⁵⁶ Ks. *Nyström* 2016, s. 283.

¹⁵⁷ Ks. esim. *Savela* 2015, s. 52.

¹⁵⁸ Ks. esim. OYL 6:2 §.

3.2 Huolellisuus ympäristövahingon vaaraa sisältävissä toimissa

Johdon huolellisuusvelvollisuuden tulisi toteutua ympäristöasioiden osalta niin ympäristötoimia koskevassa päätöksenteossa, päätösten toimeenpanossa kuin myös tehtävien toimien valvonnassa. Se, millaista huolellisuutta johdon tulisi ympäristöasioiden osalta toteuttaa, määräytyy lähinnä tapauskohtaisesti. Ympäristötoimien osalta toteutettavan huolellisuuden tärkeyttä voidaan perustella sekä yhtiön että yhteiskunnan näkökulmista. Yhtiön toiminnasta aiheutuvat ympäristövahingot eivät nimittäin vaikuta ainoastaan yhtiöön, sillä niillä voi olla moninaisia vaikutuksia yhteiskunnalliseen hyvinvointiin – niin ympäristöllisiä kuin myös taloudellisia¹⁵⁹.

Yhteiskunnalliselta kannalta voidaan tarkastelu keskittää ensisijaisesti yhteiskunnallisia oikeuksia turvaavien periaatteiden toteutumiseen. Puolestaan yhtiön kannalta tarkastelu kohdistuu ympäristötoimien vaikutuksiin yhtiön taloudelliseen asemaan ja näin toiminnan jatkuvuuteen. Yhtiön ympäristötoimien osalta toteutettavan johdon huolellisuuden tärkeyttä on näin mahdollista perustella esimerkiksi perustuslaillisten oikeuksien turvaamisella¹⁶⁰, yhtiön sidosryhmien edunmukaisuudella sekä taloudellisilla vaikutuksilla yhtiöön ja yhteiskuntaan.¹⁶¹

Ympäristönsuojelun yhtenä tavoitteena on pyrkiä turvaamaan jokaisen perusoikeus nauttia hyvinvovasta ja terveellisestä ympäristöstä, jota esimerkiksi YmpVahL:n poikkeuksettomalla vastuulla pyritään turvaamaan. Vaarannettujen etujen tärkeys toimii täten yhtenä huolellisuuden merkitystä puoltavana tekijänä.¹⁶² Ympäristötoimien osalta toteutettavan huolellisuuden merkitystä voidaan perustella myös ympäristövahinkoihin liittyvillä seikoilla. Esimerkiksi YmpVahL:n sisältämän ankaran vastuun vuoksi yhtiön on lähes mahdoton välttää vahingonkorvausvastuu yhtiön ulkopuoliselle, mikäli sen toiminnasta on aiheutunut ympäristöllistä vahinkoa. Tämän vuoksi ympäristövahinkojen ennaltaehkäiseminen tulisikin olla yhtiön johdon ensisijaisena tavoitteena, mikä tarkoittaisi ympäristötoimien osalta toteutettavan huolellisuuden korostamista.

KKO 2011:62 Yhtiö oli harjoittanut vuosina 1981–1996 omistamallaan kiinteistöllä huoltoasematoimintaa. Pankin ostettua kiinteistön yhtiön konkurssipesältä vuonna 1997, kiinteistön maaperässä oli ilmennyt siihen valuneista polttonesteistä johtunut ympäristövahinko. Öljy-yhtiön katsottiin olevan tuottamuksestaan riippumatta vastuussa aiheutuneista ympäristövahingoista.

¹⁵⁹ Taloudelliset vaikutukset voivat tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun yhtiö ei itse kykene korvaamaan tai korjaamaan toiminnastaan aiheutunutta ympäristövahinkoa. Tällöin valtio voi joutua käyttämään taloudellisia resurssejaan esimerkiksi vahinkojen korjaamiseen. Ks. esim. Yle uutiset 12/2017.

¹⁶⁰ Ks. esim. PL 2:20 §.

¹⁶¹ Ks. yhtiön yhteiskuntavastuun vaikutuksista lisää esim. *Porter – Kramer 2011*; *Stubbs – Cocklin 2008*.

¹⁶² Ks. esim. KKO 2016:58, kohdat 23 ja 28.

KKO 1999:124 Hiekkapuhallustyöstä ympäristöön levinnyt pöly oli ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain 1 §:n tarkoittama häiriö, jonka aiheuttamista vahingoista työtä suorittava rakennusliike vastasi tuottamuksestaan riippumatta.

Yhtiön vastuukysymysten lisäksi yhtiössä toimivat henkilöt voivat osaltaan joutua vahingonkorvausvastuuarvioinnin kohteeksi. Arvioitavaksi voivat tulla esimerkiksi johdon jäsenten tai työntekijöiden vastuukysymykset. Tällöin oikeuskäytännössä kyseessä on hyvin usein henkilöiden rikosoikeudellinen vastuu, jonka osalta arvioitavaksi nousee tuottamuksellisuus ja siihen liittyvä törkeysarviointi.

KKO 2008:33 Yhtiön öljyjalostamolta oli sen työntekijöiden huolimattomuudesta päässyt suuri määrä öljyä jalostamon maaperään, josta sitä oli valunut myös mereen. Työntekijät oli tuomittu rangaistuksiin tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta.

KKO 2016:58 Perunahiutaleita valmistaneen osakeyhtiön tuotantolaitokselta oli päästetty ympäristöön perunamultalietettä vuosina 2004–2006, mikä oli aiheuttanut ympäristön pilaantumista. Perunamultalietteen pääseminen metsään ja ojiin aiheutti maaperän pilaantumista, kasvillisuuden kuoleamisen sekä hajuhaittoja naapurustossa. Lisäksi lietteen katsottiin aiheuttaneen vesistöjen hapenpuutetta ja jätevesilevien syntymistä. Tapauksessa oli kysymys siitä, olivatko hallituksen jäsenet A ja B syyllistyneet ympäristön turmelemiseen laiminlyömällä velvollisuutensa osakeyhtiön hallituksen jäsenenä. (Ään.)

Kun arvioitavaksi tulee yhtiön johdon korvausvastuu suhteessa yhtiön ulkopuoliseen vahingonkärsijään, kyseessä on lähes aina johdon rikosoikeudellinen vastuu. Johdon yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun syntyminen yhtiön ulkopuoliselle on nimittäin hyvin poikkeuksellista. Ympäristövahinkojen osalta tämä voisi käytännössä tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun yhtiön taloudellinen tilanne on niin heikko, ettei yhtiö itse kykene korvaamaan aiheutunutta vahinkoa yhtiön ulkopuoliselle. Johtoon kohdistettu korvausvaatimus voi olla kuitenkin hankalasti määritettävissä, minkä vuoksi yhtiön on katsottu olevan korvausvastuussa niin kutsutun *anonyymin tuottamuksen* perusteella¹⁶³.

Vaikka johdon huolellisuudella ei ole varsinaisesti vaikutusta siihen, miten yhtiön vahingonkorvausvastuu ympäristövahingoista suhteessa yhtiön ulkopuoliseen muodostuu, on huolellisuudella kuitenkin merkitystä esimerkiksi silloin, kun yhtiö kohdistaa korvausvaatimuksensa yhtiön johtoon. Yhtiö voi nimittäin OYL 22 luvun vahingonkorvaussäännösten pohjalta yrittää periä yhtiön ulkopuoliselle korvaamansa vahingon määrän yhtiön johdolta, jolloin arvioitavaksi nousee johdon jäsenen huolelli-

¹⁶³ Ks. lisää *Toiviainen* 1988, s. 259–260; *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 112. Anonyymin tuottamuksen perusteella yhtiön katsotaan kokonaisuudessaan olevan korvausvastuussa aiheutuneesta vahingosta.

suus. Koska johdolla on jonkinasteinen todennäköisyys joutua tällaiseen henkilökohtaiseen korvausvastuuseen suhteessa yhtiöön tai jopa ulkopuoliseen, tulisi sen tämän vuoksi kiinnittää erityistä huomiota ympäristötoimien osalta toteutettavaan huolellisuuteen.

Johdon vahingonkorvausvastuun lisäksi johdon huolellisuuden merkitystä voidaan perustella myös ennakkollisesta näkökulmasta. Voitaisiin nimittäin ajatella, että johdon toiminnan huolellisuus pienentää ympäristövahingon aiheutumisen riskiä, jolloin niin yhteiskunnalle kuin myös yhtiölle aiheutuvilta haitoilta on huolellisen toiminnan myötä mahdollista välttyä kokonaan. Yhtiön toiminnan jatkuvuuden kannalta aiheutunut ympäristövahinko voi käytännössä johtaa yhtiön toiminnalle myönnetyn ympäristöluvan muuttamiseen taikka perumiseen tai jopa toiminnan keskeyttämiseen¹⁶⁴, minkä vuoksi ympäristövahinkojen välttäminen tulisi olla yhtiön ensisijaisena tavoitteena.

Ympäristöasioiden osalta johdon huolellisuuden merkitystä voidaan siis perustella monilla seikoilla. Johdon jäsenen näkökulmasta huolellisuudella on kuitenkin tärkein merkitys arvioitavan henkilökohtaisen vahingonkorvausvastuun kannalta, sillä ainoastaan huolellisesti toimiva johdon jäsen voi lähtökohtaisesti korvausvastuun välttää. Joissakin tapauksissa yhtiön ympäristötoimien on jopa katsottu kuuluvan *korostuneen huolellisuuden* piiriin, jolloin erityisesti hallituksen on tullut huomioida niiden asianmukainen järjestäminen¹⁶⁵. Ympäristötoimien järjestämisellä on tarkoitettu erityisesti hallituksen ja toimitusjohtajan välisen työnjaon asianmukaista toteuttamista, mistä puolestaan vastaa yhtiön hallitus¹⁶⁶.

3.3 Johdon toiminnasta

3.3.1 Toimiaseman luomat velvoitteet

Johdon huolellisuusvelvollisuus asettaa rajat erityisesti hallitustyöskentelylle. Sen mukaan johdon jäsenten tulisi toimia lain ja yhtiöjärjestyksen mukaisesti sekä muutenkin yleisen huolellisuuden puitteissa. Osakkeenomistajat ovat valinneet yhtiön johdon toteuttamaan OYL 1:5 §:n mukaista tehtävää luottaen siihen, että johto ei pyrkisi opportunistiseen oman edun tavoitteluun osakkeenomistajien kustannuksella – osakkeenomistajan on voitava luottaa johdon toiminnan oikeellisuuteen, jota puolestaan johdon lainsäädännöllisillä vastuilla ja velvoitteilla pyritään turvaamaan.¹⁶⁷

Hallituksen ja toimitusjohtajan lainsäädännöllisesti määräytyvät vastuut ja velvoitteet ovat merkityksellisiä, kun tarkastellaan sitä, miten vastuu määräytyy heidän tekemisistään tai laiminlyönneistään.

¹⁶⁴ Ks. Aluehallintovirasto.

¹⁶⁵ Ks. esim. KKO 1999:124 ja KKO 2016:58.

¹⁶⁶ Ks. esim. KKO 2016:58, kohta 23.

¹⁶⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40–41. Luottamussuhteesta lisää ks. esim. *Mähönen – Villa* 2015, s. 241–243.

Lainsäädännöllisten velvoitteiden laiminlyönti voi aiheuttaa johdon jäsenen vahingonkorvausvastuun, mikäli laiminlyönnin seurauksena vahinkoa on aiheutunut yhtiölle tai muulle taholle. Näissä tilanteissa vahingon voidaan katsoa aiheutuneen esimerkiksi johdon jäsenen *huolimattomuudesta* tai jopa *tahallisuutta* osoittavasta toiminnasta.¹⁶⁸ Velvoitteiden laiminlyönneistä arvioitavaksi tulevien vastuutilanteiden kannalta yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan työnjaon selkeyttäminen on erityisen tärkeää¹⁶⁹.

Osakeyhtiölain 6 luku määrää osakeyhtiön johdosta ja sen toiminnasta – hallituksen ja toimitusjohtajan tehtävistä sekä heidän keskinäisestä työskentelystään. Luvun sisältämien johdon yleistoimivaltojen määrittämisellä on merkitystä toimivallan siirtoa koskevien säännösten ja edelleen arvioitavaksi tulevien korvausvastuukysymysten kannalta¹⁷⁰. Osakeyhtiölainsäädäntöön perustuvien hallituksen ja toimitusjohtajan velvoitteiden lisäksi muu lainsäädäntö sekä yhtiöjärjestys sisältävät merkittävän joukon erilaisia velvoitteita, jotka sääntelevät johdon toimintaa¹⁷¹. Tässä tarkastelussa keskitytään kuitenkin OYL:n hallituksen ja toimitusjohtajan toimivaltaa koskevien yleissäännösten käsittelyyn, sillä niillä on merkitystä toteutettavan tehtävän siirron sekä edelleen johdon vastuun määräytymisen osalta¹⁷².

3.3.2 Toimitusjohtajan työskentelyn lähtökohdat

Osakeyhtiölain 6:1 §:n 1 momentin mukaan yhtiöllä voi olla toimitusjohtaja, joka OYL 6:17 §:n 1 momentin mukaan huolehtii yhtiön juoksevista hallinnosta. Tätä toimitusjohtajan yleistoimivallaksi kutsuttua tehtävää toimitusjohtajan tulisi toteuttaa *hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti*. Yleistoimivallan perusteella toimitusjohtajalle kuuluvat kaikki yhtiön juoksevaan hallintoon kuuluvat operatiivisiksi määriteltävät toimet, jotka eivät kuulu hallituksen tehtäviin, ja ellei hallituksen antamista ohjeista ja määräyksistä muuta johdu¹⁷³. OYL 6:17 §:n 1 momentissa määrätään lisäksi siitä, että toimitusjohtajan tulee vastata yhtiön kirjanpidon lain mukaisuudesta ja siitä, että yhtiön varainhoito on luotettavasti järjestetty.

Samaisessa pykälässä määrätään myös toimista, jotka yhtiön toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen ovat epätavallisia tai laajakantoisia. Tällaisiin toimiin toimitusjohtaja saa ryhtyä vain, mikäli hallitus on hänet siihen nimenomaisesti valtuuttanut. Toimitusjohtaja voi kuitenkin ryhtyä toimiin

¹⁶⁸ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194–196. Ks. myös *Hannula – Mäki* 2014, s. 16.

¹⁶⁹ Ks. *Hannula – Mäki* 2014, s. 41.

¹⁷⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 79, 86.

¹⁷¹ Ks. *Savela* 2015, s. 106.

¹⁷² Ks. HE 109/2005 vp, s. 79.

¹⁷³ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 270.

silloin, kun hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yhtiön toiminnalle olennaista haittaa. Tällöin toimitusjohtajan on kuitenkin tiedotettava hallitusta mahdollisimman pian siitä, että hän on ryhtynyt kyseisiin toimiin.¹⁷⁴

Päätökset yhtiön juoksevista asioista – niin kutsutuista operatiivisista toimista – kuuluvat siis yhtiön toimitusjohtajan yleistöimivaltaan. Kuitenkin OYL 6:7 §:n 1 momentin mukaan hallituksella on oikeus osallistua yhtiön liiketoiminnasta päättämiseen, vaikka yhtiöllä olisikin toimitusjohtaja¹⁷⁵. Hallituksen toimialueeseen katsotaan nimittäin kuuluvan päätöksenteko yhtiön toiminnan kannalta laajakantoisista ja operatiivisista toimista. Tämän pohjalta päätösvalta koskee asioita, jotka 1) ovat yhtiön toiminnan laajuus ja laatu huomioiden epätavallisia ja laajakantoisia, 2) ovat periaatteellisesti tärkeitä tai 3) koskevat toiminnan huomattavaa laajentamista tai supistamista.¹⁷⁶

Usein toimitusjohtaja tuntee – ja hänen voidaan olettaa tuntevan – parhaiten yhtiön sisäiset ja ulkoiset asiat. Tämän vuoksi toimitusjohtajan tulee pystyä suoriutumaan lainsäädännöllisistä sekä yhtiöjärjestyksessä määräytyistä tehtävistään vastuullisesti ja ammattimaisesti. Koska toimitusjohtajalla voidaan katsoa olevan jopa laajempi tietämys yhtiön asioista kuin mitä hallituksella, tulee hänen huolehtia siitä, että hallitus saa riittävässä määrin tietoa yhtiön toiminnoista.¹⁷⁷ Toimitusjohtajalla onkin omaaloitteinen tiedonantovelvollisuus, jonka mukaan toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen jäsenelle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi¹⁷⁸. Kyseinen tiedonantovelvollisuus perustuu osakeyhtiölain systematiikkaan ja hallituksen ja toimitusjohtajan väliseen suhteeseen. Se osoittaa toimitusjohtajan alisteisuuden suhteessa yhtiön hallitukseen.¹⁷⁹

Osakeyhtiölaissa tai sen perusteluissa ei ole tämän tarkemmin määritelty, mitä juoksevalla hallinnolla ja toimitusjohtajan yleistöimivallalla tarkoitetaan. Juoksevan hallinnon yksityiskohtainen lainsäädännöllinen määrittäminen on katsottu vaikeaksi toteuttaa, sillä sen osalta olisi huomioitava kunkin yhtiön toiminnan erityispiirteet, jotka muodostuvat muun muassa yhtiön toimialan sekä toiminnan laajuuden mukaan¹⁸⁰. Yksinkertaistaen voidaan kuitenkin todeta, että juoksevan hallinnon ulkopuolelle jäävät sellaiset asiat, jotka koskevat yhtiön toiminnan huomattavaa laajentamista tai supistamista taikka organisaation olennaista muuttamista. Näistä asioista päättäminen katsotaan kuuluvan hallituksen tai yhtiökokouksen vastuun piiriin.¹⁸¹

¹⁷⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 86.

¹⁷⁵ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82.

¹⁷⁶ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 221.

¹⁷⁷ Ks. *Hannula – Mäki* 2014, s. 34–35.

¹⁷⁸ Ks. OYL 6:17 §:n 1 momentti; HE 109/2005 vp, s. 86.

¹⁷⁹ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 274.

¹⁸⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 79, 86.

¹⁸¹ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 272.

Osakeyhtiölain perusteluissa korostetaan, että toimitusjohtajan yleistoimivaltaa koskevalla sääntelyllä ei ole ollut tarkoituksena muuttaa vuoden 1978 osakeyhtiölain aikana muodostunutta yhtiökäytäntöä¹⁸². Siten toimitusjohtajan yleistoimivallan määrittämisessä voidaan edelleen hyödyntää aiemman osakeyhtiölain aikaista kirjallisuutta, oikeuskäytäntöä ja kyseisen lain esitöitä.¹⁸³ Toimitusjohtajan toimivallan määrittäminen on siis tapauskohtaista ja sillä on merkitystä OYL:n työnjakoa koskevien säännösten kannalta. Vaikka toimitusjohtajan tehtävät voivat muodostua monin tavoin, on toimitusjohtajan yhtenä velvollisuutena huolehtia siitä, että hän harjoittaa toimintaansa huolellisesti. Johtoon kuuluvana OYL 1:8 §:n huolellisuusvelvoite onkin yksi tärkeimmistä toimitusjohtajan työskentelyssä huomioitavista velvoitteista.¹⁸⁴

3.3.3 Hallitustyöskentelyn lähtökohdat

Hallitus on jokaiselle osakeyhtiölle ainoa pakollisesti valittava toimielin¹⁸⁵. Sitä pidetään toimitusjohtajan ohella yhtenä yhtiön toimivaltaisimmista tahoista sen päätöksentekovoimaisuuden sekä päätösten toimeenpanovoiman vuoksi. Määräysvaltansa takia erityisesti hallitustyöskentelyn oikeellisuuden turvaamiseksi on muodostunut lainsäädännöllisiä vastuita ja velvollisuuksia, jotka tulisi huomioida hallitustyöskentelyn jokaisella osa-alueella. Kuten yhtiön toimitusjohtajan, myös hallituksen toimintaa sääntelevänä tärkeänä periaatteena toimii OYL 1:8 §:n huolellisuusperiaate.

OYL 6:2 §:n 1 momentin ensimmäinen virke määrää hallituksen yleistoimivallan, jonka mukaan *hallituksen tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä*. Tämä yleistoimivaltaa koskeva yleissäännös määrää siitä, että hallitukselle kuuluu yhtiössä kaikki ne tehtävät, joita ei ole osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä määrätty yhtiössä toimivien muiden tahojen – toimitusjohtajan, hallintoneuvoston tai yhtiökokouksen – hoidettavaksi tai joiden katsotaan kuuluvan hallituksen toimivaltaan toimen luonteen vuoksi. Lisäksi yhtiön juokseva hallinto kuuluu hallituksen toimivaltaan, mikäli yhtiöllä ei ole toimitusjohtajaa.¹⁸⁶ Yleissäännös käsittää niin yhtiön toiminnan organisoinnin, hallinnon järjestämisen ja valvonnan kuin myös yhtiön edustamisen¹⁸⁷.

¹⁸² Ks. HE 109/2005 vp, s. 86. Lisäksi Mähönen – Villa 2010, s. 271.

¹⁸³ HE 27/1977 vp, s. 52. Lisäksi Mähönen – Villa 2010, s. 271–272.

¹⁸⁴ Hannula – Mäki 2014, s. 36.

¹⁸⁵ HE 109/2005 vp, s. 79.

¹⁸⁶ HE 109/2005 vp, s. 79. Lisäksi Mähönen – Villa 2010, s. 219–221.

¹⁸⁷ Ks. Mähönen – Villa 2010, s. 220.

Kuten toimitusjohtajan, myös hallituksen tehtäväkenttä muodostuu hyvin eri tavoin riippuen muun muassa yhtiön koosta, sen toimialasta ja harjoitettavan toiminnan luonteesta¹⁸⁸. Tämän vuoksi OYL:ssa ei ole ollut mielekäästä lähteä yksityiskohtaisesti määrittelemään hallitukselle kuuluvia tehtäviä, vaan määrittely on jätetty hyvin yleisluontoiselle tasolle. Yleisluontoisuutta on perusteltu lisäksi sillä, että käsitys hallituksen tehtävistä muuttuu jatkuvasti. Täten tarkkarajaista hallituksen toimikenttää ei ole ollut asianmukaista, eikä välttämättä edes mahdollista muodostaa yksiselitteisesti.¹⁸⁹

Tehtävän kuuluminen hallituksen toimikenttään tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että tehtävä suoritetaan hallituksen *antaman päätöksen mukaisesti*. Tämä voi tapahtua siten, että hallitus itse ottaa tehtävän hoitaakseen tai siten, että hallitus antaa tehtävän jonkin muun yhtiön johdossa toimivan hoidettavaksi.¹⁹⁰ Hallituksen velvollisuutena on kuitenkin huolehtia siitä, että siirretyt toimet tulevat suoritetuiksi asianmukaisella tavalla.¹⁹¹ Tämän osalta on huomattava, että hallitus voi siirtää ainoastaan yleistoimivaltansa piiriin kuuluvia toimia muille yhtiön johdossa toimiville, kun puolestaan hallitukselle nimenomaisesti määrätyt tehtävät eivät ole siirtokelpoisia¹⁹².

Hallituksella on *yleinen valvontavastuu* eli velvollisuus seurata ja arvioida toimien asianmukaista toteutumista. OYL 6:2 §:ssä mainitulla valvontavastuulla viitataan lähtökohtaisesti yhtiön taloudelliseen asemaan ja siihen liittyvän raportoinnin valvontaan. Hallituksen yleistoimivallan pohjalta voidaan kuitenkin katsoa, että hallituksella on velvollisuus valvoa kaikkea hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvien toimien toteutumista. Valvontavastuun voidaan nimittäin katsoa olevan sidoksissa yleistoimivallan käsittämien velvoitteiden asianmukaiseen toteutumiseen.¹⁹³ On kuitenkin korostettava, että valvontavastuun toteuttaminen määräytyy tapauskohtaisesti, sillä hallitukselta ei voida lähtökohtaisesti edellyttää sitä, että se valvoisi jatkuvasti esimerkiksi toimitusjohtajan työskentelyä. Hallituksen on voitava osittain luottaa siihen, että toimitusjohtaja toimii sille annettujen ohjeiden ja määräysten mukaan¹⁹⁴.

¹⁸⁸ Yleistoimivaltaan kuuluvien tehtävien rinnalla hallituksella on monia muita lainsäädännön ja yhtiöjärjestyksen pohjalta määräytyviä erityisiä tehtäviä. Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 227.

¹⁸⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 79.

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 220.

¹⁹² Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 220–221.

¹⁹³ Ks. HE 109/2005 vp, 80.

¹⁹⁴ Ks. esim. HE 109/2005 vp, s. 86.

3.3.4 Johdon keskinäisestä työskentelystä

Edellä esitettyjen hallituksen ja toimitusjohtajan toimikenttien rajat riippuvat yhtiön toiminnan laadun ja laajuuden lisäksi liike-elämässä muodostuneesta käytännöstä¹⁹⁵. Johdon keskinäinen työnjako on yhtiökohtaista, minkä lähtökohtana kuitenkin on, että hallitus määrittää toimitusjohtajan ja hallituksen välisen tehtävänjaon.¹⁹⁶ OYL:n työnjakoa koskevien säännösten on katsottu antavan esimerkiksi yhtiön osakkeenomistajille suhteellisen laajan mahdollisuuden määrätä yhtiöjärjestyksessä toimielinten välisistä suhteista, tehtävänjaosta ja toimivalloista. Toimivaltojen määrittäminen toimitusjohtajan ja hallituksen välillä olisi kuitenkin tapahduttava niin selkeästi, että esimerkiksi yhtiön ulkopuoliset toimijat voivat luottaa kyseisten elinten toimivaltaan.¹⁹⁷

Osakeyhtiölain 6:7 § määrää tehtävien siirtämisestä, mikä sisältää määräyksiä tehtävien siirtämisestä niin toimitusjohtajalta hallitukselle kuin myös hallitukselta yhtiökokoukselle. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan hallitus voi yksittäistapauksessa tai yhtiöjärjestyksen nojalla tehdä päätöksen toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvasta asiasta myös silloin, kun yhtiöllä on toimitusjohtaja. Tällöin myös toimeen kohdistuva vastuu siirtyy.¹⁹⁸ Tämän työnjakoa koskevan säännöksen lisäksi OYL sisältää muita johdon työskentelyä koskevia säännöksiä, joiden pohjalta voidaan määritellä hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäisestä työskentelystä.

Esimerkiksi OYL 6:2 §:ssä maininta yhtiön hallinnosta huolehtimisesta ja yhtiön toiminnan organisoimisesta viittaa siihen, että hallituksen on mahdollista siirtää yleistoimivaltaansa kuuluvia tehtäviään muille johdossa toimiville. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että mikäli ympäristöasioiden katsottaisiin kuuluvan hallituksen yleistoimivaltaan, hallitus voisi delegoida niiden hoitamisen yhtiön toimitusjohtajalle. Lisäksi OYL 6:17 §:ssä viitataan toimitusjohtajan ja hallituksen väliseen työskentelyyn. Osakeyhtiölain perusteluiden mukaan hallituksen on ohjattava toimitusjohtajan toimintaa sellaisin ohjein ja määräyksin kuin yhtiön toiminnan kannalta on tarpeellista. Tämä tehtävä liittyy jo edellä mainittuun hallituksen valvontavastuuseen.¹⁹⁹ Toimitusjohtajan on puolestaan annettava hallitukselle ja sen jäsenelle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi, mikä viittaa edellä mainittuun tiedonantovelvollisuuteen²⁰⁰.

¹⁹⁵ Ks. HE 109/2005 vp, s. 79–80.

¹⁹⁶ Ks. lisää *Mähönen – Villa* 2010, s. 270–271.

¹⁹⁷ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 214, 273–274.

¹⁹⁸ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82.

¹⁹⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 80. Ks. myös *Mähönen – Villa* 2010, s. 227.

²⁰⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 86.

Osakeyhtiölain 6:17 §:n 2 momentin mukaan toimitusjohtajan on lisäksi tiedotettava hallitusta mahdollisimman pian sellaisista laajakantoisiksi katsottavista toimista, joihin se on ryhtynyt ilman hallituksen nimenomaista valtuutusta. Tällä viitataan toimiin, joihin ei ole ollut mahdollista saada hallitukselta vaadittavaa päätöstä tietyn ajanjakson sisään. Osakeyhtiölain perusteluiden mukaan hallituksen on mahdollista määrittää, mitkä tiedot toimitusjohtajan on tarpeen toimittaa, jotta hallitus voi suorittaa omat lainsäädännölliset tehtävänsä asianmukaisesti.²⁰¹

Kuten mainittu, yhtiön toimitusjohtajalla on oma-aloitteinen velvollisuus antaa hallitukselle riittävät tiedot yhtiön asioista. Hallituksella ja sen jäsenillä ei kuitenkaan katsota olevan velvollisuutta olla tietoisia yhtiötä koskevista vähäisistä asioista, eikä velvollisuutta puuttua jokaiseen toiminnan yksityiskohtaan²⁰². Yhtenä hallituksen tärkeänä velvollisuutena on kuitenkin valvoa toimitusjohtajan hoitamaa hallintoa sekä sitä, että toimitusjohtaja toimii saamiensa määräysten ja ohjeiden mukaisesti²⁰³. Valvontavastuuseen liittyen hallituksella on oikeus ja tarvittaessa myös velvollisuus antaa toimitusjohtajalle toimintaohjeita. Hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäinen tiedonantovelvollisuus onkin mahdollista määrittää yhtiössä halutulle tasolla.²⁰⁴

Osakeyhtiölain 7:1 §:n 1 momentin mukaan hallitus voi tehdä toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvan päätöksen myös silloin, kun yhtiöllä on toimitusjohtaja. Mikäli hallitus ottaa toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvan asian päätettäväkseen, ottaa se myös vastuun päätöksen asianmukaisuudesta. Toimitusjohtajalle voi kuitenkin syntyä vahingonkorvausvastuu lain tai yhtiöjärjestyksen vastaisen päätöksen täytäntöönpanosta. Säännöksessä ei ole määritelty, kuinka suuren osan toimitusjohtajan tehtävistä hallitus voi itselleen ottaa. Käytännössä on kuitenkin mahdollista, että kaikki toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat asiat voidaan päättää hallituksessa. Lähtökohtaisesti muun kuin toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvan toimen osalta vastuu säilyy toimitusjohtajalla siitä riippumatta, että hallitus on ottanut tehtävän hoitaakseen.²⁰⁵

Vaikka toimivallan jakautumisen lähtökohtaiset periaatteet ovat esitettyinä osakeyhtiölainsäädännössä ja sen esitöissä, on käytännössä tarkasteltuna toimivallan jakautuminen hallituksen ja toimitusjohtajan välillä riippuvaista muun muassa siitä, miten yhtiön toiminta, hallinto ja johtaminen on tosiasiassa järjestetty sekä siitä, keitä johtoon on valittu. Tämän lisäksi on esitetty, että yhtiön koolla ja

²⁰¹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 86.

²⁰² Ks. *Savela* 2015, s. 108; *Ruohonen* DL 2016, s. 1032.

²⁰³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 80.

²⁰⁴ Ks. *Mähönen – Villa* 2013, s. 134–135.

²⁰⁵ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82. Ks. lisäksi *Mähönen – Villa* 2010, s. 253.

liiketoiminnan laajuudella on vaikutusta hallitukselle muodostuvaan rooliin yhtiötä koskevassa liiketoiminnallisessa päätöksenteossa.²⁰⁶ Hallituksen ja toimitusjohtajan toimialueiden välinen rajanveto voikin tapauskohtaisesti olla hankalasti määriteltävissä, minkä vuoksi arvioitavaksi tulevien vastuukysymysten ratkaiseminen ei ole aina yksiselitteistä. Selvää kuitenkin on, että hallituksen jäsenten kuin myös yhtiön toimitusjohtajan tulee tietää asemiinsa liittyvät velvoitteet, sillä tietämättömyys ei voi toimia vastuusta vapautumisen perusteena²⁰⁷.

²⁰⁶ Kirjallisuutta näitä näkökulmia koskien ks. esim. *Hirvonen – Niskakangas – Steiner* 2003; *Haapanen – Lainema – Lehtinen – Lähdesmäki* 2002.

²⁰⁷ Ks. *Hannula – Mäki* 2014, s. 18. Tämä käy ilmi myös KKO 2016:58 tapauksesta.

4 HUOLIMATTOMUUS YHTIÖOIKEUDELLISEN VAHINGONKORVAUSVASTUUN PERUSTEENA

4.1 Ympäristövahingoista määräytyvä yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu

4.1.1 Vahingonkorvausvastuun lähtökohdat

Tuottamusvastuu ja ankara vastuu toimivat korvausvastuun lajeina. Tuottamusvastuu perustuu vahingonaiheuttajan huolimattomuuteen, kun puolestaan ankara vastuu on riippumaton siitä, onko vahingonaiheuttajan menettely ollut tuottamuksellista. Johdon jäsenen yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu perustuu tuottamusvastuuseen – korvausvastuu voi syntyä jo pelkästään huolellisuusveloitteen vastaisella menettelyllä. Puolestaan ankarassa vastuussa toiminnanharjoittajan huolellisuudella ei ole merkitystä – pelkän vahingollisen seurauksen katsotaan olevan riittävä korvausvastuun syntymiselle.²⁰⁸ Kuten aiemmin mainittu, YmpVahL ilmentää tällaista ankaraa vastuuta.

Vahingonkorvauksella voidaan nähdä olevan kaksi toisestaan poikkeavaa vaikutusta. Vahingonkorvauksella pyritään ensinnäkin ennalta ehkäisemään vahinkojen syntymistä, jolloin puhutaan vahingonkorvauksen *preventiivisestä* vaikutuksesta. Toiseksi, sillä pyritään hyvittämään vahingonkärsijälle jo aiheutunut vahinko. Tällöin viitataan vahingonkorvauksen *reparatiiviseen* vaikutukseen.²⁰⁹ Tarkasteltaessa johdon toimintaan liitettäviä korvausvastuutilanteita ymmärretään vahingonkorvausvastuulla olevan ensisijaisesti ennaltaehkäisevä funktio²¹⁰. Ennaltaehkäiseviä ja hyvittäviä vaikutuksia ei pidetä viimekätisinä yhteiskunnallisina tavoitteina vaan keinoina; vahingonkorvauksen taustalla toimivat tavoitteet järjestyksen ylläpidosta ja turvallisuuden toteutumisesta yhteiskunnassa siten, ettei henkilöiden toimintavapautta rajoiteta liikaa. Näin ennaltaehkäisy ja hyvitys toimivat keinoina näiden tavoitteiden saavuttamisessa.²¹¹

Osakeyhtiöoikeudellisella vahingonkorvausvastuulla viitataan ensisijaisesti kysymykseen siitä, millä perusteilla osakeyhtiössä yhtiöoikeudellisessa asemassa toimivat tahot voidaan asettaa vahingonkorvausvastuuseen. Sen sijaan yhtiön oma vastuu jää pääsääntöisesti osakeyhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle.²¹² OYL:n mukaisen vahingonkorvausvastuun katsotaan ilmentävän lakisääteistä vahingonkorvausvastuuta, jonka ei voida suoraan katsoa olevan vahingonkorvauslain (31.5.1974/412, VahL) tai sopimusperusteisen vahingonkorvauksen mukaista²¹³.

²⁰⁸ Ks. Tuomainen 2001, s. 28.

²⁰⁹ Ks. Ståhlberg, – Karhu 2013, s. 7–8; Savela 2015, s. 7–8.

²¹⁰ Ks. Mähönen – Villa 2013, s. 391.

²¹¹ Ks. Ståhlberg, – Karhu 2013, s. 8. Puolestaan vahingon määrittämisestä ks. esim. Ståhlberg, – Karhu 2013, s. 9–10.

²¹² Savela 2015, s. 1. Ks. lisää yhtiön omasta vastuusta Savela 2015, s. 215–231, jossa vastuu pohjautuu yleisen vahingonkorvausoikeuden mukaiseen vastuuseen.

²¹³ Ks. Savela 2015, s. 1.

Vahingonkorvauksen voidaan katsoa toimivan varsin tehokkaana keinona väärinkäytöksiä vastaan. Yhtiön johdon jäsenten henkilökohtaista vastuuta voidaan perustella vahingonkorvauksen preventiivisellä merkityksellä. Mikäli vain yhtiö olisi vastuussa väärinkäytöksestä, olisi tämän vastuun uhka varsin vähäinen erityisesti silloin, kun yhtiö on käytännössä varaton. Lisäksi eri osapuolien keskinäisissä suhteissa pelkästään yhtiön vastuu ei ole välttämättä riittävä painostamaan johdon jäseniä toivottuun käyttäytymiseen. Tämä ilmenee erityisesti johtajien ja osakkaiden keskinäisessä suhteessa, jossa yhtiön vastuu ei aina toimi johtajia riittävästi painostavana tekijänä, sillä yhtiön maksaman korvauksen voidaan katsoa menevän osakkaiden varoista.²¹⁴

Johdon yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu voi syntyä sekä yhtiön sisäisiin tahoihin kuin myös sellaisiin yhtiön ulkopuolisiin tahoihin, joilla ei ole minkäänlaista sopimustyypistä kytkentää yhtiöön. Yhtiön ulkopuolinen taho voi suojakseen vedota yleisen vahingonkorvausnormiston rinnalla yhtiöoikeudellisiin vahingonkorvaussäännöksiin. Mikäli esimerkiksi yhtiön toiminnasta aiheutuu ympäristövahinkoa ja yhtiön puolesta toiminut joutuu tästä vahingonkorvausvastuuseen suhteessa yhtiön ulkopuoliseen, voi kyseinen ulkopuolinen taho vedota suojakseen myös yhtiöoikeudelliseen korvausnormistoon, mikäli johtohenkilö on rikkonut yleisen huolellisuusveloitteensa lisäksi jotain muuta OYL:n säännöstä tai yhtiöjärjestyksen määräystä.²¹⁵ Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi yhtiön ympäristötoimien järjestämisen laiminlyömistä, jolloin hallituksen voidaan katsoa rikkoneen toimivaltaansa liittyvää OYL 6:2 §:n yleissäännöstä ja samalla huolellisuusveloitettaan.

Hallituksen jäsenen siviilioikeuden piiriin kuuluva yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu kytkeytyy hallituksen tehtäviin ja toiminnassa noudatettaviin velvollisuuksiin. Näin yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää, että hallituksen jäsen on toiminut nimenomaisesti yhtiöoikeudellisessa roolissaan. Muutoin vahingonkorvausvastuun arvioiminen kuuluu yleisen vahingonkorvausoikeuden piiriin. Johdon – erityisesti hallituksen – yhtiöoikeudellisia vahingonkorvausvastuita tarkasteltaessa onkin olennaista kiinnittää huomio johdon tehtäviin ja toiminnassa noudatettaviin velvollisuuksiin, sillä korvausvastuun syntymisen edellytyksenä katsotaan olevan hallitukselle yhtiön toimielimenä kuuluvien velvoitteiden vastainen käyttäytyminen. Näiden velvoitteiden rikkominen voi ilmetä sitovan käyttäytymisnormin vastaisena toimintana tai toimintaan velvoittavan normin noudattamisen laiminlyöntinä.²¹⁶

²¹⁴ Ks. *Savela* 2015, s. 7–8.

²¹⁵ Ks. *Savela* 2015, s. 1–2.

²¹⁶ Ks. *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2007, s. 536–540; *Savela* 2015, s. 1–2.

Hallituksen ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuuseen liittyvät periaatteet sisältyvät OYL 22 lukuun, jonka merkityksellisimpänä säännöksenä toimii kyseisen luvun 1 §. Osakeyhtiölain vahingonkorvaussäännökset ovat pysyneet melko pitkään saman sisältöisinä, sillä niihin ei kohdistettu muutostoimia vuonna 2006 toimeenpannussa osakeyhtiölain uudistuksessa. Täten VOYL:n perustavalla oikeuskäytännöllä on yhä merkitystä tämän päivän vahingonkorvausvastuiden arvioinnissa.²¹⁷ Kuten edellä osittain viitattiin, on olennaista huomata, että OYL 22 luvun säännösten ei ole tarkoitus sulkea pois muuta hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuuta, kuten esimerkiksi sopimusperusteista vastuuta tai vahingonkorvauslain perusteella syntyvää vastuuta²¹⁸. Tässä yhteydessä tarkastelu keskittyy kuitenkin ainoastaan osakeyhtiölain määräämän vahingonkorvausvastuun muodostumiseen.

4.1.2 Johdon korvausvastuun määräytyminen

Osakeyhtiölain 22:1 § määrittää yhtiön johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuudesta. Sen ensimmäinen momentti kuuluu seuraavasti:

”Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään 1 luvun 8 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle.”²¹⁹

Momentin sisältämä yhtiön ja johdon suhde voidaan pitkälti rinnastaa jo aiemmin esitettyyn päämiehen ja asiamiehen suhteeseen, mihin puolestaan hallituksen huolellisen toiminnan vaatimus perustuu²²⁰. Momentin mukaan jo pelkästään yleisen huolellisuusvelvollisuuden rikkominen voi perustaa hallitukselle korvausvastuun yhtiötä kohtaan. Mikäli siis hallituksen jäsen aiheuttaa tehtävänsä hoitaessaan huolimattomalla toiminnalla mitä tahansa vahinkoa, hänen katsotaan olevan velvollinen korvaamaan sen yhtiölle.²²¹

Pelkän yleisen huolellisuusvelvollisuuden rikkominen voi aiheuttaa vahingonkorvausvastuun ainoastaan yhtiötä kohtaan – ei täten yhtiön ulkopuoliselle²²². Pykälän mukaan yhtiölle lievälläkin tuottamuksella aiheutettu vahinko kuuluu johdon jäsenen korvattavaksi. Täten johdon vastuun katsotaan

²¹⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194. Vahingonkorvaussäännökset sisältyivät VOYL 15 lukuun.

²¹⁸ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194.

²¹⁹ Lain esitöiden mukaan johtoon kuuluva on henkilö, joka on tosiasiallisesti valittu hoitamaan kyseistä tehtävää eikä täten vain asiaa koskevien muodollisten seikkojen perusteella. Ks. HE 109/2005 vp, s. 194.

²²⁰ Ks. *Airaksinen* ym. 2007, s. 538–539.

²²¹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 194. Lisäksi *Airaksinen* ym. 2007, s. 538–539.

²²² Ks. *Savela* 2015, s. 61.

olevan ankarampi kuin esimerkiksi yhtiöön työsuhteessa olevalla henkilöllä, jonka katsotaan vastaavan vain lievää törkeämmällä tuottamuksella aiheuttamastaan vahingosta.²²³

Osakeyhtiölain 22:1 §:n 2 momentti määrää johtohenkilön vahingonkorvausvastuusta silloin, kun hän on tehtävässään muuten osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut vahinkoa yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle. Momentti kuuluu seuraavasti:

”Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava myös vahinko, jonka hän on tehtävässään muuten tätä lakia tai yhtiöjärjestystä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle.”

Kyseinen momentti määrää siten lähtökohtaisesti johdon jäsenen vastuusta *muuta tahoja kuin yhtiötä kohtaan*²²⁴. Tämä johdon vastuu voi kohdistua esimerkiksi yhtiön osakkaisiin, velkoihin, sopimus-kumppaneihin tai yleiseen sivullistahoon²²⁵. Jotta momentin mukainen korvausvelvollisuus voisi syntyä, on korvausta vaativan aina kyettävä osoittamaan jokin muu kuin OYL 1:8 §:n säännös tai yhtiöjärjestyksen määräys, jota rikkomalla vahinko on aiheutunut²²⁶. Täten johdon vastuuperusteena yhtiön ulkopuoliselle ei voi olla pelkästään OYL 1:8 §:ssä mainitun yleisen huolellisuusvelvollisuuden rikkominen. Yhtiön ulkopuoliseen kohdistuvan korvausvastuun voitaisiin katsoa syntyvän esimerkiksi silloin, kun yhtiön hallitus on laiminlyönyt OYL 6:2 §:n mukaisen tehtävänsä yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Näin käytännössä yhtiön ympäristöasioiden asianmukaisen järjestämisen laiminlyöminen voi toimia hallituksen jäsenen korvausvastuun syntymisen perusteena yhtiön ulkopuoliselle²²⁷.

Johdon vahingonkorvausvastuu voi siis syntyä myös suhteessa tahoihin, joihin nähden yhtiöllä ei ole minkäänlaista sopimuskytkentää²²⁸. OYL 22:1 §:n mukainen johtajien vastuu on siis erilainen riippuen siitä, vaatiiko vahingonkorvausta yhtiö vai jokin muu taho tai henkilö²²⁹. Lähtökohtaisesti korvausvastuu ympäristövahingoista syntyy yhtiölle, jolloin vastuuta ei erikseen kohdisteta yhtiön johdon jäseniin. Tästä lähtökohta oletuksesta voi kuitenkin olla poikkeuksia. Nämä poikkeukset koskevat

²²³ Ks. Savela 2015, s. 247–248.

²²⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 195. Ks. myös Airaksinen ym. 2007, s. 540.

²²⁵ Ks. Savela 2015, s. 142–143.

²²⁶ HE 109/2005 vp, s. 195.

²²⁷ Tämä voidaan osittain havaita KKO 2016:58 tapauksesta, jossa arvioitiin hallituksen korvausvastuun muodostumista OYL 6:2 §:n laiminlyönnin seurauksena.

²²⁸ Ks. Savela 2015, s. 2.

²²⁹ Ks. Savela 2015, s. 2, 12.

erityisesti tapauksia, joissa yhtiö kohdistaa vahingonkorvausvaatimuksensa yhtiön johtoon tai tapauksia, joissa yhtiö on ajautunut maksukyvyttömyystilaan. Jälkimmäisessä tapauksessa yhtiön ulkopuolinen taho voi käytännössä kohdistaa vahingonkorvausvaatimuksensa suoraan yhtiön johdolle.²³⁰

4.1.3 Tuottamusolettama vastuun määrääjänä

Hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun lähtökohtana pidetään tuottamusolettamaa, joka käy ilmi OYL 22:1 §:n 3 momentista. Momentin ensimmäinen virke kuuluu seuraavasti:

”Jos vahinko on aiheutettu rikkomalla tätä lakia muulla tavalla kuin pelkästään rikkomalla 1 luvussa tarkoitettuja periaatteita tai jos vahinko on aiheutettu rikkomalla yhtiöjärjestyksen määräystä, vahinko katsotaan aiheutetuksi huolimattomuudesta, jollei menettelystä vastuussa oleva osoita menetelleensä huolellisesti.”

Tuottamuksen voidaan katsoa tarkoittavan vaadittavan huolellisuuden laiminlyöntiä tai moitittavaa riskinottoa²³¹. Täten pelkästään se, että toimi sisältää riskin vahingosta ei tee siitä tuottamuksellista, mikäli riskin ottaminen on katsottu olevan sallittua. Tuottamusvastuu ei toisaalta edellytä toimen olevan erikseen kielletty. Yksiselitteisen huolellisuuden tason määrittäminen on näiden seikkojen vuoksi varsin vaikeaa. Tästä johtuen vaadittavan huolellisuuden taso tulee ratkaista tapauskohtaisesti.²³²

Tuottamusolettaman mukaan, jos vahinko on aiheutettu rikkomalla osakeyhtiölakia, lukuun ottamatta OYL 1 luvun yleisiä periaatteita, tai rikkomalla yhtiöjärjestyksen määräystä, vahinko katsotaan aiheutetuksi tuottamuksesta, jollei menettelystä vastuussa oleva osoita menetelleensä huolellisesti. Tuottamusolettama liittyy läheisesti edellä esitettyyn OYL 22:1 §:n 2 momenttiin. Se koskee ainoastaan tavallista tuottamusta.²³³ Mikäli vahingonkärsijä väittää, että aiheutunut vahinko on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella tai tahallisesti, on hänellä puolestaan tällöin näyttövelvollisuus²³⁴. Tuottamusolettaman kumoaminen voi olla tapauskohtaisesti hankalaa. Tämän vuoksi erityisesti yhtiön hallituksen tulisi olla aina tietoinen osakeyhtiölain määräyksistä ja yhtiöjärjestyksen sisällöstä, jolloin hallitus voisi todennäköisemmin välttyä tulevilta vastuuarvioinneilta.²³⁵

²³⁰ Ks. esim. *Virtanen* 2011, s. 283, 311.

²³¹ Ks. *Savela* 2015, s. 59; *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 84.

²³² Ks. *Savela* 2015, s. 59.

²³³ Ks. *Mähönen – Villa* 2015, s. 399.

²³⁴ HE 109/2005 vp, s. 196. Ks. törkeän huolimattomuuden määritelmästä esim. *Hemmo* 2008, s. 485–486.

²³⁵ Ks. *Virtanen* 2011, s. 308.

Osakeyhtiölain 22:1 §:n pohjalta muodostuva vahingonkorvausvastuu voi syntyä vain silloin, kun johdon jäsen on yhtiöoikeudellisessa toimessaan aiheuttanut vahinkoa. Tämän on katsottu synnyttävän rajanveto-ongelmia määrittää, milloin jäsen toimii OYL:n mukaisessa toimessa ja milloin esimerkiksi yhtiön muuna johtajana. Yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu ei ole kollektiivista, vaan se edellyttää johdon jäsenen henkilökohtaista myötävaikutusta. Näin jokaiseen vastuuseen hahuttavan henkilön kohdalla tulisi erikseen selvittää hänen osallisuutensa tehtyyn toimenpiteeseen tai ilmenevään laiminlyöntiin.²³⁶

Osakeyhtiölaissa lain ja yhtiöjärjestyksen noudattamista on siis tehostettu *käännetyllä todistustaakalla*, jonka mukaan johtoon kuuluvan henkilön on korvausvastuun välttääkseen osoitettava menetelleensä huolellisesti²³⁷. Käännetty todistustaakka ilmenee muun muassa seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa:

KKO 1989:7 Raskasta polttoöljyä käyttäneen lämpökeskuksen piipusta oli käyttöhäiriöiden vuoksi päässyt ympäristöön muun muassa rikkiä sisältänyttä nokea. Vapautuakseen korvausvelvollisuudesta laitoksen omistaneen yhtiön olisi pitänyt osoittaa, etteivät käyttöhäiriöt johtuneet tuottamuksesta.

Tarkasteltaessa huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta aiheutuvaa korvausvastuuta on olennaista huomioida, perustaako pelkästään huolellisuusvelvollisuuden rikkominen korvausvastuun vai täytyykö tilanteessa vielä erikseen osoittaa tuottamus. Kun johdon huolellisuutta arvioidaan liiketoimintapäätösperiaatteen valossa, lähtökohtaisesti erillistä tuottamusarviointia ei enää tarvita.²³⁸ Koska liiketoimintaan liittyy aina riski, tappion tai vahingon aiheutuminen ei osoita sinänsä johdon toimineen huolimattomasti; johdon ei siis katsota vastaavan liiketoiminnallisista virheistä, jos päätös on tehty huolellisesti.²³⁹ Mikäli on mahdollista osoittaa, että johto ei ole noudattanut liiketoimintapäätösperiaatetta, niin tällöin johdon jäsenen voidaan katsoa toimineen huolimattomasti²⁴⁰. Tuottamuksellisuuden lisäksi vahingonkorvausvastuuta koskevien yleisten edellytysten – vahingon aiheutumisen ja riittävän syy-yhteyden – on täytyttävä²⁴¹.

²³⁶ Ks. *Savela* 2015, s. 11–12.

²³⁷ Ks. *Mähönen – Villa* 2015, s. 399.

²³⁸ Ks. *Mähönen – Villa* 2015, s. 399–341.

²³⁹ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 217–218.

²⁴⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 195. Ks. myös *Mähönen – Villa* 2015, s. 340–341.

²⁴¹ Ks. esim. *Savela* 2015, s. 305. Vahingonkorvausvastuun syntymisen edellytyksistä ks. *Airaksinen ym.* 2007, s. 533–535.

Oikeuskäytännössä todistustaakka myös syy-yhteyden osalta näyttää siirtyneen ainakin osittain vastaajalle ilman eri säännöstä. Tämä erityisesti silloin, kun luonnontieteellisen syy-yhteyden näyttäminen on ollut poikkeuksellisen hankalaa.²⁴²

KKO 1993:80 Rakennukselle oli aiheutunut vahinkoa routimisesta. Rakennuksen omistajan katsottiin saaneen vesilaitoksen lähellä rakennusta avo-ojaan suorittaman veden juoksutuksen syy-yhteyden routimiseen niin todennäköiseksi, että kunta vesilaitoksen omistajana velvoitettiin korvaamaan vauriot, kun se ei ollut näyttänyt, ettei juoksutus voinut olla routimisen syy.

Ympäristövahinkolain voidaan katsoa ilmentävän osittain tällaista siirtymistä²⁴³. YmpVahL 3 §:n mukaan ympäristövahinko korvataan, jos voidaan osoittaa, että lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys on *todennäköinen*. Näin vahingonkärsijän näyttövelvollisuutta on kevennetty siten, että riittäväksi näytöksi toiminnan ja vahingon välisestä syy-yhteydestä hyväksyttäisiin todennäköisyys²⁴⁴.

Ympäristövahinkojen osalta yhtiö on aina ensisijaisesti velvollinen korvaamaan aiheutuneen vahingon yhtiön ulkopuoliselle. Miten yhtiön ympäristövastuun rikkomisesta voi sitten seurata johdon vahingonkorvausvastuu suhteessa yhtiöön tai ulkopuoliseen? Kuten osittain edellä mainittiin, tämä voi toteutua esimerkiksi siten, että yhtiö vaatii johdolta yhtiön ulkopuoliselle korvaamansa vahingon määrän. Yhtiön korvausvaatimuksen toteutuminen ei kuitenkaan ole itsestään selvyys. Tämä perustuu siihen, että ympäristövahinkojen osalta yhtiön vastuu suhteessa vahingonkärsijään ja johdon vastuu suhteessa yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen poikkeavat toisistaan. Tarkoittaen sitä, että yhtiöön kohdistuvan ankaran vastuun voidaan katsoa olevan laajempaa kuin johdon tuottamuksellisuuteen perustuva vastuu. Tämän vuoksi yhtiön katsotaan olevan aina velvollinen korvaamaan toiminnasta aiheutuneen vahingon, mutta se ei välttämättä voi periä ulkopuoliselle aiheutunutta vahingonkorvausmäärää yhtiön johdolta, mikäli johto pystyy osoittamaan huolellisuutensa ympäristövahinkoon johtaneen toimen osalta. Johto voi täten välttää korvausvastuunsa suhteessa yhtiöön, mikäli se pystyy osoittamaan toimineensa huolellisesti.

Pohdittaessa vastuukysymyksiä yhtiön ulkopuolisen vahingonkärsijän kannalta voitaisiin todeta, että vahingonkärsijän kannattaisi aina vaatia korvausta ensisijaisesti yhtiöltä, ei johdolta. Tämä johtuu juuri edellä mainitun yhtiön ja johdon vastuun erilaisuudesta; yhtiön korvausvastuu on tuottamuksesta riippumaton, kun puolestaan johdon vahingonkorvausvastuun perusteena on oltava tuottamuk-

²⁴² Ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 512–513.

²⁴³ Ks. *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 512.

²⁴⁴ Ks. lakiehdotuksen perustelut HE 165/1992 vp.

sellisuus. Näin korvausvaatimuksen kohdistaminen yhtiöön on vahingonkärsijän korvauksen saamisen kannalta varmempaa. Jos kuitenkin yhtiö on mennyt konkurssiin tai se on maksukyvytön, vahingonkärsijällä ei ole käytännössä muuta vaihtoehtoa kuin kohdistaa korvausvaatimuksensa suoraan yhtiön johtoon OYL 22 luvun säännösten perusteella. Tällöin vahingonkärsijän aseman voidaan katsoa olevan heikompi kuin siinä tapauksessa, että yhtiö vastaisi vahingonkorvauksesta. Korvaus voi nimittäin jäädä saamatta, mikäli johdon huolimattomuutta ei tapauksessa ole.

On katsottu, että mikäli johdon asema määritettäisiin liian vastuulliseksi, ei kyseisiin toimiin olisi enää halukkaita henkilöitä. Lisäksi suuri vastuu voi johtaa sellaiseen johdon toimintaan, jossa ”suuria” päätöksiä ei liiketoiminnassa uskalleta tehdä mahdollisen ankaramman vahingonkorvausvastuun olemassaolon vuoksi.²⁴⁵ Mikäli yhtiön ulkopuoliselle muodostuva johdon korvausvastuu voisi syntyä pelkän huolellisuusvelvoitteen rikkomisella, muodostuisi vastuu varsin laajaksi. Kun todetaan, että OYL 1:8 §:n sisältämään yleiseen huolellisuusvelvoitteeseen perustuvan vastuun voi toteuttaa ainoastaan yhtiö, ei tällä tarkoiteta sitä, etteikö johdon tulisi toimia huolellisesti myös suhteessa yhtiön ulkopuolisiin.²⁴⁶

Yhtiön ulkopuolisiin kohdistuvan johdon vahingonkorvausvastuun lisäedellytyksenä on kuitenkin jonkin muun OYL:n säännöksen tai yhtiöjärjestyksen määräyksen rikkominen. Tämä tarkoittaa sitä, että johdon tulisi noudattaa huolellisuusvelvoitteen lisäksi muita säännöksiä ja määräyksiä, jotta se voisi korvausvastuun suhteessa yhtiön ulkopuoliseen välttää.²⁴⁷ Esimerkiksi hallituksen yleissäännöksen määräämän tehtävän laiminlyöminen yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä, voi yhdessä huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönnin rinnalla muodostaa korvausvastuun suhteessa ulkopuoliseen. Hallituksen kohdalla tämä tarkoittaisi OYL 6:2 §:n rikkomista siten, että hallitus ei ole järjestänyt yhtiön ympäristötoimia riittävän huolellisesti, minkä vuoksi ympäristövahinko on aiheutunut ja edelleen aiheuttanut vahinkoa yhtiön ulkopuoliselle.

Vahingonkorvausvastuun määräytymiseen vaikuttaa se, miten tehokkaasti johtohenkilö puolustautuu häntä kohtaan esitetyiltä syyteiltä. Tällöin todistusaineistona voivat toimia erilaiset toiminnalle hankitut asiantuntijalausunnat sekä toiminnan osalta toteutettu dokumentointi. On kuitenkin mahdollista, että yhtiön johdon toimintaa voidaan pyrkiä turvaamaan myös erilaisin vastuuvapauslausekkein ja vastuuvakuutuksin, joiden tarkoituksena on suojata johdon jäseniä juuri henkilökohtaiselta korvaus-

²⁴⁵ Ks. *Nyström* 2016, s. 283.

²⁴⁶ Ks. *Savela* 2015, s. 147.

²⁴⁷ *Ibid.*

vastuulta. Vastuuvakuutukset toimivatkin monissa osakeyhtiöissä johdon turvana. Pelko korvausvastuuseen joutumisesta pienenee, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, että johtoasemiin haluavien henkilöiden määrä voi kasvaa.²⁴⁸

4.2 Johdon vastuu yhtiön ympäristöasioissa

4.2.1 Ympäristöasioista annettava informaatio

Yhtiön sidosryhmien kannalta on merkitystä sillä, millaista informaatiota yhtiö toiminnastaan antaa. Sidosryhmille on tarjottu ensisijaisesti numeerista informaatiota, jonka tavoitteena on ollut luoda oikea ja riittävä kuva yhtiön taloudellisesta asemasta ja sen hetkisestä tuloksesta. On kuitenkin katsottu, että pelkästään yhtiön taloudellisiin lukuihin perustuva informaatio ei ole riittävää oikean kuvan saamiseksi, minkä vuoksi tiedollista pohjaa on pyritty laajentamaan esimerkiksi tilinpäätökseen liitettävän toimintakertomuksen muodossa.²⁴⁹

Tilinpäätösinformaation merkitystä ei voida missään nimessä vähätellä, sillä niillä seikoilla, joita tilinpäätösinformaatiota koskevassa sääntelyssä painotetaan, pyritään vaikuttamaan yritysjohtoon ja muiden sidosryhmien käyttäytymiseen. Tilinpäätösdirektiivien ja kansallisen kirjanpitolainsäädännön näkökulma on pitkälti keskittynyt lähinnä yhtiön jäsenen aseman huomioimiseen – osakkeenomistajan taloudelliseen hyvinvoinnin tarkasteluun.²⁵⁰ Täten tilinpäätöksen ei sellaisenaan voida katsoa antavan riittävän kokonaisvaltaista kuvaa yhtiön toiminnan vaikutuksista sen sidosryhmien asemaan. Tämän vuoksi numeerisen informaation ohella tilinpäätöstä tulee hyvin usein täydentää erilaisilla lisätietovaatimuksilla, kuten juuri toimintakertomukseen liitettävillä tiedoilla.²⁵¹

Toimintakertomusta koskeva tilinpäätösdirektiivi²⁵² annettiin vuonna 2003. Kyseinen muutos kohdistui säännöksiin toimintakertomuksessa annettavista muista kuin taloudellisista tiedoista, jotka saatiin voimaan vuonna 2004 kirjanpitolain muutoksella²⁵³. Näiden uusien säännösten lähtökohtaisena pyrkimyksenä oli parantaa toimintakertomusten tiedollista arvoa aiemmasta luomalla entistä perusteellisempi kuva yhtiön tilasta ja liiketoiminnan kehittymisestä. Tämä tarkoitti sitä, että annettavat

²⁴⁸ Ks. lisää vastuuvakuutuksista esim. *Savela* 2015, s. 476–478.

²⁴⁹ Ks. *Mähönen* DL 2013, s. 566. Keskeisimmät tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadintaa koskevat säännökset ovat kirjanpitolaisissa (30.12.1997/1336, KirjPL) ja -asetuksessa (30.12.1997/1339, KirjPA) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta (EY N:o 1606/2002).

²⁵⁰ Ks. lisää *Mähönen* DL 2013, s. 573.

²⁵¹ Ks. *Mähönen* DL 2013, s. 574.

²⁵² Ks. 2003/51/EY, s. 16.

²⁵³ Laki kirjanpitolain muuttamisesta (30.12.2004/1304, KirjPLM).

tiedot eivät keskittyisi ainoastaan liiketoiminnan taloudelliseen analysointiin, vaan esimerkiksi yhtiön kannalta merkitykselliset ympäristönäkökulmat tuli toiminnassa huomioida.²⁵⁴

Vaikka ympäristötoimintaa koskevien ei-taloudellisten tietojen antamiseksi sääntelyä kehitettiin, pidettiin säännöksiä vielä joitakin vuosia sitten riittämättöminä.²⁵⁵ Tämän vuoksi katsottiin, että eri aloilla toimivien yhtiöiden ympäristöasioista antama informaatio tulisi muuttaa avoimemmaksi, jotta tasapuolinen toimintaedellytys varmistettaisiin. Kyse on toimintaan liitettävästä yhteiskuntavastuusta, joka puoltaisi yhtiöiden velvollisuutta tietojen antamiseksi juuri niiden yhteiskunnallisten vaikutustensa vuoksi.²⁵⁶ Tällaisen yhtiön toiminnasta annettavan ei-taloudellisen informaation lisäämisen keinoina voidaan nähdä olevan kaksi vaihtoehtoa: pakottava sääntely tai kannustaminen omatoimiseen itsesääntelyyn. Lähivuosilta on havaittavissa juuri pakottavan sääntelyn kehittymistä ja sen lisääntymistä.²⁵⁷

Vuonna 2016 voimaan tulleen kirjanpitolain 3 a luvun (29.12.2016/1376) mukaan kirjanpitovelvollisen on annetta selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista. Esimerkiksi luvun 2 § määrää kirjanpitovelvollisen velvollisuudesta huolehtia, että toiminnasta annettavasta selvityksestä ilmenee tiedot siitä, miten toiminnanharjoittaja huolehtii ympäristöasioista. Kyseinen pykälä sisältää myös velvollisuuden tiedottaa keskeisistä toimiin kohdistuvista riskeistä ja niiden hallintakeinoista, mikäli ne ovat toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen merkittäviä. Lisäksi KirPL 3 luvun 1 a §:n (30.12.2015/1620) mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä tietoja yhtiön toiminnassa havaittavista ympäristöteki-
jöistä, jos niiden katsotaan olevan tarpeellisia kirjanpitovelvollisen taloudellisen aseman ja sen kehittymisen kannalta.

Ympäristöasioita koskeva ei-taloudellinen informaatio on olennaisena osana yhtiön yhteiskuntavastuuta, minkä antamisen tasoon vaikuttavat lainsäädännölliset määräykset. Annettava ympäristöinformaatio toimii osana yhtiön kirjanpitoa, jonka lain mukaisuudesta vastaa lähtökohtaisesti yhtiön toimitusjohtaja. Tämä perustuu OYL 6:17 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan *toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty*. Toisaalta hallituksen tulisi OYL 6:2 §:n 1 momentin mukaan huolehtia siitä, että yhtiön kirjanpito ja sen valvonta

²⁵⁴ Ks. HE 126/2004 vp s. 6. Ks. lisäksi Mähönen DL 2013, s. 566–567.

²⁵⁵ Ks. Mähönen DL 2013, s. 567.

²⁵⁶ Esimerkiksi Euroopan komissio on esittänyt, että kyse on yritysten yhteiskuntavastuusta, minkä vuoksi tietojen antaminen olisi perusteltua toimijoiden yhteiskunnallisten vaikutusten vuoksi. Ks. esim. KOM (2011) 206, s. 15; KOM (2011) 681, s. 14. Lisäksi Euroopan parlamentti on tunnustanut tarpeen lisätä avoimuutta ks. esim. Euroopan parlamentin oikeudellisten asioiden valiokunnan mietintö 2012/2098 (INI).

²⁵⁷ Ks. Mähönen DL 2013, s. 567. Lisäksi Mähönen käsittelee kattavasti yhteiskuntavastuuseen liittyvän ei-taloudellista informaatiota koskevan raportoinnin kehitystä ja merkitystä yhtiön toiminnan kannalta. Ks. Mähönen DL 2013, s. 573–576.

on järjestetty asianmukaisesti²⁵⁸. Pykälä viittaa hallituksen valvontavastuuseen eli velvollisuuteen jatkuvasti seurata ja arvioida yhtiön taloudellista asemaa sekä huolehtia yhtiön toimintaa koskevan raportoinnin järjestämisestä, jonka katsotaan koskevan kirjanpidon valvonnan asianmukaista järjestämistä²⁵⁹. Käytännössä hallitus on siis velvollinen valvomaan, että toimitusjohtaja järjestää yhtiön toimintaa koskevan kirjanpidon riittävän huolellisesti²⁶⁰.

Lähtökohtaisesti hallituksen tehtävänä on päättää, toteutetaanko yhtiön kirjanpito yhtiössä vai annetaanko se yhtiön ulkopuolisen hoidettavaksi. Puolestaan kirjanpidon järjestämiseen liittyvät yksityiskohtaiset järjestelyt kuuluvat toimitusjohtajalle. Näin vastuu yhtiön kirjanpidon ja siinä annettavan ympäristöinformaation lainmukaisuus on vahvasti riippuvaista sekä hallituksen että toimitusjohtajan työskentelystä.²⁶¹ Kirjanpidon lainmukaisuudella viitataan siihen, että se täyttää kirjanpitolain ja -asetuksen vaatimukset sekä, joidenkin yhtiöiden osalta, kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja koskevat vaatimukset (IFRS-standardit).²⁶²

Ympäristötoimista annettava informaatio on siis merkittävänä osana yhtiön yhteiskuntavastuuta. Tämän vuoksi yhtiön johdon tulisi varmistua siitä, että toiminnasta annettava ei-taloudellinen ympäristöinformaatio täyttää lainsäädännölliset vaatimukset, sillä riittämättömästi toteutettu kirjanpidollinen raportointi saattaa johtaa johdon jäsenen korvausvastuun muodostumiseen. Tällöin johdon osalta tulee tapauskohtaisesti arvioida, kenen toimen tai laiminlyönnin vuoksi ympäristöraportoinnin lainsäädännöllinen riittävyys ei ole täytynyt. Vastuu voi täten määräytyä eri tavoin riippuen siitä, kuinka huolellisesti johdon jäsen on raportointia koskevien toimien osalta menetellyt. Näin johdon huolellisuusvelvollisuudella on jälleen vaikutusta arvioitaviin vastuutilanteisiin, jolloin arvioitavaksi nousevat osakeyhtiölakiin sisältyvien periaatteiden käytännön soveltaminen ja tulkinta.

4.2.2 Ympäristötoimien organisointi- ja järjestämisvelvollisuus

Hallituksella ja toimitusjohtajalla voidaan katsoa olevan yhtiön toiminnan organisointi- ja järjestämisvastuu²⁶³. Näin yhtiön toiminnassa huomioitavien ympäristölainsäädännösten noudattamisvastuu kuuluu yhtiön päätöksenteosta vastaavalle johdolle – erityisesti toiminnan organisoinnista ja valvonnasta vastuussa olevalle hallitukselle. Hallituksen yleistoimivallassa on kysymys yhtiön toimintaan

²⁵⁸ Ks. HE 109/2005 vp, s. 80. Hallituksen tehtävänä ei edelleenkään olisi itse huolehtia näiden tehtävien toteuttamisesta, vaan järjestää niiden hoitaminen asianmukaisella tavalla.

²⁵⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 80.

²⁶⁰ Ks. *Savela* 2015, s. 121.

²⁶¹ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 272. Ks. esimerkkinä KKO 2001:86, jossa osakeyhtiössä tosiasiallisesti määräysvaltaa käyttänyt voi syyllistyä kirjanpitorikokseen.

²⁶² Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 272–273.

²⁶³ OYL 6:2 ja 6:17 §.

kuuluvien tehtävien hoitamisen asianmukaisesta järjestämisestä. Tarkasteltaessa yhtiön ympäristötoimia tämä ei tarkoita välttämättä sitä, että hallituksen tulisi itse ottaa toimet hoitaakseen, vaan se voi delegoida tehtävän jollekin muulle johdossa toimivalle jäsenelle.²⁶⁴

Johdon *valvontavelvollisuudella* tarkoitetaan sitä, että hallituksen ja toimitusjohtajan on valvottava yhtiön organisaation toimintaa. Kyseisellä velvollisuudella on keskeinen väärinkäytöksiä ennaltaehkäisevä vaikutus. Sillä pyritään muun muassa varmistamaan, että vastuusta ei pääse irtautumaan esimerkiksi yhtiössä huolimattomasti toteutetulla tehtävien jaolla.²⁶⁵ Hallituksen jäsenelle kuuluva yleinen valvontavastuu koskee muiden hallituksen jäsenien, yhtiön toimitusjohtajan sekä alempien toimielinten toimien valvontaa. Näin hallitus voi joutua korvausvastuuseen alempien toimielinten asianmukaisen valvonnan laiminlyönnistä.²⁶⁶ On korostettava, että asiantuntemuksen puuttuminen ei yksinään voi poistaa hallituksen jäsenen vastuuta toteuttaa yleisiä lainsäädännöllisiä velvoitteitaan²⁶⁷. Toisaalta kuitenkin hallituksen jäsenillä, joilla on erityinen asiantuntemus, voi olla normaalia korkeampi vastuu omalla erityisalueellaan²⁶⁸.

Korkeimman oikeuden, KKO 2016:58, tapauksessa arvioinnin kohteena oli kysymys siitä, olivatko hallituksen jäsenet syyllistyneet ympäristön turmelemiseen laiminlyömällä tehtävänsä huolehtia yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Arvioitavana oli siis se, olivatko hallituksen jäsenet toimineet ympäristöasioiden osalta huolimattomasti laiminlyömällä yhtiön ympäristötoimia koskevan järjestämisvelvollisuutensa. Tämän vuoksi tapaus toimii hyvänä esimerkkinä, kun tarkastellaan hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäistä työskentelyä ja toteutuneen työnjaon vaikutusta vastuutilanteisiin. Tapauksessa koskevassa vastuun arvioinnissa huomioitiin hallituksen jäsenten suhde yhtiön operatiivisesta toiminnasta vastaavaan toimitusjohtajaan ja heidän välillä tapahtuvan tiedonkulun sekä tehtävien jaon oikeellisuuteen. Tapauksesta ilmenee, miten toiminnan organisoinnilla – yhtiössä toteutettavalla tehtävienjaolla ja sen osalta toteutuneella huolellisuudella – voi olla vaikutusta johdon jäsenen vastuuseen.

Kyseisessä KKO 2016:58 tapauksessa syyttäjä vaati hallituksen jäsenien – A:n ja B:n – tuomitsemista rangaistukseen siitä, että he olivat osakeyhtiön hallituksen jäseninä yhdessä yhtiön toimitusjohtajan ja erään kolmannen hallituksen jäsenen kanssa tahallaan tai törkeästi tuottamuksesta jätelain ja yhtiön ympäristölupaehtojen vastaisesti laiminlyöneet järjestää yhtiön tuotantolaitoksen jätehuollon niin,

²⁶⁴ Ks. esim. *Savela* 2015, s. 52–53, 71–73.

²⁶⁵ Ks. *Savela* 2015, s. 70.

²⁶⁶ Ks. *Savela* 2015, s. 71.

²⁶⁷ Ks. *Savela* 2015, s. 60. Toisaalta *Savela* toteaa, että johtajilta vaadittava huolellisuus tulisi mitoittaa siten, että hallituksen jäseneltä ei vaadittaisi erityisosaamista yhtiön toimialalta.

²⁶⁸ Ks. *Savela* 2015, s. 84–86.

ettei jäte eikä jätteenkäsittely aiheuttaisi vaaraa tai vahinkoa ympäristölle. Syytteessä katsottiin, että multalietteen pääseminen maaperään oli vastoin YSL 7 §:ssä säädettyä maaperän pilaantumiskieltoa. Syyttäjä vaati hallituksen jäsenien A:n ja B:n tuomitsemista rangaistukseen aiheutuneesta ympäristön turmelemisesta, koska syyttäjän mukaan hallituksella oli vastuu yhtiön toiminnasta ja siitä, että toimintaa myös käytännössä harjoitettaisiin ja valvottaisiin siten, ettei ympäristövahinkoja aiheutuisi.

Tapauksen taustatietojen mukaan hallituksen jäsenet A ja B olivat yhtiön ulkopuolelta tulleita asiantuntijoita, joiden tehtäviin oli kuulunut liikejuridiikka (A) ja talouskonsultointi (B). Hallitus oli asianmukaisesti huolehtinut yhtiön toiminnalle vaaditun, silloin voimassa olleen, ympäristönsuojelulain (4.2.2000/86, VYSL) 28 §:n 1 momentin mukaisen ympäristöluvan hakemisesta. He eivät kuitenkaan olleet tutustuneet toiminnalle myönnetyn ympäristöluvan sisältöön, koska toiminnalle myönnettyjen lupien seuranta oli yhtiössä katsottu kuuluvan toimitusjohtajalle. Yhtiön käytännön toiminnasta ja ympäristötoimiin liittyvien lakien ja määräysten noudattamisesta oli yhtiössä vallinneen työskentelyn pohjalta huolehtinut toimitusjohtaja, jolla myös katsottiin olevan riittävät tiedot ja resurssit yhtiön ympäristöasioiden hoitamiseksi. Määräävässä asemassa toiminut toimitusjohtaja ei ollut kertonut hallituksen jäsenille tuotantolaitokselta tapahtuneista päästöistä, minkä vuoksi hallituksen jäsenet eivät olleet olleet tietoisia aiheutuneista lietepäästöistä.²⁶⁹

Hallituksen jäsenet kiistivät syytteet, sillä he olivat katsoneet ympäristötoimien kuuluvan yhtiön operatiivisiin toimiin, jolloin yhtiön toimitusjohtajan olisi tullut huolehtia niiden järjestämisestä. Tämän lisäksi jäsenet kiistivät vastuunsa sillä perusteella, että heidän käytännön vastuullaan oli ainoastaan asiantuntijan rooli omilla osaamisalueillaan ja se, että he huolehtivat osakkeenomistajien etujen valvonnasta.²⁷⁰ Tapauksessa arvioitavaksi nousikin kysymys siitä, miten hallituksen olisi tullut toiminnassaan huomioida myös ympäristötoimien asianmukainen järjestäminen, jotta se olisi voinut syytteenmukaisen vastuunsa välttää.

KKO 2016:58 tapauksessa hallituksen yleistoimivallassa katsottiin olevan kysymys yhtiön toimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisen asianmukaisesta järjestämisestä asianmukaisella tavalla. Ei täten siitä, että hallituksen tulisi muutoin huolehtia yhtiön tehtävistä.²⁷¹ Perustuen näkemyksensä VOYL:n säännöksiin²⁷² korkeimman oikeuden enemmistö katsoi, että ympäristötoimet kuuluivat hallituksen toimivaltaan niiden merkittävyyden vuoksi²⁷³. Tämän takia hallituksen olisi tullut huolehtia muun

²⁶⁹ Ks. KKO 2016:58. Tapauksessa mainittiin, että yhtiön toimitusjohtajan asema oli ollut vahva ja yhtiön koko toiminta oli ollut vahvasti sidoksissa toimitusjohtajan persoonaan.

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Ks. KKO 2016:58, kohta 18.

²⁷² Ibid, kohdat 17–19.

²⁷³ Ibid, kohdat 22 ja 23.

muassa siitä, että yhtiön tuotannossa ympäristöasioiden hoitaminen ja niiden valvonta olisi järjestetty asiantuntevasti ja asianmukaisesti. Koska ympäristöasioiden järjestämistä ja muuta organisointia ei oltu lainkaan toteutettu, katsottiin hallituksen laiminlyöneen sille kuuluneen lainsäädännöllisen tehtävänsä.²⁷⁴ Tällä viitattiin VOYL 8:6 §:n 1 momentin²⁷⁵ säännöksen laiminlyöntiin ja edelleen huolellisuusvelvollisuuden rikkomiseen.

Koska tapauksessa ympäristöasioiden katsottiin kuuluvan hallituksen toimivaltaan, olisi sen tullut järjestää niiden hoitaminen asianmukaisin toimin. Tämä olisi tarkoittanut esimerkiksi ympäristöasioihin liittyvien tehtävien huolellista delegointia yhtiön toimitusjohtajalle ja lisäksi toiminnan valvontaa, jotta ympäristötoimet olisivat tulleet suoritetuiksi asianmukaisella tavalla. Delegoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi riittävän ohjeistuksen sekä määräysten antamista toimitusjohtajalle²⁷⁶. Tapauksen ratkaisu olisi kuitenkin voinut olla toinen, mikäli ympäristötoimien olisi alun perin katsottu kuuluvan yhtiön operatiivisiin toimiin, jolloin niiden asianmukaisesta hoitamisesta olisi vastannut ensisijaisesti yhtiön toimitusjohtaja. Näin myös vastuu juoksevan hallinnon piiriin kuuluvan ympäristötoimen asianmukaisesta järjestämisestä olisi kuulunut toimitusjohtajalle. Ongelmallisuutta luokin seikka siitä, kumman toimivallan piiriin yhtiön ympäristötoimien katsotaan kulloinkin kuuluvan.

Hallituksen jäsenen tietämättömyyden ja tietyn toimialueen asiantuntijuuden ei KKO 2016:58 tapauksen perusteluiden mukaan voitu katsoa poistavan hallituksen vastuuta järjestää yhtiön ympäristötoimia asianmukaisella tavalla. Tämän lisäksi, vaikka tapauksessa hallituksen jäsenet luottivat yhtiön toimitusjohtajan vastaavan yhtiön ympäristökysymyksistä käytännössä, katsottiin hallituksella silti säilyneen viimekätinen vastuu niiden asianmukaisen järjestämisen osalta. Näitä seikkoja perusteltiin juuri sillä, että ympäristötoimien järjestäminen katsottiin kuuluvan hallituksen toimivaltaan.²⁷⁷ Jotta hallituksen jäsenet olisivat kenties voineet vastuun välttää, olisi heidän tullut ohjata toimitusjohtajan toimintaa sellaisin ohjein ja määräyksin kuin yhtiön toiminnassa huomioitavien ympäristölupaehtojen sekä lainsäädännöllisten määräysten kannalta olisi ollut tarpeellista.

4.2.3 Luvanvaraisten toimien hoitaminen

Ympäristöoikeudessa luvalla tarkoitetaan sellaista viranomaisen päätöstä, joka oikeuttaa ympäristöluvan hakijaa suorittamaan jonkin tietyn toimenpiteen tai käynnistämään hankeen, jolla on tai voi olla

²⁷⁴ Ks. KKO 2016:58, kohta 23.

²⁷⁵ Säännös vastaa OYL 6:2 §:ä.

²⁷⁶ Ks. esim. *Savela* 2015, s. 47–48.

²⁷⁷ Ks. KKO 2016:58, kohta 24.

ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia²⁷⁸. Ympäristönsuojelulaki toimii ympäristön pilaantumisen ehkäisemistä koskevana yleislakina, joka sisältää lähtökohtaisesti määräyksiä yhtiön ympäristötoiminnalle vaadittavista lupamenettelyistä. Merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttava toiminta tarvitsee aluehallintoviraston tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen myöntämän ympäristöluvan. Vähäisiä ympäristövahinkoja aiheuttaville toiminnoille ei kuitenkaan vaadita ympäristölupaa.²⁷⁹ Ympäristöluvat sisältävät yksityiskohtaisia määräyksiä yhtiöltä vaadittavista toimenpiteistä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi sekä määräyksiä toiminnan ja sen vaikutusten tarkkailusta²⁸⁰. Toiminnalle vaaditut ympäristöluvat ovat vahvasti riippuvaisia yhtiön toimialasta sekä harjoitettavan toiminnan luonteesta.²⁸¹

Se, kumman – hallituksen vai toimitusjohtajan – velvollisuudeksi ympäristölupamenettelyjen huomiointi kuuluu, määräytyy lähinnä tapauskohtaisesti. Vaikutusta on ensisijaisesti arvioitavan toimen luonteella; katsotaanko toimi osaksi yhtiön jokapäiväisiä toimia, jolloin toimi kuuluisi toimitusjohtajan vastuulle, vai onko toimella niin olennaista merkitystä yhtiön toiminnan kannalta, että hallituksen tulisi huomioida sen asianmukainen toteutuminen. Kuten todettu, KKO 2016:58 tapauksessa yhtiön ympäristötoimintaa edellyttävien ympäristölupamenettelyjen hoitaminen katsottiin lähtökohtaisesti kuuluvan hallitukselle. Tätä korkein oikeus perusteli sillä, että yhtiön tuotannon järjestäminen ympäristöluvan määräysten mukaisesti ja muutoinkin siten, ettei toiminnasta aiheudu ympäristöhaittoja, oli toimialan kannalta keskeistä ja yhtiön toiminnan laatuun sekä laajuuteen nähden merkittävä ja laajakantoinen asia, sillä niiden hoitaminen oli edellyttänyt merkittävässä määrin yhtiön taloudellisia resursseja²⁸².

Yhtiön taloudellisten vaikutusten lisäksi tapauksessa rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyyttä ja vaarannettujen etujen tärkeyttä puolsi myös korkeimman oikeuden näkemys siitä, että vastuu ympäristöstä ja luonnosta on PL 2:20 §:n 1 momentin mukaan todettu kuuluvan kaikille. Kyseinen säännös korostaa luonnon ja ympäristön merkityksen tärkeyttä oikeusjärjestyksessämme.²⁸³ Näiden ja edellä aiemmin mainittujen perusteluiden pohjalta KKO 2016:58 tapauksessa katsottiin, että ympäristölupaa edellyttävät toimet muodostivat niin keskeisen osan yhtiön toiminnasta, että niiden katsottiin saavan korostuneen aseman. Huolellisuusvelvollisuuden merkittävyydellä ja vaarannettujen

²⁷⁸ Ks. *Hollo* 2016, s. 3.

²⁷⁹ Ks. *Järvinen* 2014. Vähäisiä ympäristövahinkoja sisältäviä toimintoja ovat esimerkiksi pienet polttolaitokset, polttonesteiden jakeluasemat sekä kemialliset pesulat.

²⁸⁰ Ks. lisää HE 214/2013 vp, s. 101–103.

²⁸¹ Ks. esim. Aluehallintovirasto.

²⁸² Ks. KKO 2016:58, kohta 23.

²⁸³ *Ibid*, kohta 28.

etujen tärkeydellä perusteltiin täten sitä, että ympäristöluvanvaraisten toimien katsottiin kuuluvan hallituksen tehtäviin.²⁸⁴

Yhtiön hallitus oli tapauksessa asianmukaisesti hankkinut yhtiön toiminnalle vaaditut ympäristöluvut. Ympäristötoimien merkittävyyden vuoksi tämän ei kuitenkaan katsottu olevan riittävää, sillä hallituksen olisi lisäksi tullut perehtyä tarkemmin ympäristöluvan sisältöön, jotta toiminnan organisointi olisi voitu toteuttaa niin, että aiheutuneet ympäristövahingot olisi voitu välttää. Näin ainoastaan ympäristöluvan hankkiminen ei voinut toimia hallituksen vastuusta vapautumisen perusteena.²⁸⁵ Korkeimman oikeuden mukaan hallituksen ympäristötoimien hoitamisella ja valvonnalla olisi voitu varmistua siitä, että yhtiön ympäristötoimet olisivat tulleet järjestetyiksi yhtiössä asianmukaisella ja riittävän asiantuntevalla tavalla. Tällä tarkoitettiin erityisesti silloisen ympäristösuojelulain 7 §:n noudattamista, ympäristölupaehtojen huomioimista ja niiden asianmukaista täytäntöönpanoa sekä ympäristötoimien valvonnasta päättämistä.²⁸⁶

Vaikka hallituksen jäsenet olivatkin tapauksessa yhtiön ulkopuolisia asiantuntijajäseniä, ei tällä katsottu olevan vaikutusta ympäristöluvanvaraisuutta ja yleisesti hallituksen toimintaa koskevien velvoitteiden ja vastuuden poistumisen osalta. Vaikutusta ei tapauksessa katsottu olevan myöskään sillä, että yhtiön toimitusjohtaja oli tosiasiallisesti noudatetun työnjaon pohjalta vastannut yhtiön ympäristötoimista.²⁸⁷ Koska tapauksessa hallituksen jäsenten loukkauksen todennäköisyyttä ei ollut mahdollista arvioida sen tiedon perusteella, joka heillä loukkausten tekoaikana oli ollut heidän tietämättömyytensä vuoksi, perustui arviointi siihen, mikä tieto huolellisella hallituksen jäsenellä olisi teon hetkellä tullut olla²⁸⁸. Tapauksessa hallituksen olisi täten tullut selvittää ympäristöluvan sisältö, jonka myötä yhtiön toiminnan ympäristökysymysten järjestäminen olisi ollut asianmukaista, jolloin myös jo aiheutuneiden päästöjen ilmeneminen olisi korkeimman oikeuden mukaan tullut hallituksen tietoisuuteen.

Ympäristötoimen luonne määrittää siis sen, kuuluuko se hallituksen vai toimitusjohtajan vastuun piiriin. Toimen luonteella on myös vaikutusta sen siirrettävyyteen. Lähtökohtaisesti voidaan todeta, että mitä merkittävämmästä toimesta on kyse, sitä suurempaa huolellisuutta sen osalta tulisi toteuttaa. Huolellisuuden vaatimuksen tason korostuessa toimen katsotaan mitä todennäköisemmin kuuluvan

²⁸⁴ Ks. KKO 2016:58, kohta 28.

²⁸⁵ Ks. esim. KKO 2016:58, kohta 24.

²⁸⁶ KKO 2016:58, kohta 23.

²⁸⁷ Ibid, kohta 24.

²⁸⁸ Ibid, kohta 29.

hallituksen toimivaltaan. Puolestaan se, katsotaanko toimen kuuluvan hallituksen yleistoimivaltaan vai erityisiin tehtäviin määrittää sen, onko ympäristötoimi ja sen sisältämä vastuu siirrettävissä.

KKO 2016:58 tapauksen perusteluiden pohjalta on havaittavissa, että silloin, kun kyseessä ovat ympäristöluvanvaraisuutta edellyttävät toimet, kuuluvat ne ensisijaisesti hallituksen toimivaltaan. Vaadittavan ympäristöluvan voidaan nimittäin katsoa korostavan toimien tärkeyttä, joka puolestaan vaikuttaa niiden osalta toteutettavan huolellisuuden korostumiseen. Tämän ei kuitenkaan pitäisi rajoittaa luvanvaraisten toimien siirtämistä hallitukselta yhtiön toimitusjohtajalle – riittävän huolellisesti laaditun tehtävänjaon myötä myös tehtäviin kohdistuvan vastuun tulisi siirtyä.

Yksinkertaistaen voitaisiin todeta, että hallituksen tulisi huolehtia ympäristöluvan hankinnasta ja sen sisällön ymmärtämisestä, jotta sen olisi mahdollista suorittaa ympäristötoimia koskeva työnjako – esimerkiksi valvoa ja ohjeistaa toimitusjohtajaa riittävästi ympäristötoimien toimeenpanemisen osalta. Jos huolellisesti toteutetusta työnjaosta huolimatta yhtiön toiminnasta syntyy ympäristöllistä vahinkoa, katsotaan korvausvastuun kohdistuvan ainoastaan siihen, kenelle hallitus oli toimen siirtänyt, mikäli hallitus oli omat lainsäädännölliset velvoitteensa toteuttanut asianmukaisesti. On kuitenkin huomioitava, että hallituksella säilyy aina jonkinasteinen valvontavelvollisuus yleistoimivaltaansa kuuluvien tehtävien osalta.

4.3 Tehtävänjaon ja sen osalta toteutuneen huolellisuuden vaikutus vastuuseen

4.3.1 Tehtävänjaon toteutus

Yhtiön tehokkaan toiminnan voidaan hyvin usein katsoa edellyttävän johdon keskinäistä tehtävänjakoa²⁸⁹. Toimeenpantavalla tehtävänjaolla on kuitenkin vaikutusta johdon jäsenten vastuuseen²⁹⁰. Johdon lakisäateisten tehtävien siirtokelpoisuus on ratkaistava erikseen kunkin tehtävän osalta; on ensisijaisesti selvitettävä, voidaanko tietty toimi ottaa tehtävänjaon piiriin.²⁹¹ Arvioitaessa työnjaon vaikutusta vastuuseen on aluksi siis ratkaistava, onko delegointi ollut tilanteessa lähtökohtaisesti sallittua. Sallitun delegoinnin osalta on huomioitava seuraavat mahdolliset vastuuperusteet:

- 1) vastuu siitä, että henkilöt on valittu oikein
- 2) vastuu siitä, että heitä on ohjeistettu oikein ja

²⁸⁹ Ks. Savela 2015, s. 47–48.

²⁹⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82.

²⁹¹ Ks. Savela 2015, s. 50; Mähönen – Villa 2010, s. 230. Esimerkiksi OYL 5:17 §:n 1 momentin mukaan hallituksen on kollegiaalisesti suoritettava yhtiökokouksen koolle kutsuminen, minkä vuoksi tämä tehtävä ei ole siirrettävissä vain jollekin hallituksen jäsenelle.

3) vastuu siitä, että heitä on ohjeistettu riittävästi.²⁹²

Osakeyhtiölaki ja VOYL eivät sisällä varsinaisia säännöksiä hallituksen jäsenten välillä tapahtuvasta tehtävien jaosta. Tehtävien jakamiseen onkin tämän vuoksi sovellettava oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa muodostuneita periaatteita.²⁹³ OYL 1:9 §:n tahdonvaltaisuuden ja OYL 6:2 §:n 1 momentin määrittämän yleistoimivallan rajoissa on mahdollista määrittää varsin vapaasti yhtiön hallinnon järjestäminen. Tehtävänjako voi perustua esimerkiksi hallituksen omaan päätökseen tai yhtiöjärjestyksen määräykseen.²⁹⁴

On katsottu, että hallitus voi järjestää sisäisen työskentelynsä tarkoituksenmukaisella tavalla hyödyntäen esimerkiksi jäsenistönsä erityisosaamista yhtiön toiminnan eri osa-alueilla²⁹⁵. Tehtävien jakaminen hallituksen jäsenten välillä ei kuitenkaan poista jäsenelle lainsäädännöllisesti kuuluvia yleisiä vastuita ja velvollisuuksia. Tämä tarkoittaa esimerkiksi toisiin hallituksen jäseniin kohdistuvan valvontavastuun säilymistä.²⁹⁶ Näin ainoastaan seikka siitä, että jäsen toimii jonkin tietyn osa-alueen asiantuntijana ei voi lähtökohtaisesti toimia vastuusta vapautumisen perusteena.²⁹⁷ Saman voidaan katsoa koskevan hallituksen ja toimitusjohtajan välisiä vastuutilanteita.

Hyvin usein päätöksen tekeminen ja sen toimeenpano jakautuvat yhtiössä työskentelevien henkilöiden kesken. Siksi on tarpeellista pohtia vastuun kohdentumista päätöksen tekijän lisäksi myös siihen, kuka käytännössä toimeenpanee päätöksen. Toimitusjohtajalla on useimmiten velvollisuus panna täytäntöön hallituksen päätöksiä, jos hallitus ei tästä toisin määrää.²⁹⁸ Osakeyhtiöoikeudellisessa lainsäädännössä säännellään jossakin määrin hallituksen ja toimitusjohtajan keskinäisestä tehtävänjaosta – hallituksen oikeudesta delegoida tehtäviä yhtiön toimitusjohtajalle. Tämä on toteutettavissa johdon tehtäviä koskevien säännösten sekä tehtävien siirtoon liittyvien säännösten määrittämässä rajoissa. On kuitenkin huomioitava, että delegoinnin rajoitteena saattaa olla esimerkiksi toimitusjohtajan suppeampi kelpoisuus edustaa yhtiötä²⁹⁹.

²⁹² Ks. *Savela* 2015, s. 47–48. Lisää vastuuperusteista ks. *Savela* 2015, luku 2.3.4.

²⁹³ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82. Ks. lisäksi *Mähönen – Villa* 2010, s. 229; *Savela* 2015, s. 48.

²⁹⁴ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 229–230.

²⁹⁵ Ks. *Immonen – Nuolima* 2012, s. 89. Asiantuntemuksen vaikutuksesta vastuuseen ks. *Savela* 2015, s. 84–86.

²⁹⁶ Ks. *Savela* 2015, s. 60.

²⁹⁷ *Ibid.* Lisäksi KKO 2016:58 perusteluissa todetaan, että hallituksen jäsenen toimiessa esimerkiksi liikejuridiikan asiantuntijana ei poista hänen yleistä valvontavastuutaan ympäristötoimista.

²⁹⁸ Ks. *Savela* 2015, s. 42.

²⁹⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82.

Päättäjävaltaa hallituksen ja toimitusjohtajan välisessä suhteessa käyttää aina viimekädessä hallitus. Hallitus siis määrittää toimitusjohtajan ja hallituksen välisen työnjaon.³⁰⁰ Toimitusjohtajan ja hallituksen välinen tehtävänjako on yhtiökohtaista, minkä määrittäminen ja täsmentäminen on mahdollista toteuttaa eri tavoin. Delegoijan – tässä tarkastelussa hallituksen – tulisi kuitenkin määritellä työnjako riittävän yksityiskohtaisesti sekä dokumentoida työnjakoa koskevat päätökset, sillä riski työnjaon epäselvyydestä jää aina delegoijalle. Toiminnan osalta toteutettavaa dokumentointia ei voida kuitenkaan varsinaisesti yhtiöoikeudellisessa vahingonkorvausvastuussa edellyttää, mikäli työnjako tapahtuu yhtiön organisaatiossa.³⁰¹ Epäselvyyksien välttämiseksi olisi kuitenkin suotavaa, että tehtävänjaon osalta suoritettaisiin kirjallista dokumentointia. Tämä nimittäin parantaa osapuolten ymmärrystä toteutetusta työnjaosta, jolloin tulkinnanvaraisuudet olisi paremmin vältettävissä. Lisäksi johdon jäsenten vastuukysymysten osalta dokumentoinnilla on erityisen tärkeä merkitys, sillä se toimii hallituksen työkaluna muun muassa sen todistamisessa, kuinka huolellisesti hallitus on työnjaon osalta menetellyt.

Työnjaossa ilmenevä virhe ei välttämättä aiheudu sen vuoksi, että tehtäviä hoitava olisi menetellyt väärin. Virhe on voinut aiheutua esimerkiksi siitä, että delegoinnin yhteydessä on annettu puutteelliset tai jopa väärät ohjeet toimen hoitamiseksi. Tällöin arvioitavaksi nousee, milloin ohjeistus on ollut niin virheellistä tai vajavaista, että vastuu kuuluukin ohjeiden ja määräysten antajalle. Lähtökohtaisesti on annettava sitä tarkemmat ohjeet mitä tärkeämmästä asiasta on kyse ja mitä vähemmän kokemusta tehtävän tekijällä on.³⁰²

Toimeenpannusta työnjaosta huolimatta kaikilla hallituksen jäsenillä säilyy tietynasteinen valvontavelvollisuus, joka kohdistuu niin muihin hallituksen jäseniin kuin myös yhtiön toimitusjohtajaan. Hallituksella ei kuitenkaan katsota olevan yleistä velvollisuutta varmistua siitä, että sen määräyksiä noudatetaan.³⁰³

KKO 1931 II 450 As. Oy vaati yhtiön rakennusaikaisen hallituksen jäseniltä korvausta sen johdosta, että hallitus ei ollut hoitanut yhtiön asioita eikä valvonut yhtiön etua sillä huolellisuudella ja taidolla kuin laki ja yhtiöjärjestys edellyttivät. Johtokunnan toiminta oli mahdollista jakaa jäsenten kesken siten, että se vaikutti myös vastuun siirtymiseen. Muut jäsenet eivät olleet vastuussa tehtävän saaneen hallituksen jäsenen toimialueella ilmenneistä laiminlyönneistä, koska heillä ei ollut ollut aihetta valvoa kyseistä työsuoritusta.

³⁰⁰ Ks. *Mähönen – Villa* 2010, s. 270. Ks. myös KKO 2016:58, kohta 19, jossa todetaan päättäjävallan kuuluvan aina viimekädessä hallitukselle.

³⁰¹ Ks. *Savela* 2015, s. 52.

³⁰² *Ibid.*

³⁰³ Ks. *Savela* 2015 s. 53.

Hallitus ei voi siirtää varsinaisesti *vastuuta* tehtäviensä hoitamisesta muulle yhtiössä työskentelevälle edellä mainitun valvontavastuun vuoksi.³⁰⁴ Hallituksen valvontavelvollisuuden kohdistuminen muiden johdon jäsenten työskentelyyn vaatii lähtökohtaisesti erityistä syytä – hallitukselta ei voida siis edellyttää sitä, että se toteuttaisi jatkuvaa valvontaa. Johdon jäsenen tulisi voida luottaa yhtiön muiden johtohenkilöiden asianmukaiseen toimintaan, ellei ilmene erityistä syytä olla luottamatta.³⁰⁵

KKO 1987:122 Urheiluseuran hallituksen alaisuuteen oli asetettu jaostoja, joista yhdelle olivat kuuluneet seuran varainhankinta ja -hoito yhdessä palkatun toiminnanjohtajan kanssa. Seuran jätettyä suorittamatta valtiolle ennakonpidätystä ja työnantajan sosiaaliturvamaksua hallituksen puheenjohtajana ja sanotun jaoston jäsenenä toimineet hallituksen jäsenet velvoitettiin korvaamaan valtiolle heidän tuottamuksestaan aiheutunut vahinko. Hallituksen jäsenten välillä oli toteutettu sinänsä asianmukainen työnjako ja talousjaosta on sen mukaisesti hoitanut sen vastuualueeseen kuuluneet tehtävät. Talousjaostoon kuulumattomilla hallituksen jäsenillä on ollut vain erityisestä syystä velvollisuus valvoa yhdistyksen varainhoitoa, minkä vuoksi muita hallituksen jäseniä vastaan ajettu korvauskanne hylättiin.

Puolestaan KKO 2016:58 tapauksessa käytännön toimien myötä syntyneen työnjaon pohjalta hallitus oli luottanut siihen, että yhtiön toimitusjohtaja huolehtii ympäristötoimien asianmukaisesta hoitamisesta. Toimitusjohtaja ei ollut kuitenkaan informoinut hallitusta yhtiön toiminnasta aiheutuneista ympäristövahingoista. Hallituksen ei siten voitu katsoa olevan tietoinen ympäristöluvan rikkomisista. Ruohonen nostaakin oikeustapauskommentissaan esille kysymyksen siitä, olisiko tapauksessa hallituksen pitänyt vaatia yhtiön toimitusjohtajalta tarkempia tietoja yhtiön ympäristöasioiden hoitamisesta³⁰⁶. Hallituksen tulisi nimittäin osaltaan voida luottaa toimitusjohtajan asianmukaiseen työskentelyyn – erityisesti siihen, että toimitusjohtaja tiedottaisi hallitusta yhtiön operatiivisista toimista. Vaikka toimitusjohtaja oli laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa, ei tällä silti katsottu olevan vaikutusta hallituksen vastuun poistumiseen, koska hallitus ei ollut varsinaisesti suorittanut ympäristötoimiin kohdistuvaa tehtävänjakoa asianmukaisesti.

Oletuksena siis on, että hallituksen tulee voida luottaa siihen, että yhtiön toimitusjohtaja toimii hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Lisäksi hallituksen tulisi voida luottaa, että toimitusjohtaja antaa sille riittävät tiedot yhtiön toiminnasta, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien suorittamiseksi. Tällainen oma-aloitteinen tiedonantovelvollisuus nimittäin kuuluu toimitusjohtajan lainsäädännöllisiin velvoitteisiin.³⁰⁷ Olisi oikeudenmukaista, että toimitusjohtajan rikkoessa lainsäädännöllistä tiedonantovelvollisuuttaan vastaisi hän itse laiminlyönnistä aiheutuneesta vahingosta.

³⁰⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 82. Ks. lisäksi *Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio* 2015, s. 584; *Mähönen – Villa* 2010 s. 253.

³⁰⁵ Ks. *Savela* 2015 s. 53.

³⁰⁶ *Ruohonen DL* 2016, s. 1032.

³⁰⁷ Ks. HE 109/2005 vp, s. 86.

Toimitusjohtajan tiedonantovelvollisuuden ei kuitenkaan välttämättä voida katsoa poistavan hallituksen toimitusjohtajaan kohdistuvaa valvontavastuuta, jonka nähdään lisäksi korostuvan tilanteessa, jossa käsillä on yhtiön toiminnan kannalta olennainen seikka³⁰⁸.

Epäselvästi tai puutteellisesti laaditun tehtävänjaon ei voida katsoa siirtävän toimeen kohdistuvaa vastuuta toiselle yhtiön johdossa toimivalle henkilölle. Tällöin vastuu jää sille, kenen toimiin tehtävä katsottiin lähtökohtaisesti kuuluvan.³⁰⁹ Riittämättömästi määritetyn tehtävänjaon vaikutus vastuuseen ilmenee seuraavasta tapauksesta:

KKO 2007:62 Asunto-osakeyhtiön omistamassa rakennuksessa asioinut henkilö oli saanut surmansa jäälohkareen pudottua katolta hänen päähänsä. Kiinteistön hoito oli sopimuksella uskottu huoltoyhtiölle. Lumen ja jään poistamisesta katolta ei oltu kuitenkaan sopimuksessa sisällytetty kuuluvan huoltotyön tehtäviin, minkä vuoksi niihin kohdistuvan vastuu ei voitu katsoa siirtyvän. Tehtäviin kohdistuva vastuu säilyi asunto-osakeyhtiön hallituksen puheenjohtajalla.

Mikäli työnjaon katsotaan muotoutuneen vain käytännön toiminnan pohjalta – ilman mitään konkreettisia työnjakoa koskevia toimia – voi tällaisella käytännön toiminnan myötä muodostuneella työnjaolla olla myös vaikutusta arvioitavaan vastuuseen.³¹⁰

Huolellisesti laadittu työnjako voi siis siirtää ympäristötoimeen kohdistuvan vastuun hallitukselta toimitusjohtajalle. KKO 2016:58 tapauksessa pohdittavaksi nousee, olisiko hallitus kuitenkin voinut toimitusjohtajaan kohdistuvan valvontavastuunsa vuoksi välttää vastuutaan, vaikka työnjako olisikin hoidettu riittävän huolellisesti. Ongelmallisuutta luo näin seikka siitä, missä määrin hallituksen olisi tullut valvoa toimitusjohtajan toimintaa ympäristötoimien toteutumisen osalta. Jos tapauksessa hallitus olisi toteuttanut työnjaon riittävän huolellisesti, olisiko tällöin toimitusjohtajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti voinut johtaa siihen, että ainoastaan toimitusjohtaja olisi vastannut aiheutuneista vahingoista? Yleistäen voitaisiin todeta, että kun kyseessä ovat ympäristöluvanvaraiset toimet, on hallituksella aina jonkinasteinen valvontavelvollisuus valvoa kyseisten toimien asianmukaista toteutumista.

4.3.2 Hallituksen vastuu tehtävänjaon oikeellisuudesta

Korkeimman oikeuden, KKO 2016:58, tapauksen arvioinnissa on lähdetty liikkeelle käsittelemällä juuri osakeyhtiön sisäistä toimivallan jakoa ja sen pohjalta muodostuvien kysymysten normatiivista perustaa. Tämä lainsäädännöllinen tausta on luotu ympäristörikoksia koskevan rikoslain

³⁰⁸ Ks. lisää *Ruohonen DL 2016*, s. 1032–1033.

³⁰⁹ Ks. esim. *Savela 2015*, s. 52.

³¹⁰ Ks. *Savela 2015*, s. 48.

(19.12.1889/39, jäljempänä RL) sekä osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan työnjakoa koskevan VOYL:n avulla.³¹¹ Vastuun arvioinnissa huomioitiin hallituksen jäsenten suhde yhtiön operatiivisesta toiminnasta vastaavaan toimitusjohtajaan ja heidän välillä tapahtuvan tiedonkulun sekä tehtävien jaon oikeellisuuteen. Tapauksessa ympäristön turmelemisesta syntynyt vastuu on kohdennettu siihen tahtoon, jonka velvollisuuksien vastainen teko tai laiminlyönti on ollut. Vastuun kohdentumista arvioitaessa on huomioitu henkilön asema, tehtävien ja toimivallan laatu sekä henkilön osuus lainvastaisen tilan syntyyn.³¹²

Tehtävänjakoon liittyvien osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden lisäksi voidaan vastuun kohdentamisessa hyödyntää eräitä rikoslakiin sisältyviä periaatteita. Koska KKO 2016:58 tapauksessa arvioitiin ensisijaisesti hallituksen jäsenten rikosoikeudellista vastuuta, nostettiin sen perusteluissa esille RL 48:7 §. Se kuuluu seuraavasti:

”Tässä luvussa rangaistavaksi säädetystä menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien vastainen teko tai laiminlyönti on. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen asema, hänen tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa laatu ja laajuus sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn ja jatkumiseen.”³¹³

Pykälän mukaisen vastuun kohdentumisperustetta perustellaan sillä, että ympäristölle aiheutettu vaara liittyy usein sellaiseen tuotannolliseen toimintaan, jota harjoitetaan organisoitunein muodoin. Tämän lisäksi vastuun kohdentumisperusteiden sääntely on nähty tarpeelliseksi sen vuoksi, että yritykset kiinnittäisivät huomiota vastuukysymyksiin jo ennakoon. Näin pystyttäisiin mahdollisesti paremmin välttämään tehtävänjakoon sekä vastuusuhteisiin liittyvät epäselvyydet ja edelleen epäselvyyksistä johtuvat laiminlyönnit.³¹⁴

Mikäli tehtävien ja toimivaltuuksien jaossa on ilmennyt epäselvyyttä, katsottaisiin tämän lisäävän niiden henkilöiden vastuuta, joiden asiana on ollut tehtävänjaosta päättäminen ja siitä tiedottaminen³¹⁵. Tämän voidaan katsoa suoraan koskevan hallituksen jäsenen asemaa ja tämän aseman luomaa velvollisuutta huolehtia yhtiön sisäisestä hallinnosta, toiminnan valvonnasta ja sen asianmukaisesta järjestämisestä. Nämä rikoslain esitöihin sisältyneet seikat tuotiin esille KKO 2016:58 tapauksessa, kun arvioinnin kohteena oli juuri yhtiön sisäinen tehtävänjako³¹⁶.

³¹¹ Ks. Rankinen 2016a, s. 2.

³¹² Ks. Iso-Markku 2016.

³¹³ Ks. HE 94/1993 vp, s. 199–200, jossa mainitaan, että tehtävien ja toimivaltuuksien laadulla tarkoitetaan työtehtävien sisältöä ja asianomaisen asemaa. Puolestaan laajuudella viitataan asianomaisen aseman itsenäisyyteen ja hänen päätettävänä olevien asioiden laajakantoisuuteen erityisesti niiden ympäristövaikutuksien kannalta.

³¹⁴ Ks. HE 94/1993 vp, s. 199–200.

³¹⁵ Ibid.

³¹⁶ Ks. KKO 2016:58, kohta 15.

Rikoslain 48:7 §:än liittyen lakivaliokunta on todennut, että arvioitaessa vastuun kohdentumista ratkaiseva merkitys on tapauksen *todellisilla valta- ja vastuusuhteilla*. KKO 2016:58 tapauksen osalta tämä tarkoittaisi huomion kiinnittämistä yhtiön toimitusjohtajan määräävään asemaan sekä käytännön toimien myötä muodostuneeseen työnjakoon. RL:n ja sen esitöiden lisäksi tapauksessa viitattiin lakivaliokunnan ehdotukseen siitä, että vastuu on mahdollista siirtää organisaatiossa alaspäin, *mikäli tehtävien ja toimivaltuuksien delegoinnit on suoritettu riittävän selkeästi*. Jos kuitenkin tehtävät on määritelty epäselvästi ja toimivaltuudet riittämättömästi, katsotaan vastuun säilyvän organisaation ylätasolla.³¹⁷ Tällä viitattiin tapauksessa siihen, että yhtiön toimitusjohtajan oli katsottu omatoimisesti hoitavan yhtiön ympäristöasioita, jolloin hallituksen vastuulla olevan tehtävänjaon asianmukaisen riittävyden ei voitu katsoa täyttyneen. Koska toimivallanjakoa ei oltu suoritettu konkreettisin toimin, katsottiin hallituksen jäsenten rikkoneen VOYL 8:6 §:n sisältämää velvollisuuttaan huolehtia yhtiön toiminnan järjestämisestä ja edelleen laiminlyöneen OYL 1:8 §:n mukaisen huolellisuusvelvoitteensa.³¹⁸

Tapauksessa KKO 2016:58 käytännössä muodostuneen työnjaon pohjalta hallituksen jäsenet olivat luottaneet siihen, että toimitusjohtaja huolehtisi yhtiön ympäristöasioista; niiden järjestämisestä ja niistä tiedottamisesta hänen erityisen asiantuntemuksensa ja yhtiön toimintaa koskevan tietämyksensä vuoksi. Tällaisen käytännön työskentelyn pohjalta muodostuneen työnjaon ei kuitenkaan katsottu tapauksessa vaikuttavan hallituksen vastuun poistumiseen. Näin hallituksen ja toimitusjohtajan välinen työnjako tulisi aina toteuttaa konkreettisin toimin, jotta hallitus täyttää lainsäädännöllisen velvollisuutensa toimien asianmukaisesta järjestämisestä. Vaikka yhtiön johdon jäsenten välillä olisikin yhteisymmärrys siitä, kenelle ympäristötoimien hoitaminen katsotaan kuuluvan, voi konkreettisella työnjaon puuttumisella olla olennaista vaikutusta arvioitaviin vastuutilanteisiin. Erityisesti hallituksen osalta tämä tarkoittaisi OYL 6:2 §:n mukaisen velvoitteen laiminlyöntiä ja edelleen myös hallituksen toiminnassa huomioitavan huolellisuusvelvoitteen rikkomista. Huolellisuusvelvoitteen vastaisena toimintana voidaan nimittäin pitää myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä, mikä tarkoittaisi tässä tapauksessa toiminnan organisoimisen laiminlyömistä³¹⁹.

³¹⁷ Ks. LaVM 22/1994 vp, s. 21, 23.

³¹⁸ Ks. KKO 2016:58, kohta 23.

³¹⁹ Ks. HE 109/2005 vp, s. 40.

4.3.3 Vastuun kohdistamiseen liittyvät rajanveto-ongelmat

Hallituksen ja toimitusjohtajan toimivaltoihin liittyvien rajanveto-ongelmien vuoksi on hankalaa yksiselitteisesti kohdistaa korvausvastuuta vain toiseen tahoon. Tämän vuoksi ainoastaan tapauskohtaisella arvioinnilla on mahdollista ratkaista, miten toimitusjohtaja, hallitus tai hallituksen jäsen on osaltaan vastuussa yhtiön toiminnasta aiheutuneesta vahingosta. KKO 2016:58 tapauksessa ongelmallisenä arvioinnin kohteena oli juuri sen määrittäminen, kumman tahon toimivaltaan ja edelleen vastuulle ympäristöasioiden hoitaminen ensisijaisesti kuului. Tapauksen ratkaisun tehnyt enemmistö katsoi ympäristöasioiden kuuluvan hallitukselle. Eriävässä mielipiteessä näkemys oli kuitenkin toinen. Tapauksessa kiistatonta ei ollut seikka siitä, olivatko hallituksen jäsenet laiminlyöneet huolellisuusvelvoitteensa toimiessaan hallituksen jäseninä. Erimielisyyttä herätti kysymys huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin törkeysarvioinnista, minkä vuoksi tuli selvittää, kumman toimivaltaan ympäristöasioiden järjestäminen lähtökohtaisesti kuului. Kun tapauksessa tarkastellaan ympäristötoimia yhtiön toiminnan ja yhtiön sidosryhmien edunmukaisuuden näkökulmista, niiden merkittävyys puoltaisi niiden kuulumista hallituksen toimivaltaan. Toisaalta niiden liittyminen yhtiön jokapäiväiseen liiketoimintaan viittaisi siihen, että yhtiön toimitusjohtajan tulisi huolehtia niiden hoitamisesta ja järjestämisestä.

Oikeusneuvos, Jukka Häyhä, toi esille eriävässä lausunnossaan näkemyksen siitä, miten yhtiön ympäristöseikkojen voitiin katsoa kuuluvan toimitusjohtajan toimivaltaan. Eriävässä lausunnossa keskityttiin tarkastelemaan sitä, minkälaiset tosiasialliset mahdollisuudet hallituksen jäsenillä olisi ollut vaikuttaa aiheutuneisiin lietepäästöihin – niiden aiheutumisen ehkäisemiseen. Häyhä korosti osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan yhtiöoikeudellista työnjakoa, näissä vastuuasemissa olevien henkilöiden ammattitaitoa, yhtiön toiminnan erityisluonnetta sekä tosiasiallisesti yhtiössä noudatettua työnjakoa.³²⁰

Häyhä viittasi lausunnossaan rikoslain 3:7 §:n 1 momenttiin³²¹ sekä kyseisen lain esitöistä ilmeneviin tuottamusarviointia koskeviin periaatteisiin. RL:n valmisteluaineiston mukaan tilanteessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, mitä toimijalta voidaan olosuhteisiin nähden edellyttää ja mitä vaatia. Lisäksi vastuuarvioinnissa tulisi huomioida, onko toimijalla ollut käytännössä kyky ja mahdollisuus toimia

³²⁰ Ks. KKO 2016:58, eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

³²¹ RL 3:7 § 1 momentti: ”Tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan (tuottamus).”

tilanteessa toisin. Eriävässä mielipiteessä nostettiin erityisesti esille RL:n valmisteluaineistossa mainittu periaate, jonka mukaan toimittaessa organisaatiossa olosuhteet saattavat sallia sen, että yksi henkilö *luottaa* toisen toiminnan asianmukaisuuteen.³²²

Häyhä katsoi ympäristöasioiden kuuluvan yhtiön toimitusjohtajan vastuun piiriin, mitä hän perusteli tapauksen taustatiedoilla. Häyhän mukaan ympäristötoimet kuuluivat yhtiön operatiivisiin toimiin, sillä niiden hoitaminen oli osa yhtiön jokapäiväistä liiketoimintaa. Yhtiön operatiivisista toimista vastaa lähtökohtaisesti yhtiön toimitusjohtaja, minkä vuoksi hallitukselta ei varsinaisesti olisi voitu edellyttää kyseisten liiketoimien käytännön johtamista. Hallituksen toimikenttään katsotaan kuuluvan yhtiön koon ja tavoitteiden näkökulmasta arvioiden epätavalliset ja laajakantoiset toimet. Täten yhtiön operatiivisten toimien katsotaan olevan hallituksen toimikentän ulkopuolella. Näiden perusteluiden lisäksi Häyhä totesi, että toimitusjohtaja oli yhtiössä tosiasiallisesti noudatetun työnjaon pohjalta vastannut ympäristöasioiden hoitamisesta erityisen ammattitaitonsa sekä merkittävän määräysvalta-asemansa vuoksi, mikä puoltaisi edelleen ympäristötoimien kuulumista toimitusjohtajan toimivaltaan.³²³

Ympäristöasioiden käytännön johtamisesta oli siis huolehtinut yhtiön toimitusjohtaja, minkä vuoksi hallituksen päätöksenteko oli ollut sen varassa, mitä toimitusjohtaja oli hallitukselle ympäristöasioista tiedottanut. Näihin näkökohtiin viitaten Häyhä totesi, että vaikka hallituksen jäsenet olisivatkin tustuneet toiminnan edellyttämän ympäristöluvan sisältöön, eivät he tästä huolimatta olisivat voineet varmistua siitä, että toimintaa olisi käytännössä harjoitettu ympäristöluvan ehtojen mukaisesti. Häyhän mukaan hallituksen jäsenillä ei ollut tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhtiön tuotantoon siinä määrin, että ympäristövahinkoja koskevat varotoimenpiteet olisivat olleet tehokkaampia. Näin heidän vaikutusmahdollisuutensa olivat tapaukseen liittyvien olosuhteiden puitteissa olleet varsin vähäiset.³²⁴

Tapauksen eriävässä lausunnossa katsottiin siis vahingon aiheutuneen yhtiön operatiivisessa toiminnassa. Lausunnossa painotettiin seuraavaa näkökantaa: ”Jotta hallitus olisi voinut syytteenmukaisen vastuunsa välttää, olisi sen tullut puuttua yhtiön tuotannon järjestämiseen sellaisella tavalla, jota ei olisi voitu pitää hallituksen tehtävien kannalta tyypillisenä ja joka oli jäsenten oman ammattitaidon ja pätevyyden ulkopuolella.” Lisäksi eriävässä lausunnossa mainittiin, että ympäristöasioiden järjestäminen hallituksen osalta ei todennäköisesti olisi ollut edes mahdollista toimitusjohtajan vahvan aseman ja ammattitaidon vuoksi.³²⁵

³²² Ks. HE 44/2002 vp, s. 95–96.

³²³ Ks. KKO 2016:58, eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

³²⁴ Ibid.

³²⁵ Ibid.

Kuten KKO 2016:58 tapauksesta on havaittavissa, ei ole olemassa yksiselitteistä sääntöä tai tulkintasuositusta sille, kuinka vastuu ympäristötoimen osalta yhtiössä määräytyy. Täten ainoastaan tapauskohtaiset seikat toimivat vastuuarvioinnin mahdollistajina. Toimen luonteella on ensisijaisesti vaikutusta siihen, kuuluuko se toimitusjohtajan vai hallituksen toimivaltaan. Lisäksi tehtävänjaolla, jäsen-ten keskinäisillä suhteilla ja tosiasiallisilla määräysvalloilla voi olla vaikutusta vastuun määräytymiseen. Arvioinnissa tulisi keskittyä toimen epätavallisuuteen ja laajakantoisuuteen sekä yhtiön toiminnan laatuun ja laajuuteen³²⁶.

On kuitenkin selvää, että yhtiön sisäistä tehtävän- ja toimivallanjakoa ei tulisi jättää käytännön toimien – tosiasiallisen työskentelyn – myötä muodostuvaksi. Tehtävänjako tulisi toteuttaa siten, että jälkikäteen on mahdollista osoittaa, kuka toimen hoitamisesta on käytännössä vastannut. Mitä huolellisemmin hallitus toteuttaa hallituksen ja toimitusjohtajan välisen tehtävänjaon sitä todennäköisemmin myös siirrettäviin toimiin liittyvä vastuu siirtyy. Tämän osalta on kuitenkin selvitettävä, onko toimi ollut lähtökohtaisesti siirtokelpoinen. Mikäli varsinaista toimijakoa ei hallituksen ja toimitusjohtajan välillä ole asianmukaisesti suoritettu, ei tällöin toimen ja siihen liittyvän vastuun voida katsoa siirtyvän. Näin ympäristövahingon aiheutuessa hallitus voi olla viimekädessä korvausvastuussa yhtiölle tai jopa yhtiön ulkopuoliselle vahingonkärsijälle.

³²⁶ Ks. *Ruohonen* DL 2016, s. 1031. Ruohonen viittaa esimerkiksi KKO 1988:31 tapaukseen, jossa panttauksen katsottiin olevan yhtiön toiminnan laajuus ja laatu huomioiden niin laajakantoinen toimi, että siihen ei saanut ryhtyä ilman yhtiön hallituksen antamaa päätöstä.

5 LOPUKSI

5.1 Tutkimuksen keskeiset havainnot

Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää vastaus siihen, kuinka osakeyhtiön hallituksen tulisi huolellisuusvelvoitteen mukaan toimia, jotta se voisi välttää ympäristövahingoista arvioitavaksi tulevan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun. Tutkimuksen tavoitetta lähdettiin jäsentämään yhtiön toiminnassa toteutettavan ympäristövastuullisuuden näkökulmasta. Ympäristövastuuta edistävät ympäristölainsäädännölliset velvoitteet ovat ensisijaisesti yhtiötä velvoittavia, mutta johdon toimivaltaan kohdistuvien vastuiden vuoksi tulisi johdon huolehtia kyseisten lainsäädännöllisten määräysten asianmukaisesta toteutumisesta.

Osakeyhtiölain säännösten mukaan yhtiön johto – erityisesti hallitus – vastaa yhtiötä koskevasta päätöksenteosta, toiminnan asianmukaisesta organisoinnista ja toimien toteutumisen valvonnasta. Johdon tehtävänä on huolellisesti toimien edistää yhtiön etua. Yhtiön edunmukaisuuden tavoittelu käsittää ympäristölainsäädännöllisten – yhtiöön kohdistuvien – velvoitteiden huomioimisen kuin myös itsenäisesti toteutettavan ympäristövastuullisuuden toteuttamisen. Toimivaltaan kohdistuvien lainsäädännöllisten velvoitteidensa vuoksi yhtiön johdon tulisikin huolehtia siitä, että yhtiön ympäristövastuullisuus täyttää vähintään lainsäädännölliset määräykset. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi YSL:n sisältämien yhtiöön kohdistuvien velvoitteiden huomioimista.

Osakeyhtiölain 1:8 §:än sisältyvällä johdon huolellisuusvelvoitteella on pyritty turvaamaan johdon toiminnan oikeellisuus. Jotta tämä oikeellinen toiminta toteutuisi, on kyseisen velvollisuuden laiminlyöminen seurauksena johdon jäsenen yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu. Johdon huolellisuuden arvioinnissa hyödynnetyn liiketoimintapäätösperiaatteen mukaan johdon tulisi toimia riittävän huolellisuuden puitteissa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että johto on hankkinut tilanteen edellyttämät asianmukaiset tiedot, joiden pohjalta on tehty johdonmukainen päätös. Näin periaatteen mukaan riittävänä huolellisuutena on pidettävä sitä tiedollista pohjaa, joka on mahdollista hankkia hyvän liiketavan edellyttämässä laajuudessa.

Yritystoiminnan riskillisyyden vuoksi liiketoiminnallisesti epäonnistunut päätös ei johda automaattisesti johdon korvausvelvollisuuteen. Johdon on mahdollista välttää korvausvelvollisuutensa sillä, että tehty päätös on perustunut olosuhteiden ja tilanteen mahdollistamissa määrin asianmukaisiin selvityksiin ja johdon objektiiviseen harkintaan. Koska johdon huolellisuutta arvioidaan aina jälkikäteen, tulisi johdon kiinnittää huomiota siihen, että ympäristötoimien osalta on toteutettu riittävää dokumentointia.

Ympäristövahinkoihin liitettävä korvausvastuu ilmentää ankaraa vastuuta. Kun kyseessä on yhtiön toiminnasta aiheutunut ympäristövahinko, kohdistuu ympäristövahinkolain mukainen ankara vastuu yhtiöön, jolloin yhtiö on aina velvollinen korvaamaan aiheutuneen vahingon yhtiön ulkopuoliselle. Näissä tilanteissa ei täten arvioida sitä, aiheutuiko vahinko huolimattomuudesta, sillä kyseinen vahingonkorvausvastuu on tuottamuksesta riippumatonta. OYL 22:1 §:n pohjalta yhtiö voi kuitenkin vaatia yhtiön ulkopuoliselle maksamaansa korvausta aiheutuneesta ympäristövahingosta yhtiön johdolta. Tällöin johdon jäsenen korvausvastuun syntymisen perusteena toimii tuottamuksellisuus – jo lievä tuottamus riittää perustamaan korvausvastuun yhtiölle. Mikäli kuitenkin johdon jäsen pystyy osoittamaan, että hän toiminut OYL 1:8 §:n sisältämän huolellisuusvelvoitteen mukaisesti, voi hän välttää korvausvastuunsa suhteessa yhtiöön.

Puolestaan johdon yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu yhtiön ulkopuoliselle ei voi syntyä pelkästä huolimattomuudesta. Tällaisen korvausvastuun syntymisen lisäedellytyksenä on nimittäin OYL 1:8 §:n huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin lisäksi jonkin muun OYL:n säännöksen tai yhtiöjärjestyksen määräyksen rikkominen. Korvausta vaativan on puolestaan kyettävä osoittamaan tällainen säännös tai yhtiöjärjestyksen määräys. Hallituksen ja toimitusjohtajan yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun lähtökohtana pidetään siis tuottamusolettamaa. Tuottamusolettaman mukaan hallituksen jäsenen katsotaan aiheuttaneen vahingon tuottamuksella, jollei hän osoita toimineensa huolellisesti. Tapauksen olosuhteet määrittävät sen, millaista huolellisuutta johdon tulisi kulloinkin harjoittaa. Pääsääntöisesti voidaan todeta; mitä merkittävämmästä toimesta yhteiskunnan ja yhtiön toiminnan kannalta on kyse, sitä suurempaa huolellisuutta sen osalta tulisi toteuttaa.

Johdon jäsenen osakeyhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun syntymisen ensisijaisena edellytyksenä on, että jäsen on toiminut nimenomaisesti yhtiöoikeudellisessa roolissaan. Johdon vastuu ei ole kollektiivista, vaan se voi määräytyä johdon jäsenten välillä eri tavoin. Ainoastaan tapauskohtaisella arvioinnilla on mahdollista määrittää, miten johdon jäsen on vastuussa tekemisistään tai laiminlyönneistään. Hallituksen jäsenen vastuun perustan muodostavat hallitukselle yleisesti tai sen jäsenelle nimenomaisesti osoitetut tehtävät. Vastuun kohdistumisen arvioinnissa hallituksen sisäisen tehtävänjaon lisäksi on huomioitava myös muiden – yhtiössä ratkaisuvalltaa käyttävien – toimielinten asemaan liittyvät tehtävät ja asemien myötä muodostuvat vastuut³²⁷. Tehtäväkenttien täysimääräisen tuntemisen pohjalta on mahdollista määrittää, miten hallitus, hallituksen jäsen tai yhtiön toimitusjohtaja vastaa tehdyistä toimista³²⁸.

³²⁷ Ks. *Toiviainen* 1988, s. 214–215.

³²⁸ *Ibid.*

Johdon korvausvastuun kohdentaminen voi olla tapauskohtaisesti hankalaa. Tämä voi johtua ensinnäkin siitä, että on vaikea määrittää kumman – hallituksen vai toimitusjohtajan – toimivaltaan vahingon aiheuttanut toimi ensisijaisesti kuului. Lähtökohtana on, että mitä merkittävämpi toimi on kyseessä, sitä todennäköisemmin sen katsotaan kuuluvan hallituksen toimivaltaan. Johdon yhtiöoikeudellisen korvausvastuun arviointitilanteissa tulee toimen luonteen lisäksi tarkastella muun muassa johdon jäsenten tosiasiallista määräysvaltaa, johdon keskinäistä työskentelyä ja tehtävänjakoa sekä lainsäädännön pohjalta määräytyviä vastuita ja velvoitteita.

Erityisesti tehtävänjaolla on vaikutusta johdon vastuun määräytymiseen. Yhtiössä tulisikin aina kiinnittää huomiota johdon välillä tapahtuvan tehtävänjaon oikeellisuuteen – sen osalta toteutuneeseen huolellisuuteen. Ainoastaan huolellisesti laadittu työnjako voi siirtää toimeen kohdistuvan vastuun toiselle yhtiön johdossa työskentelevälle. Tämän osalta on kuitenkin huomioitava, että kaikki toimet eivät ole siirtokelpoisia. Epäselvän tai riittämättömästi ohjeistetun työnjaon ei katsota siirtävän toimeen kohdistuvaa vastuuta – vastuu säilyy sillä, jonka tehtäväkenttään toimi on alkuaan kuulunut. Huolellisesti toteutettu työnjako tarkoittaa hallituksen osalta esimerkiksi riittävien ohjeiden ja määräysten antamista yhtiön toimitusjohtajalle.

Vaikka yhtiön johdon jäsenten välille olisikin käytännön toimien myötä muodostunut yhteisymmärrys siitä, kenen tehtäviin toimen hoitaminen on katsottu kuuluvan, ei tällaisen käytännössä muodostuneen työnjaon voida välttämättä katsoa siirtävän tehtäviin kohdistuvaa vastuuta. Tämän vuoksi erityisesti hallituksen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että ympäristötoimien osalta on toteutettu konkreettinen työnjako. Jälkikäteisarviointia silmällä pitäen korvausvastuun kohdentumisen kannalta on merkitystä sillä, ketkä voidaan osoittaa tosiasiallisiksi toimijoiksi. Jotta toimijoiden tosiasiallinen osallisuus tai osallistumattomuus on jälkikäteen osoitettavissa, on erityisesti työnjakoa koskevalla dokumentoinnilla ratkaiseva merkitys.³²⁹

5.2 Pohdintaa

5.2.1 Ympäristölainsäädännön tärkeys

Yhtiön johdon on huolellisesti edistettävä yhtiön etua. VOYL:n esitöissä on jopa todettu, että johdon on pyrittävä kaikin tavoin edistämään yhtiön etua³³⁰. Johdon ei tulisi tehtävässään kuitenkaan laiminlyödä muita toiminnassa huomioitavia vastuitaan ja velvoitteitaan – esimerkiksi ympäristövastuullisuuden liittyviä lainsäädännöllisiä määräyksiä. Yhtiön toiminnan tarkoituksen periaate tulisi täten

³²⁹ Ks. esim. *Hannula – Mäki* 2014, s. 131.

³³⁰ Ks. HE 27/1977 vp, s. 52.

suhteuttaa ympäristövastuullisuuden toteutumiseen. Yhtiön toiminnan tarkoituksen tarkastelussa on mahdollista erottaa kaksi tasoa: osakeyhtiön yhteiskunnallinen taso, jossa yhtiö nähdään koko kansantalouden näkökulmasta hyötyä tavoittelevana instituutiona, ja osakeyhtiön toiminnallinen taso, jossa osakeyhtiötä tarkastellaan yhtiön päätöksentekijöiden näkökulmasta³³¹. Näin yhtiön toiminnan katsotaan vaikuttavan niin yhtiön sisäisiin kuin myös ulkoisiin sidosryhmiin. Tämän vuoksi ei ole yhdentekevää, miten yhtiö huomioi sen ympäristölliset vaikutukset.

Jo perustuslaillisten oikeuksien turvaamisen vuoksi kaikkien yhteiskunnan toimijoiden – ei pelkästään yhtiöiden – tulisi huolehtia ympäristönsuojelusta. On kuitenkin tärkeää, että erityisesti yhtiöiden ympäristövastuullisuuteen pyritään vaikuttamaan lainsäädännöllisin keinoin. Yhtiön toiminnasta ympäristöön kohdistuvat vahingot voivat nimittäin olla vaikutuksiltaan pitkäaikaisia ja joissakin tapauksissa vaikeasti korjattavissa³³². Tämän vuoksi vahingonaiheuttajan ei tulisi missään tilanteessa pystyä välttämään korvausvastuutaan vetoamalla siihen, että toiminta on ollut riittävän huolellista. Erityisesti ympäristölupaa edellyttävien toimien osalta yhtiön voidaan katsoa tiedostaneen toimintaan liittyvät riskit, jolloin se on myös ottanut tietynlaisen vastuun siitä, että ympäristötoimet tulee suorittaa olosuhteiden vaatimalla asianmukaisuudella. Yhtiön voidaan täten katsoa varautuneen siihen, että se voi joutua korvaamaan riskin realisoitumisesta muodostuvan vahingon.

Ei olisi siis oikein, että toiminnanharjoittaja voisi välttyä jopa tietoisesti otetulta riskiltä sillä, että hän pystyisi osoittamaan toimineensa riittävän huolellisesti. Ympäristövahinkolain ilmentämä poikkeuksen vastuu onkin mielestäni oikeudenmukainen. Ympäristövahinkoihin liittyvä ankarampi korvausvastuu voi vähentää riskin ottamista yhtiön toiminnassa. Puolestaan mahdolliset suuret korvausmäärät voivat vaikuttaa siihen, että ympäristöasiat tulevat paremmin huomioitua yhtiössä. Ympäristöasioiden parempaan huomioimiseen on vaikutusta myös yhtiön sidosryhmien suunnalta tulevalla paineella – toimintaa on harjoitettava siten, että sidosryhmät tulevat myös jatkossa toteuttamaan yhteistyötä yhtiön kanssa.

Ilman yhtiöiden toimintaan vaikuttavaa ympäristölainsäädäntöä voitaisiin olla melko varmoja siitä, että ympäristövastuullisuuden taso ei olisi nykyisellään. Osa yrityksistä todennäköisesti pyrki toimimaan mahdollisimman kustannustehokkaasti, jolloin ympäristöllisten seikkojen huomioiminen saattaisi jäädä toiseen asemaan. Jotta yhtiöiden haitallisia ympäristövaikutuksia voitaisiin entisestään

³³¹ Ks. lisää *Vahtera* 2011, s. 147–148.

³³² Esimerkiksi Talvivaaran kaivostoiminnasta vesistöihin kohdistuneet vahingot. Ks. esim. *Rankinen* 2016b; Yle uutiset 2/2014; Yle uutiset 12/2017.

vähentää, on lainsäädännön kehittäminen erittäin tärkeää. Tämä koskettaisi niin noudatettavien toimintamääräysten kehittämistä kuin myös ympäristötoimia koskevan raportoinnin ja valvonnan lisäämistä.

Yleisen oikeusperiaatteen mukaan jokaisella voidaan katsoa olevan jonkinasteinen velvollisuus tuntea lainsäädännön sisältö. Tästä johtuen on katsottu, että lain säännöksiä rikottaessa olisi aina kyseessä tuottamuksellinen toiminta tai ainakin oletettava siitä, että kyseessä on tuottamuksellinen menettely. Savela esittää, että vaikka kyseinen periaate on laillisuuden ylläpitämiseksi välttämätön, on se lainsäädännön lisääntymisen vuoksi epärealistinen ja osittain kohtuuton. Savelan mukaan yhtiön johdon ei voida olettaa tuntevan kaikkea yhtiön toimintaan kohdistuvaa sääntelyä, sillä heiltä ei voida edellyttää minkään erityisen alan asiantuntijuutta. Tämän vuoksi vastuun tulisi johdon osalta olla anteeksiannettavaa laajemmin kuin esimerkiksi rikosoikeudessa.³³³

Tarkasteltaessa kuitenkin yhtiön ympäristötoimia ja niihin liittyvää ympäristölainsäädäntöä, johdolla voidaan katsoa olevan nimenomainen velvollisuus tuntea ympäristölainsäädännön sisältö. Tietämättömyyteen vetoaminen ei täten voi toimia vastuusta vapautumisen perusteena³³⁴. Ympäristöseikkojen osalta tietämättömyys olisikin liian keveä peruste vastuun välttämiseksi. Mikäli johdon vastuu ympäristötoimien osalta olisi anteeksiannettavampaa, voisi lainvastainen toiminta – johdon jäsenen opportunisti – yleistyä merkittävässä määrin. Lisäksi jo ympäristövahingoista aiheutuvien merkittävien haittojen vuoksi kaikenlainen riskinotto tulisi pyrkiä minimoimaan, minkä vuoksi johdon vastuun keventäminen ei olisi mielestäni ympäristötoimien osalta perusteltua.

Valitettavan usein aiheutuneiden ympäristövahinkojen osalta ensisijaiseksi keskustelun kohteeksi nousee se, miten aiheutuneilla vahingoilla on vaikutusta yhtiön taloudelliseen asemaan ja toiminnan jatkuvuuteen. Näin ympäristölliset seikat saattavat jäädä toissijaisiksi, jolloin myös aiheutuneiden vahinkojen korjaaminen voi pitkittyä. Ympäristötoimista aiheutuneiden vahinkojen korjaustoimenpiteet tulisi aloittaa välittömästi, jotta vahinkojen moninaiset vaikutukset saataisiin minimoitua. Vaikka ympäristölainsäädännön määräysten tavoitteena on ympäristönsuojelu ja oikeellisen toiminnan tavoittelu, voivat nämä tavoitteet valitettavasti jäädä usein taloudellisten vaikutusten varjoon. Tämän on voinut havaita jopa julkisen vallan toiminnassa, josta esimerkkinä toimii Terrafame Oy:n kaivos-toiminta.

³³³ Ks. Savela 2015, s. 66–67.

³³⁴ Tämä on havaittavissa KKO 2016:58 tapauksesta.

Kun pohditaan ympäristölainsäädännön merkitystä ja valvontaviranomaisten toimintaa ympäristön hyvinvoinnin turvaamisessa, mielenkiintoiseksi esimerkiksi nousee juuri Terrafame Oy, jonka toiminnan elvyttämisestä on uutisoitu hiljattain. Vaikka tänä päivänä korostetaan sitä, miten tärkeää on huomioida ympäristösuojellisten tavoitteiden toteutuminen, valtio-omistaisen Terrafame Oy:n osalta ympäristön huomioiminen on jäänyt hieman toiseen asemaan. Yhtiön elvytystoimissa ei ole varsinaisesti keskitytty ympäristön hyvinvoinnin turvaamiseen, sillä yhtiön on katsottu jatkaneen jätesakkojen johtamista altaisiin, joihin niitä ei saisi enää ympäristöluvan mukaan johtaa. Vaikka ympäristöviranomainen (mm. Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) on ollut kyseisistä toimista tietoinen, ei se ole kohdistanut toimenpiteitä yhtiön menettelyä kohtaan.³³⁵

Mielenkiintoista tässä tapauksessa on se, että mikäli kyseiset seikat pitävät paikkaansa, voidaan tällöin julkisen vallan katsoa laiminlyövän perustuslaillisen velvollisuutensa pyrkiä turvaamaan yhteiskunnassa kaikille kuuluva oikeus nauttia terveellisestä ja hyvinvoivasta ympäristöstä. Terrafame Oy:n kohdalla julkisen vallan tulisi ottaa vastuu siitä, että kaivostoiminnan elvyttäminen toteutettaisiin ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. Voidaanko ainoastaan taloudellisten seikkojen katsoa oikeuttavan yhtiön toimimisen vastoin ympäristönsuojellisia määräyksiä ja kestävän toiminnan periaatteita? Tällaista toimintaa ei voida mielestäni perustella pelkästään yhtiön toiminnan elvyttämisellä, eikä varsinkaan sillä, että yhtiö on valtio-omisteinen.

5.2.2 Johdon vastuun lisäämisen vaikutukset

Aina lainsäädännölliset määräykset tai yleisesti vaikuttavat toimintaperiaatteet, jotka yhtiön johdon tulisi toiminnassaan huomioida, eivät pysty ehkäisemään yhtiön toiminnasta aiheutuvan ympäristövahingon syntymistä. Tällöin yhtiön vahingonkorvausvastuun lisäksi arvioitavaksi voivat nousta johdon vastuuarvioinnit. Hallituksen ja toimitusjohtajan asemat ovat yhtiön toiminnan kannalta niin olennaisia, että mielestäni heistä molempien tulisi olla selvillä yhtiön ympäristötoimista ja niiden asianmukaisesta järjestämisestä, jolloin johdon voisi katsoa vastaavan kollektiivisesti aiheutuneista vahingoista. Tätä perustelen erityisesti ympäristövahinkojen yhteiskunnallisilla vaikutuksilla. Johdon jäsenten henkilökohtaisen vastuun kasvaminen saattaisi lisätä ympäristötoimien parempaa huomioon ottamista, mikä näkyisi esimerkiksi johdon jäsenten keskinäisen työskentelyn parantumisena. Kollektiivisen vastuun myötä ympäristötoimien hoitamiseen liittyvät tulkinnanvaraisuudet ja niiden myötä aiheutuvat laiminlyönnit olisivat todennäköisesti paremmin vältettävissä, jolloin myös ympäristövahingon realisoitumisen todennäköisyys pienentyisi.

³³⁵ Ks. Savon Sanomat 11/2017.

Vaikka kollektiivisen vastuun voitaisiinkin katsoa edistävän ympäristötoimien parempaa huomioon ottamista, olisi se silti ristiriidassa johdon vastuuta koskevien osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden kanssa. Johdon jäsenen ei voida nimittäin lähtökohtaisesti katsoa olevan vastuussa toisen jäsenen toimivaltaan kuuluvien tehtävien laiminlyönnistä. Toiminnasta aiheutuneesta vahingosta vastaa lähtökohtaisesti se, kenen tehtäviin vahingon aiheuttanut toimi kuului³³⁶. Tämän vuoksi ei voida siis pitää oikeudenmukaisena, että muut huolellisesti toimivat johdon jäsenet olisivat vastuussa yhden jäsenen laiminlyönneistä. Kollektiivinen vastuu olisi liian ankara. Se voi osaltaan vahvistaa yhtiön ympäristöasioiden parempaa huomioimista, mutta toisaalta johtaa siihen, että huolellisesti toimiva johdon jäsen voisi joutua liian helposti korvausvastuuseen myös silloin, kun vahingon aiheutuminen ei olisi suoranaisesti johtunut hänen työskentelystään. Tämän vuoksi johdon henkilökohtaisen korvausvastuun laajentamista ei voida pitää hyvänä keinona lisätä yhtiön ympäristövastuullisuutta.

Ympäristöasioiden paremman huomioimisen kannalta näen hyvänä asiana sen, että erityisesti hallituksella on toisiin johdon jäseniin kohdistuva valvontavastuu, jonka laiminlyöminen voi johtaa osaltaan jäsenen vahingonkorvausvastuun syntymiseen. Hallituksen jäsenen henkilökohtaisen vastuun onkin katsottu lisäävän erityisesti hallituksen jäsenten toisiinsa kohdistamaa valvontaa (*gatekeeper liability*)³³⁷. Näin henkilökohtaisen vastuun lisääminen voisi parantaa johdon keskinäistä työskentelyä ja valvontaa entisestään, jolloin myös ympäristövahinkojen riskin realisoituminen voisi pienentyä. Taas kuitenkin pohdittavaksi nousee kysymys siitä, missä määrin valvontaa tulisi kulloinkin toteuttaa, jotta mahdollinen korvausvastuu olisi erityisesti hallituksen osalta vältettävissä.

5.2.3 Johdon vastuu suhteessa vahingonkärsijään

Johdon vastuuta voidaan tarkastella myös siltä kannalta, miten johdon vastuu kohdistuu yhtiöön tai yhtiön ulkopuoliseen vahingonkärsijään sen jälkeen, kun yhtiö on jo joutunut korvausvastuuseen. Kuten mainittu, johdon korvausvastuu muodostuu näissä tilanteissa eri tavoin perustuen OYL 22 luvun säännöksiin. Kun yhtiö ei kykene korvaamaan aiheutunutta vahinkoa yhtiön ulkopuoliselle, voi tällöin ulkopuolinen vahingonkärsijä kohdistaa korvausvaatimuksensa suoraan yhtiön johtoon. Tällöin johdon vastuun lisäämisen vaikutusten arvioiminen suhteessa ulkopuoliseen on hieman haastavaa, sillä tapauksessa tulisi huomioida niin johdon kuin myös vahingonkärsijän asemat.

³³⁶ Ks. esim. Savela 2015, s. 11–12.

³³⁷ Ks. Airaksinen ym. 2010, s. 757–759.

Mikäli johdon vastuu suhteessa yhtiön ulkopuoliseen määräytyisi samalla tavoin kuin suhteessa yhtiöön, olisi korvausvastuun muodostuminen johdon osalta liian ankaraa, sillä jo pelkän huolellisuusvelvoitteen rikkominen voisi perustaa korvausvastuun. Tämä voisi puolestaan vaikuttaa suoraan henkilöiden halukkuuteen tehdä ympäristötoimia koskevia päätöksiä ja ylipäänsä halukkuuteen toimia osana yhtiön johtoa. Toisaalta johdon ankarampi vastuu turvaisi paremmin yhtiön ulkopuolisen vahingonkäräjän asemaa ja samalla ympäristön hyvinvoinnin turvaamista. Tarkasteltaessa esimerkiksi tilannetta, jossa yhtiö on maksukyvytön, yhtiön ulkopuolinen vahingonkäräjä ei välttämättä voi saada korvausta laisinkaan, mikäli johto pystyy osoittamaan huolellisuutensa. Ulkopuoliseen vahingonkäräjään kohdistuvan korvausvastuun osalta pohdittavaksi nouseekin kysymys siitä, voiko johdon jäsen välttää OYL 22 luvun säännösten pohjalta korvausvastuun liian helposti.

Nykyisellään OYL:n vahingonkorvaussäännökset eivät mielestäni turvaa riittävällä tasolla yhtiön ulkopuolisen vahingonkäräjän asemaa ja toisaalta ympäristön hyvinvoinnin turvaamista. Erityisesti silloin, kun yhtiön taloudellinen tilanne on huono – lähellä maksukyvyttömyyttä – tulisi yhtiön johdon vastuun ympäristötoimien osalta olla tiukempaa. Tällöin johdon voidaan katsoa olevan tietoinen siitä, että yhtiöllä ei ole mahdollisuutta korvata mahdollisesti aiheutuvaa ympäristövahinkoa yhtiön ulkopuoliselle, mikäli päätökseen tai toimeen liittyvä riski realisoituu. Yhtiön maksukyvyttömyys ja puolestaan johdon mahdollisuus välttää korvausvastuu voi täten johtaa siihen, että ympäristövahingon korvaaminen ja korjaaminen voi jäädä kokonaan suorittamatta. Tällöin esimerkiksi ympäristövahinkojen korjaaminen voi jäädä yhtiön ulkopuolisten toimijoiden ja jopa valtio taakalle,³³⁸ mikä ei mielestäni ole oikeudenmukaista silloin, kun vahinko on aiheutunut johdon päätöksenteon vuoksi.

Johdon suurempi todennäköisyys joutua vahingonkorvausvastuuseen suoraan yhtiön ulkopuoliselle voisi näkyä parempana huolellisuutena. Taas kuitenkin ankarampi vastuu voi vaikuttaa johdon toimintaan – halukkuuteen toimeenpanna päätöksiä ja ylipäänsä toimia yhtiön johdossa. Vastuun lisäämisen vaikutukset suhteessa yhtiön ulkopuoliseen parantavat vahingonkäräjän asemaa ja luovat ympäristön paremman huomioimisen kannalta positiivisia vaikutuksia, mutta toisaalta luovat johdon toiminnan ja näin yhtiön tehokkuuden kannalta negatiivisia vaikutuksia. Yhtiön ulkopuoliseen kohdistuvan johdon vastuun lisäämisellä on siis vastakkaisia vaikutuksia riippuen siitä, kumman – johdon vai vahingonkäräjän – kannalta tilannetta tarkastellaan.

³³⁸ Ks. esim. Yle uutiset 12/2017, jossa vahingonkorvauksen saaminen voi jäädä vahingonkäräjän osalta kokonaan saamatta.

5.2.4 Hallituksen ja toimitusjohtajan vastuu

Oletuksena on, että johdon jäsenten tulisi voida luottaa toistensa työskentelyn asianmukaisuuteen ja siihen, että vastavuoroinen tiedonsaanti on riittävää³³⁹. Jos johdon jäsen – esimerkiksi toimitusjohtaja – laiminlyö velvoitteen antaa tietoa yhtiön operatiivisista toimista hallitukselle, olisi tällöin oikeudenmukaista, että pelkästään tiedonantovelvoitteen laiminlyönyt joutuu itse vastuuseen syntyneestä vahingosta, mikäli tällaisella laiminlyönnillä on voitu katsoa olevan merkittävää vaikutusta vahingon syntymiseen – esimerkiksi sen ennalta ehkäisemiseen. Vaikka hallituksella onkin vastuu valvoa yhtiön toimitusjohtajan toimintaa, ei mielestäni hallituksen voida edellyttää toteuttavan jatkuvaa valvontaa niiden tehtävien toteutumisen osalta, mitkä hallitus on siirtänyt toimitusjohtajalle.

Joissakin tilanteissa hallituksen toimitusjohtajaan kohdistuva valvontavastuu ei välttämättä ole edes mahdollista toteuttaa, mikäli hallituksella ei ole riittäviä tietoja yhtiön toimista, joiden hoitamisesta toimitusjohtaja vastaa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii juuri KKO 2016:58 tapaus, jossa toimitusjohtaja ei ollut tiedottanut hallitusta yhtiön ympäristötoimista. Hallitus oli puolestaan luottanut siihen, että toimitusjohtaja vastaa ympäristötoimien asianmukaisuudesta käytännössä muodostuneen työnjaon pohjalta. Kysymykseksi nousee, olisiko hallituksen tullut siis oma-aloitteisesti selvittää yhtiön ympäristötoimien asianmukaisuus ja näin havaita jo aiheutuneet lietepäästöt, jotta se olisi voinut kehittää yhtiön ympäristötoimintaa paremmaksi.

Toki on selvää, että hallituksella ei varsinaisesti katsota olevan velvollisuutta valvoa yhtiön operatiivisten toimien asianmukaista toteutumista, sillä toimitusjohtajan katsotaan olevan vastuussa niiden asianmukaisuudesta. Tilanne on toinen, mikäli hallitus on siirtänyt yleistoimivaltaansa kuuluvia tehtäviään toimitusjohtajalle. Tällöin voitaisiin luonnollisesti katsoa, että hallituksen tulisi myös valvoa niiden toteutumista. Taas kuitenkin palataan edellä mainittuun ongelmaan; entä jos toimitusjohtajan suunnalta saatavat tiedot ovat riittämättömiä, jolloin hallituksen on hyvin vaikeaa suorittaa toimitusjohtajaan kohdistuvaa valvontaa. Pohdittavaksi nouseekin, onko hallituksen käytännössä mahdollista välttää ympäristöluvanvaraisten toimien osalta arvioitavaksi tuleva vastuu, mikäli se on organisoinut niitä koskevan työnjaon asianmukaisesti, mutta se ei ole pystynyt vaikuttamaan toimitusjohtajan työskentelyyn toimitusjohtajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi siinä määrin, että ympäristövahingot olisi voitu välttää. Voidaanko vastuun siis tällaisissa tapauksissa katsoa säilyvän aina viime kädessä hallituksella sen toimitusjohtajaan kohdistuvan valvontavelvollisuuden vuoksi?

³³⁹ Esim. OYL 6:17 §:n 1 momentti määrää toimitusjohtajan tiedonantovelvollisuudesta hallitukselle.

Koska KKO 2016:58 tapauksessa yhtiön johdon jäsenten välillä ei ollut varsinaisesti epäselvyyttä siitä, kenen tehtäviin ympäristötoimien hoitaminen kuului, olisi pelkästään toimitusjohtajan voitu katsoa olevan yksin vastuussa aiheutuneista vahingoista. Tätä perustelen toimitusjohtajan merkittävän ammattitaidon sekä määräysvallan ohella toimitusjohtajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnillä ja toimitusjohtajan eräänlaisella piittaamattomalla käytöksellä ympäristön suhteen. Toimitusjohtajahan oli toiminnallaan tietyllä tavoin edesauttanut ympäristövahinkojen aiheutumista tekemällä päätökset siitä, että perunamultalietettä päästettiin ympäristölupaehojen vastaisesti maaperään. Toimitusjohtajan toimintatapojen vuoksi hallituksen jäsenten vastuun olisi voitu katsoa olevan anteeksiantavampaa myös heidän ympäristövahinkoja koskevan tietämättömyytensä vuoksi. Hallituksen jäsenet olivat todella luottaneet yhtiön toimitusjohtajan työskentelyn oikeellisuuteen.

Toisaalta, kun tarkastellaan sitä, kuinka tärkeässä asemassa ympäristötoimet ovat yhtiön kannalta olleet, vastuun kohdentumista voitaisiin perustella toisin. Tämä pohjautuu siihen, että ympäristötoimien merkittävyys – sekä yhtiön että yhteiskunnan kannalta – puoltaisi niiden kuulumista hallituksen toimivaltaan, jolloin hallituksen tulisi kiinnittää erityistä huomiota niiden toteutumisen asianmukaisuuteen. KKO 2016:58 tapauksen ratkaisu olisi voinut olla toinen, mikäli hallituksen toteuttama tehtävänjako olisi suoritettu konkreettisin toimin. Tämä olisi nimittäin voinut parantaa ympäristötoimiin kohdistuvan vastuun siirtymistä hallitukselta toimitusjohtajalle, jolloin yhtiön toiminnan organisointia koskeva hallituksen lainsäädännöllinen velvoite olisi täyttynyt. Taas palaamme siihen, miten tällöin tapauksessa olisi arvioitu hallituksella olevan valvontavelvollisuuden toteutumista.

On selvää, että tulkinnanvaraisuuksien välttämiseksi yhtiön ympäristötoimia koskeva hallinto tulisi suunnitella ja järjestää huolellisesti. Tämä tarkoittaisi hallituksen osalta juuri tehtävänjaon osalta toteutettavan huolellisuuden toteutumista – riittävien määräysten ja ohjeiden antamista yhtiön toimitusjohtajalle sekä asianmukaisen valvonnan järjestämistä. Hallituksen tulisi ohjata toimitusjohtajan toimintaa sellaisin ohjein ja määräyksin kuin yhtiön toiminnan kannalta on tarpeellista³⁴⁰. Ainoastaan huolellisesti toteutetulla, ympäristötoimia koskevalla, tehtävänjaolla hallitus voi paremmin välttää mahdolliset vastuutilanteet ja ennen kaikkea sen, että ympäristövahinkojen aiheutuminen olisi paremmin vältettävissä.

³⁴⁰ Ks. HE 109/2005 vp, s. 80.